

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Pars IV. de effectibus & indicis Humilitatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

PARS QUARTA,

De Effectibus, & Indiciis Humilitatis.

VENERANDVS omnium sanctarum religionum Patriarcha Benedi-
ctus, ac specialiter nostre Societatis Pater sanctissimus, in cuius illustrissimo & ob-
seruantissimo cenobio Beata Maria montis ferrati Beatus Pater Ignatius à mili-
tia seculi ad Christi militiam conuolauit, duodecim Humilitatis gradus, licet alia ratione omni-
modis suscipienda distinxit. Primus est, timor Dei, quo quis obliuionem tum peccatorum suo-
rum, tum beneficiorum Dei omnino fugiat. Secundus: Proprie voluntatis ac ineptorum
desideriorum cohibitio. Tertius: Prompta, qua quis implet maioris iussa, subiectio: Quar-
tus: Pro amore obedientie & subiectionis, iniuriarum & laborum sustentatio. Quintus:
Malorum actuum, & cogitationum aperta confessio. Sextus: Proprie uilitatis & inuti-
litas certa cognitio. Septimus: Suae inferioritatis, quam ad omnes habet, manifesta per-
suasio. Octauus. Sollicita communis regule statutorumque custodia. Nonus: circumspecta
usque ad interrogationem taciturnitas. Decimus. Rigida in risu cohibendo: seueritas. Un-
decimus. Submissa ac modesta locutio. Duodecimus. Externa in omnibus submissionis
ostensio. Hos gradus tractans sanctus Thomas Aquinas, eorum quosdam putat ad radicem
humilitatis, scilicet ad cognitionem sui, quosdam ad ipsam humilitatis essentiam, quosdam ad
effectus, & signa humilitatis pertinere: Quare eos nunc effectus humilitatis uocabimus, non
quia gradus non sunt huius uirtutis, sed quia eius sunt actiones precipue, & ut in nouam tra-
ctationem, quam in honorem sanctissimi Patris nostri Benedicti suscipimus, noua quoque no-
mina in titulis inuehamus.

Benedi-
ctus. in
reg. c. 7.

D. Tho.
1. 2. q.
161. art.
5.

De Casto Humilium Timore.

CAPVT I.

DUODECIM isti Humilitatis effectus,
sen gradus, sunt ueluti duodecim lapi-
des, ex quibus perfectionis fundamen-
tum componitur, in quo omnis sanctita-
tis structura fundatur. Suprà enim, cum sanctis Pa-
tribus, humilitatem fundamentum perfectionis ac
uirtutum, fecimus. Hoc autem fundamentum firmum
& stabile ex his duodecim lapidibus constat,
quos qui in imo siue profundo sui cordis strauerit,
multum quidem laborabit, ut sit in omni mentis
puitate perfectus. Horum ergo humilitatis effectuum
primus est timor Dei, qui à radice humilitatis procedit.
Nam, ut optime Thomas ait, radix huius uirtutis
est reuerentia, quam quis habet ad Deum: ex qua
nascitur, ut quis intellectu suam uilitatem agnoscat,
& appetitu supra proprium meritum in magna non
tendat. Ex hac ergo intima reuerentia oritur sanctus
timor Dei, quo quis & Dei offensam timet, &
penam quoque propter offensam infligendam me-
tuit. Oritur quoque omnis ille comitatus sancti timor
Dei, quem Beatus Benedictus proponit. Nam reuerentia
illa pellit omnem obliuionem, facitque

D. Th. 5.

A vt memores sumus mandatorum eius, quem reueremur,
& in summo pretio habemus, utq; premia propter
fidelitatem expectemus, & pena legem trans-
gredientibus preparata reminiscamur. Illa nos ab
omnibus peccatis uisitq; custodit, & cogitationem,
linguam, oculos, manus, & pedes, nec non & uolun-
tatem propriam, ac carnis desideria cohibet, & ab
omni malo, ne illi, qui per reuerentiam maximus est,
in corde nostro, displiceamus, auertit. Illa denique
ad diuinam presentiam omni hora cogitandam, &
ad puritatem mentis, quam Deus semper intuetur,
quærendam, inducit. Pulchrum est igitur hoc primum
humilitatis germen, quod mentem Deo subicit, eo-
rum, quæ ad sanctam conuersationem iuuat, scilicet
premijs & pena, memoriam infert, à farditate pec-
catorum remouet, atque Dei omnia contuentis pre-
sentiam ob oculos ponit.

B Est autem humilitas hoc modo in sua radice
considerata, non alienius specialis timoris, sed
omnis sancti timoris initium. Est initium timoris
seruili, quoniam humilis seruum Dei se nominat,
& ut seruum se respicit: quare timet, quod serui
timent, ne scilicet à Domino, & hero suo, ob cul-
pam pena plectatur. Et uerò hoc timore licet
minus perfecto ad sublimissimum filij affectum

se præpa

Ecli. 25.
16.

se preparat. Nam Ecclesiasticus ait: Timor Domini initium dilectionis eius; fidei autem initium agglutinandum est ei. Ex his enim duobus, ex timore; quo pœnas pro peccatis inferendas timemus, & ex fide, qua bene (ut decet) de diuina bonitate confidimus, credentes dictis eius, nascitur ut eum ex toto corde diligamus. Sicut scriptum est in Psalmis: Beneplacitum est Domino super timentes eum; & in eis, qui sperant super misericordia eius. Complacet nimirum sibi in iis, & eos quam gratos habet, qui & ipsum timent, & verbis eius credentes æternam mercedem sperant. Alio quoque loco Dauid ait: Initium sapientiæ, illius nimirum, qua gustamus quam suavis est Dominus, eumque diligimus, [est timor Domini.] Hic, inquam, seruilis timor, est initium sapientiæ, quia preparat locum sapientiæ, & ducit ad sapientiam, licet non remaneat cum ea. Sæpe namque initium alicuius dicitur aliquid, non quia cum eo maneat, sed quia ut causa illud inducat. Ut cum vinum dicitur initium libidinis, non quia sit aliquid de libidine, sed quia ad eam prouocat, & instigat. Et Augustinus hoc idem astruens, dum exponit illud Ioannis: [Sed perfecta charitas foras mittit timorem,] sic ait: Timor quasi locum preparat charitati. Cum autem coeperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei preparauit locum. Quantum enim illa crescit, ille decrescit; & quantum, illa fit interior, timor pellitur foras. Maior charitas, minor timor; minor charitas, maior timor. Si autem nullus timor, non est qua intret charitas. Sicut videmus per fetam introduci linum, quando aliquid sinitur, seta prius intrat, sed nisi exeat non succedit linum: sic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia idè intrauit, ut introduceret charitatem. Hæc ille. Qui ergo seruius est, qui seipsum ut seruum malum despicit, qui ut mancipium pigrum, & negligentia plenissimum se reprehendit, merito timet pœnam, qua se reputat dignum. Non sufficeret pœnam scire, nisi eam sibi existimaret imminere. Multa quippe mala cognoscimus, quæ non timemus, quia nobis nunquam ventura putamus. Humilis verò, quia pœnam cognoscit, & se ea dignum animaduertit, ideo eam imminuentem cernit, & ideo metuit. Ita tamen metuit, ut de venia non desperet. Scit enim quòd licet ex se non habeat unde pœnas euadat, habet tamen ex meritis Saluatoris, qui illum humilem fecit, unde fideliter de venia obtinenda præsumat.

1. Ioan. 4.
Augu. 8.
tract. 9.
in 1. Ioan.
nis.

Marth.
10. 22.

Machar.
hois. 43.

Est etiam humilitas initium timoris mercenarij, quo non iam in pœnam incurtere, sed bonis gloria carere metuimus. Hoc enim famulorum est, eorum videlicet, qui ob mercedem seruiant, ut timeant ex culpa, & negligentia, sua mercede ac præmio carere. Humilis quidem scit, gloriam, si fideliter ministrauerit, sibi esse promissam: se autem seruum negligentem vocat, qui in obsequiis suis non ad debitam mensuram seruitus accedat, quare timet ab obtentione mercedis excludi. Aliqua in se merita virtutis agnoscit, quæ, Deo præueniente, ac iuuante, in lucem protulit, sed an ex mente Deo grata, & amica, prolata sint, nescit. Et esto quòd ex gratia prodierint, tamen tam viliter de se sentit, ut an ea se dilapidaturus, ignoret. Scriptum est autem: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit; an ergo mercedem accepturus sit nescit, qui sibi (quod ad propriam imbecillitatem attinet) perseuerantiam non promittit. Unde Macharius ait: Sicut mercatores inter nauigandum, etiam si ventum propitium, & mare tranquillum nacti sint, nec dum ad portum peruenerint,

A metuunt ne quomodo repente contrario vento excitato fluctibus aestuet mare, & nauis periclitetur: sic & Christiani, licet habeant in se flantem prosperum ventum sancti Spiritus; adhuc tamen formidant, ne ventus aduersariae potestatis insurgat, qui flet, & tempestatem, fluctusque moueat animis eorum. Si autem hæc verba omnibus Christianis conueniunt, quanto magis veris humilibus, quorum est nunquam sibi ipsis fidere, & ex hac parte, qua seipso considerant, ad futura pericula trepidare.

B Est quoque humilitas origo timoris initialis, quo timemus Deum, non iam solum ne incurramus pœnam, aut ne amittamus gloriam, sed ne lædamus perdamusque iustitiam. Quis neget humilem amatorem esse iustitiæ, cuius in se fundamentum iecit, cuius aliquam partem, nempe humilitatem acquisiuit, cuius gratia superbiam & arrogantiam damnauit? Timebit igitur suam infirmitatem, aduertens non tantum ne peccatis suis pœnam accersat, aut gloriam amandet, verum & ne iustitiam virtutemque relinquat. Iam hoc tertio timore experitur in se, quod dicit Salomon: Time Deum, & recede à malo: sanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio ossium tuorum. Hic enim timor, ex ea parte, qua amittere iustitiam metuit, à malo ipsam destruyente recedit. Et dum malum fugit, sanitatem vmbilici, nimirum appetitus cohibitionem, & pinguedinem, ac firmitatem ossium, id est, fortitudinem ad tentationes superandas, acquirit. Hic est vnus ex illis,

Prov. 3. 7.

Ecli. 1.
21.

n. 22.

Hebr. 10.
31.

C [qui timent Dominum, & custodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vsque ad inspectionem illius.] Amor namque virtutis & iustitiæ facit illos mandata seruare, & ad inspectionem ac aduentum eius respicere. Non tamen solum iustitiæ desiderio, verum & pœnarum timore à legum sanctissimarum fractione retrahuntur. Vnde subiiciunt: Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum. Quia scilicet vltionem grauissimam experiemur, qua homines impotentes, hostes suos punire non possunt, sed solus Deus potens est tam horrendè castigare. Nam horrendum est, ut ait Paulus, incidere in manus Dei viuentis, à quibus nemo est, qui possit eruere.

D Est denique humilitas initium filialis timoris, cuius est culpam timere, ne patri amatissimo Deo displiceamus, ne ab sponso amatissimo separemur, ne summo bono careamus. Timor hic pœnam non respicit, præmijs nullam rationem habet, sed solam culpam & offensam, & à Deo separationem horret. Ab humilitate autem quodammodo nascitur, quatenus mens per humilitatem ad habendum hunc gradum amoris disponitur. Sicut enim humilis aptus est ut suscipiat charitatem erga Deum, ita & dispositus est ut hunc timorem suscipiat commitem charitatis. Istum autem timorem sic exponit Augustinus, & à timore seruili & mercenario distinguit. Et audiuius, inquit, ex vna lingua [timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem.] Audiuius ex alia: Timor Domini castus permanens in seculum sæculi. Quid est hoc? Quasi dissonant? Non. Excute aures, intende melodiam. Non sine causa hic addidit, Castus; illic non addidit; nisi quia est timor alius, qui dicitur castus, est autem alius, qui non dicitur castus. Discernamus ergo istos duos timores, & intelligemus consonantiam tibiarum. Quomodo intelligimus, vel quomodo discernimus? Attendat charitas vestra. Sunt homines, qui propterea timent Deum, ne mittantur in gehennam, ne fortè ardeant cum diabolo in igne æterno. Ipse est timor ille, qui introducit charitatem,

Augu. 8.
tract. 9.
ad 1. Ioan.
c. 4. 18.

sed sic venit, ut exeat. Si enim adhuc propter penas times Deum, nondum amas quem sic times. Non bona desideras, sed mala caues. Sed ex eo, quod mala caues, corrigis te, & incipis bona desiderare. Cum bona desiderare ceperis, erit in te timor castus. Quis timor castus? Ne amittas ipsa bona. Intendite. Aliud est, timere Deum, ne mittat te in gehennam cum diabolo; aliud est, timere Deum, ne recedat a te. Ille timor, quo times ne in ignem aeternum mittaris cum diabolo, non est castus: non enim venit ex amore Dei, sed ex timore pœnæ. Cum autem times Deum, ne deserat te præsentia eius, amplecteris eum, ipso frui desideras. Non potest melius explanari, quid intersit inter duos istos timores, vnum, quem foras mittit charitas; alterum castum, qui permanet in sæculum sæculi; nisi ponas duas mulieres maritatas, quarum vnam ita constituas volentem facere adulterium, delectari nequitia, sed timere ne damnetur à marito. Timeat maritum, sed quia adhuc amat nequitiam, idèd timet maritum: huic non grata, sed onerosa est mariti præsentia, & si fortè viuat nequiter, timet maritum ne veniat. Tales sunt, qui timent, ne veniat dies iudicij. Fac alteram amare virum, debere illi castos amplexus, nulla se adulterij immunditia maculare; optat præsentiam viri. Et quomodo discernuntur isti duo timores? Timeat illa, timet & illa; interroga, quasi vnum tibi respondent. (Interrogetur illa) Times virum? Timeo. Interroga & illam si timeat virum, respondet, Timeo. Vna vox est, sed diuersus animus. Iam ergo interrogentur, quare? Illa dicit: Timeo virum, ne veniat. Illa dicit: Timeo virum ne discedat. Illa dicit: Timeo, ne damnet. Illa dicit, Timeo, ne deserat. Pone hoc in animo Christianorum, & inuenies timorem, quem foras mittit charitas, & alium timorem castum permanentem in sæculum sæculi. Haecenus ille.]

Ephraim de timore diu. no. Tom. I.

Pf. 110. 10.

Istum autem filialem timorem humilitate iuari constat ex eo, quod iidem sunt effectus eius, ac perfectæ humilitatis. Audi Ephraim casti timoris effectus explanantem. Qui timorem Dei obtinet, ait, huc illucque non euagatur animo, sed Dominum suum expectat, ne fortè repentè veniat, ipsumque negligentia torpentem & impararam offendat, separetque. Qui Deum timet, non est expertus curæ ac sollicitudinis, semper enim vigil est, ac sobrius. Qui timet Dominum, immodico non est deditus somno; vigilat enim, & aduentum Domini sui expectat. Cui timor Dei est, in nullo se negligetem præbet, ne Dominum suum offendat. In quo timor Dei est, inertia atque desidiè non se tradit: semper enim sua diligenter curat, ne condemnetur à Domino. In quo est timor Dei, semper, quæ Domino suo placent, probat, eaque amplectitur, & perficit: ut cum Dominus eius venerit, in multis ab eo laudetur. Plurimum enim bonorum causa est timor Dei, possidentibus illum. [Initium enim sapientiæ timor Domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eum.] Et ad quem respiciam, inquit, nisi ad pauperulum, & mansuetum corde, & timentem sermones meos? Hac scribit Beatus hic Pater de timore Dei, sed eadem dici possunt de vera humilitate. Humilis enim, catena propriè despicientiæ collectus, non euagatur animo in ea quæ sibi non appetit. Nec curam salutis abiicit, cum sciat ad rem tantam consequendam esse pernecessariam. Nec somno torporis aut negligentia dormit, quia sibi metipsum etiam vigilanti & laboranti diffidit. Ea, quæ Deo sunt placita, probat, quia à sua vilitate ea examinari aut discuti, admodum inuerecundum putat. Vnde si tam cognata sunt timor Domini castus, & vera mentis humilitas, mi-

rum videri non debet, si humilitas timori casto præbeat initium.

Sicut autem humilitas omnem sanctum timorem infert; ita etiam omnem inordinatum timorem aut moderatur, aut pellit. Est in nobis naturalis timor, quo naturaliter timemus mortem, morbum, & dolorem, & alia nocuenta naturæ: Sed hunc moderatur humilitas, quæ corporis vilitatem agnoscentes, non putat propter bonum eius virtutem esse deserendam, aut iustitiam extenuandam. Insuper timor humanus, quo propter carnis pericula ad patrandum malum proocamur? At hunc humilitas abiicit, quia propter bonum cineris, & stercoreis, bonum animæ nobilissimæ, & immortalis non deserit. Insuper tandem timor mandanus, quo propter bona temporalia custodienda bonis spiritualibus valedicimus? Sed hunc etiam vera humilitas relegat; nam cum honores, dignitates, & mundi speciosa contemnat, absurdum putat horum causa spiritualia bona sibi desiderabilia relinquere. Nobilis ergo, & præstans virtus est humilitas, quæ immoderatum timorem abiicit, & castum ac salutarem in iustorum humilium animabus progignit.

Nos autem, qui humilitati studemus, toto corde queramus sanctum timorem Dei: tot enim tantæque sunt bona eius, ut intentissimis sint canatibus appetenda. Timor Dei reliqua bona complet, & perficit, sine quo inutilia sunt & imperfecta. [Quam magnus, qui inuenit sapientiam, & scientiam! sed non est super timentem Dominum. Timor Dei super omnia se superposuit. Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei.] Magnus quidem est, qui acquisiuit sapientiam, quæ possit alios cælestia & diuina docere. Magnus item, qui comparauit scientiam, quæ possit de agendis & omittendis proximis erudire. Sed multò maior est, qui Deum timere didicit, & à verbis eius trepidare. Huiusmodi timor sapientiæ ac scientiæ præstat, & sicut operculum vasibus, aut potius sicut caput corporis, vtriusque complementum existit, quia si à timore sancto, à sapientia, & scientia discedant, sæpe ob amorem terrenorum non audebunt, quæ oportebat, declarare. Hic planè suum possessorem beatum facit, quoniam aut veram iustitiam comitem habet, si perfectus sit, aut si imperfectus, iustitiam sanctitatemque introducit. [Timor Domini principium est sapientiæ,] non tantum illius, quæ bona cognoscimus, sed quæ ad bonum cognitum diligendum afficimur. Est, inquam, ut Thomas ait, timor Domini, vade vera sapientia incipit operari. Quæ facit ut recedamus à malo primo timore pœnæ, quod ad timorem seruilem pertinet; & postea ut nos subiiciamus, & reuereamur Deum amore iustitiæ, & propter ipsum Deum, quod proprium est filialis timoris. Timor Dei est origo nostræ salutis, cuius est nos aut propter pœnam, aut propter offensam à malo retrahere, & ad bonum incitare. Quare Isaias ait: Dominum exercituum ipsum sanctificare: ipse pauor vester, & ipse terror vester. Erat vobis in sanctificationem. [Et Iosue ad filios Israël ita loquutus est: Nunc ergo timete Dominum, & seruite ei perfecto corde, atque verissimo.] Ac si diceret: Si timueritis, perfecto corde seruietis, & salutem consequemini. Ac Cassianus ait: Principium nostræ salutis, eiusdemque custodia, timor Domini est. Per hunc enim & initium conuersionis, & vitiorum purgatio, & virtutum custodia, his qui imbuantur ad viam perfectionis acquirunt. Qui cum penetrauerit hominis mentem, contemptum ei rerum omnium parit, obliuionem paren-

Ecclesi. 13. 14. 15.

Proverb. 1. 7. D. Thom. 2. 2. q. 19. ar. 7.

Isaia 8. 13. 14.

Iosue 14. 14.

Cassian. de vit. c. 39.

tum,

a. 55.

tum, mundique ipsius gignit horrorem. Sic ille.] Qui & supra dixerat crucem nostram timorem Domini esse. Nam sicut crux sibi affixum ligatum tenet, ne aliquid eat: ita sanctus timor iustum ad mala atque illicita abire non sinit.

Ecc. 21. 7.

Timor Domini est ianua vite perfectæ. Hic enim seculum viris ac faminis spoliatur, & deserta ac cœnobita religio impler, & facit vitam ab omnibus rebus secularibus abhorrentem amplecti. Ideoque vox sapientis est: Qui timet Deum, convertetur ad cor suum: ut scilicet sua peccata recogitet, pro his doleat, & à multis occasionebus delinquendi, quæ sunt in mundo, discedat. Et rursus: Qui timet Dominum, præparabunt corda sua, id est, consecrabunt se ad servandû Domino, & in conspectu illius positus, & à terrenis elongati, sanctificabunt animas suas.

Ecc. 2. 20.

Ac Bernardus pulchre ait: Connexa sunt timor, & religio, nec manere potest alterû absq; altero. Vnde Cornelius vir religiosus, ac timens Deû, & Simeon iustus, ac timoratus. Vnde Salomon: Deû, inquit, time, & mandata eius observa. Et licet multi amore incitentur ad amplectendâ vitam perfectâ, sed præcessit timor, qui amor aditum præparavit, & quasi ianuâ aperuit. Quare & timor Domini vocari potest primus lapis spiritualis ædificij, quo sublato vniuersa ad perfectione spectantia corrûnt, & pessum eût.

Bern. ser. de 2. do. n. c. 1. A. 10. Luc. 2. Ecc. 12. 13.

Audi an id dicat Ecclesiasticus: Si non in timore Domini tenueris te instâre, citò subuerteretur domus tua. Extrues domum conscientie tue non supra firmâ petram, sed super arenam, atq; adeo quacumque tempestate irruente corruet, & labor omnis sollicitudoque peribit. Omne namque virtutum ædificium, inquit Bernardus, illico vergit in præcipitium, si huius gratie amiserit præsidium. Et Paulus ait: Cum metu, & tremore vestram salutem operamini. Nam si absque timore virtutibus acquirendis intendimus, citò per superbiam in præceptis cademus.

Ecc. 27. 4.

Potest denique vocari timor fons omnium spiritualium bonorum. Sapiens enim ait: Qui timet Deum, faciet bona, & qui continens est iustitie, apprehendet illam. Qui, inquam, in timore Domini fuerit radicans, is ab ipso timore sollicitabitur, ne otiosus, & deses maneat, sed iugiter in sanctas actiones incumbat. Qui autè per exercitationem bonorum operum iustitiam ac virtutem apprehenderit, is sapientiam quoque, & Dei lapidâ notitiam, apprehendet. Quare timor ad omnia bona, quæ ad actione & contemplationem pertinent, sua dominatione extendit. Quod & idem sanctus Pater Bernardus manifestè testatur, dicens: Prima gratia est timor Domini. Qui hæc habet gratiam, omnem odit iniquitatem, iuxta illud Psalmistæ: Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. Et alio loco: Omnem viâ iniquitatis odio habui. Scriptû namque est: Timor Domini odit malum. Et itè: Time Deû, & recede à malo. Et de Iob dicitur: Vir timens Deum, & recedens à malo. Sine hac gratia prima gratiarum, quæ totius religionis exordiû est, nullum bonû pullulare, vel manate potest. Sicut enim securitas, vel desidia, caussa est, & mater omnium delictorû: sic timor Domini radix est, & custos omnium bonorum. Ne igitur tam preciosa dona perdamus, Deus nobis timendus est, Ad quem timorè, ô humilitatis amator, inducet te, tû acerbitas pœnarum Deû non timentibus destinata, de quibus ait Dominus: Cœgregabo super eos mala (quæ mala? Omnia mala) & sagittas meas complebo in eis. Tum immensitas præmiorû timetibus Deum præparata. Quam magna enim multitudo dulcedinis tue, Domine, quâ abscondisti timetibus tui? Tû magnitudo diuine iustitie nullû peccatû impuni-

Bern. sup. pra.

Philipp. 2. 12.

Ecc. 15. 1

Bern. sup. pra.

Psalm. 118. 163.

Prom. 8. 13. n. 3. 7. Job. 1. 1.

Dent. 32. 23.

Psalm. 30. 20. Job. 24. 12.

tum relinquentis. Quia Deus inultum abire non patitur. Tû denique claritas diuine sapientie, quæ non solum videt ea, quæ parènt, sed etiam intuetur cor. Illum metue, qui in æternû punit, & præmiat. Illum metue, qui nec amore, nec odio, nec minis, nec donis à iustitie rigore declinat. Illum metue, à cuius oculis nihil, quantumvis secretum, vales abscondere, & cui certum est omnia desideria & cogitationes tuas esse manifestas, ipsû inque non posse aliquid malum probare. In hoc autem timore, tanquam in effectu humilitatis, te huius virtutis amatorem ostende.

1. Reg. 16. 7.

De Sollicita Humilium sui abnegatione.

CAPVT II.

UN e secundum effectum humilitatis exponamus, quo vir humilis suâ abnegat voluntatem, & desiderijs suis reluctatur, neque illa conatur implere. De hac verò abnegatione propriæ voluntatis, & immoderatorû desideriorum, multa iam diximus; vnde hoc loco solum quomodo abnegatio oriatur ex humilitate, dicamus. Superbia est immoderatus appetitus propriæ excellentie, ex quo profectò nascitur, vt superbi, qui nemini subici patiuntur, suam quarant explere voluntatem, & sua desideria perficere. Est enim magna excellentia, vt quis in his, quæ vult, & cupit, à nullo dependeat; sed sit pro ratione voluntas; & statim atque aliquid vult, sine vlla contradictione illud expleat.

Suprà li. 2. P. 3. c.

Non obscure id ex superbi Nabuchodonosoris historia colligitur. Hic prius Dei reuerentiam, & cultum pratipere cogitavit, deinde voluit, & concupuit, & statim sine vlla mora ad opus perducere conatus est. Fecitq; statuâ aureâ, & cœnucauit satrapas, magistratos, & iudices, duces, & tyrannos, & præfectos, omnèsq; principes regionum. Vt statuæ suæ diuinos honores tribuerent. Idè quoq; rex vidit somniû, & cum expergiseretur, suæque phatise effect oblitus, in somniû tû memoriam, tum interpretationem cœcupiuit. Statimq; vocauit ariolos, atq; maleficos, dixitq; illis: Sermo recessit à me, nisi indicaueritis mihi somniû, & cœiecturam eius, peribitis & vos, & domus vestre publicabuntur. Superbia huic regi (erat enim admodum superbus) râtum explendæ propriæ voluntatis desiderium immisit; quia propriæ excellentie appetitus homines facit suæ voluntatis amatores, & suorum desideriorum exactores diligentissimos. Cunctis diebus suis, inquit Iob, impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Amorem propriæ voluntatis in superbis residentem notat. Nam primo impij superbiur, suam immoderatè excellentiâ appetunt, super alios effertur, deinde tyrannidem exercent, aliofque ad suâ voluntatem explendâ adigunt, & ad sua desideria executioni mandanda licet sint incruissima, minis & terroribus venire cœpellunt. Sed ostendunt se nò minùs stulticia quàm superbia delinquere, quia stultissimum est in tam breui atque incerto annorum curriculo iniuste agere, alios per violentiam opprimere, & nullam reddèdæ rationis recordationem habere. Nec mirum quòd omnis superbus tyrannidè exercere dicatur; quoniâ qui exterius non potest alios per vim ad suâ voluntatem pertrahere, saltè interius per desiderium explet. Et, vt dixit in eundè locum Gregorius: Nonnunquam alius in re publica, hoc est, per acceptam dignitatis poientiam: alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, & alius per nequitiam, hoc exercet apud se in cogitatione sua.

Dant. 3. 1. 2.

Dant. 3. 3.

Iob. 15. 20

Greg. 12. mor. 6. 20.

Sicut ergo propriae excellentiae appetitus propriam voluntatem in omnibus perficit: ita propriae excellentiae contemptus, hominis propriam voluntatem comprimit, eam nimirum, quae non est Deo praelataque communis, & inepta desideria subvertit. Atque adeo humilitas, quae est, omnis propriae excellentiae contemptus, immoderatam hominis voluntatem, & inania desideria cohibet, & alterius voluntatem actione implere concupiscit. Sic humilitatis magister non suam, sed Patris voluntatem implere gestivit. Qui ait: Non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. [Et alio loco: Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.] Filius, inquit Augustinus, non querit voluntatem suam, sed voluntatem eius, qui misit illum: non meam, non propriam: non meam, non filij hominis: non meam, quae resistit Deo. Faciunt enim homines voluntatem suam, non Dei, quando faciunt quod volunt, non quod iubet Deus. Quando autem ita faciunt, quod volunt, ut tamen sequantur voluntatem Dei, non faciunt voluntatem suam, quamvis quod volunt faciant. Volens fac quod iubens, atque ita & hoc facies, quod vis, & non voluntatem tuam facies, sed voluntatem iubentis.]

Ioan. 5. 10

Ioan. 6. 38.

Aug. in Ioan. trac. 20.

Luc. 1. 38.

Iust. ser. de Annunciat.

Gen. 1. 1. Ioan. 1. 4. 12.

Matt. 26. 42.

Sic & praecipua humilitatis discipula non suam, sed Dei amplexata est voluntatem. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. [Audio verbum tuum, o Angele Dei, quod de Verbo Dei a me concipiendo, ac carne velando, mihi factum est. Prius silui, & circumspicere me habui, ut qualitatem tuae salutationis agnoscerem. Postea quodammodo restiti, dum filij Dei conceptionem offerenti, meam virginitatem, voto firmatam opposui. Sed quia conceptio haec non adimit, immo auget puritatem, & quia perfectio, ac sanctitas summa, quae meam personam decet, id postulat, ut non meam, sed Patris aeterni amplectar voluntatem, fiat mihi secundum verbum tuum, quod Dei voluntatem decretumque patefacit. Respondit Maria, inquit Laurentius Iustinianus, quod obtemperanti congruebat, humiliter. Neque enim propter humilitatis affectum, obedientiam, nec ut obediret alacriter, humilitatis decuit praeterire censuram. Vtriusque igitur virtutis constituta in medio, demisso inquit eloquio: Ecce ancilla Domini;] diuino paratissima famulari imperio. Non renuit gratiam, non contradicit oraculo, non ultra exigit informari de modo. Ecce se offert, se subicit, se prosternit altissimo, non filiam, non sponsam, non facturam, sed Domini se fatetur ancillam. Quamobrem ut ad sui gloriam, suaeque dignationis mysterium, ad libitum corpusculi huius uti valeat instrumento, inquit: Fiat mihi secundum verbum tuum. [videlicet] prolatum a te. Fiat, inquit, mihi, ut concipiam sine femine, partum sine dolore, permaneam; virgo absque pudore, secundum verbum illud, per quod Pater caelum creauit, & terram. [Dixitque ut fieret lux, & facta est,] secundum verbum illud dico, quod in principio apud Deum erat Deus, per quod facta sunt omnia, & sine ipsa nihil.] Haec ille.

Sic & sancti ac perfecti omnes, qui eo ipso quod perfecti sunt humiles, non suam sed Domini cupiunt voluntatem implere. Quorum vox est, non tantum ore prolata, sed desiderio quoque & actione praestita: Fiat voluntas tua: non nostra, inquit sancti, fiat voluntas, ea scilicet quam ex nostra natura corrupta habemus, quae puerilis est; sed tua voluntas fiat, quae recta & salutaris nobis est. Si autem vis co-

gnoscere quam voluntatem Dei in te ores, & optes, audi Cyprianum hanc Dei voluntatem elegantissime explicantem. Sic enim ait: Voluntas autem Dei est, quam Christus & fecit, & docuit. Humilitas in conuersatione, stabilitas in fide, ietecundia in verbis, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, iniuriam facere non nosse, & factam posse tolerare, cum fratribus pacem tenere, Deum toto corde diligere, amare in illo quod Pater est; timere quod Deus est: Christo nihil omnino praepone, quia nec nobis quicquam ille praeposuit; charitati eius inseparabiliter adherere, iucius eius fortiter ac fidenter assistere: quando de eius nomine, & honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, qua confitemur: in quaestione fiduciam, qua congregimur: in morte patientiam, qua coronamur: hoc est, cohaerem Christi esse velle, hoc est, praecipuum Dei facere; hoc est, voluntatem Patris adimplere. Sic ille. [Humilitas itaque in omnibus hoc facit, ut propriam deferant, & alterius faciant voluntatem. Quare qui suae sunt voluntatis amatores, & suorum desideriorum sectatores nimij, testes sibi metipsis esse possunt, quod minime vera humilitate quaeherint.

Iure autem humiles propriam voluntatem damnant, & fugiunt, quam omnium malorum seminarium esse sciunt. Voluntas propria auferit ab anima summum bonum, nimirum Deum: qui, attestatore Bernardo, non dabit inobedienti copiam sui, cum in tantum filius eius voluntatis diuinae amator fuerit, ut potius mori quam hanc voluntatem diuinam praeterire voluerit. Haec subtrahit ab homine beneficia Dei. Nam ab eius beneficiis erit extraneus, ut Gregorius attigit, qui eiusdem praecipitis noluerit esse subiectus. Haec merita euacuat. Vnde quarentibus Israelitis, quare Dominus ieiunia eorum non aspexerit, & afflictionem eorum approbationis scientia nescierit, responsum est illis: Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra: quasi haec ieiunia fecerunt, & susceptam corporis castigationem infecerit. Haec hominem maledictioni subiicit: diciturque ei in Deuteronomio: Si audire nolueris vocem Domini Dei tui, ut custodias, & facias omnia mandata eius, venient super te omnes maledictiones istae; & apprehendent te. [Hac amatorem suum a dignitate deiecit, sicut deiecit Saul, cui comminatus est Samuel: Pro eo quod abiicisti sermonem Domini, tuam voluntatem sequendo, abiicite Dominus ne sis rex.] Haec hominem pudore afficit.

Confundetur namque Israel in voluntate sua, inquit Oseas, ex eo nimirum quod voluntate Domini praetermissa, sequitur consilium suum: Haec inimica est Deo; odit enim ille quicquid suae voluntati repugnat. Aduersatur autem voluntati Dei, propria voluntas hominis: ideo enim propria est, quia Deo & homini communis non est. Haec contra-ria est perfectioni religiosae vitae; quia sicut dixit Eusebius Emislenus: Illum diem tantum te bene vixisse puta, in quo voluntatem propriam abnegasti, & desiderijs tuis restitisti. Haec tandem hominem dignum morte efficit. Quoniam qui superbiat, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore minuitat Domino, & decreto iudicis, morietur homo ille. [His ita se habentibus, merito Anselmus propriae voluntati omnia vitia seruire ait. Qui & eam confert cum quadam regina adultera, impias soboles procreante. Propria voluntas, inquit, est velut quaedam adultera regina, quae se cuida regi adultero coniunxit, ex quo etiam tres filios habuit. Ex his vero tribus tot alij filij, & nepotes geniti: itaque multiplicati sunt,

Cyp. de oratione Domini. ca.

Greg.

Isa. 53.

Deut. 10. 15.

1. Reg. 15. 23.

Ose. 10. 6.

Euseb.

Deut. 17. 12.

Ansel. de familia. c. 39.

vt

Deus
Tunc. 11

Philipp. 2.8.

ab humilitate procedere, dum de redemptore nostro ait: Humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem. In quoniam se humiliavit Christus, o sancte Apostole? In eo quod obediuit, quod Patris præceptum de sustinenda morte compleuit. Humilitas eius obedientiam peperit, subiectionem generauit, mandati impositi impletionem exquisiuit. Si enim Dominus non fuisset humilis, quod appetere fuit impossibile, quod sibi iustum erat, dedignaretur exequi: quia tamen humillimus extitit, ideo obedientissimus fuit, & non cuiuscumque præcepto, sed acerbissimo mortis obundæ, se subiecit. Quin & ex humilitate ortum habuit, ut non solum morti, sed & cæteris laboribus mortalitatis se subdidit: ut sciamus, vnam humilitatem multas ac præclarissimas obedientias procreare. Egregie id docuit Augustinus, cum dixit: Humiliauit se Christus: habes Christiane quod teneas. Christus factus est obediens. Quid superbis? Quousque factus est obediens Christus? Usque ad incarnationem Verbi, usque ad participationem mortalitatis humanæ, usque ad trinam diaboli tentationem, usque ad irrisionem populi Iudeorum, usque ad spūta & vincula, usque ad alapas, & flagella; si parum est, usque ad mortem. Et si adhuc etiam aliquid de genere mortis addendum est, mortem autem crucis. Superbia quidem inobedientiam generat, quod & in primo hominū parente, & in Angelo illo, qui de celo cecidit, perspicuum est. Ille indebitam excellentiam appetiuit, & propterea pomum veritum gustauit, mandatumque præterit. Ille ex accepta perfectione elatus est, & propterea noluit Deo se subiicere, sed repugnante creatoris voluntate, in solium sibi non præparatū ascendere. Quod istud solium fuerit, non est nostrum nunc inuestigare. Satis sit scire, ut Bernardus ait: Nec Aquilonem corporalem, cum esset spiritus, nec sedem appetuisse materialem, sed excellentiam aliquam cupiuisse, contra id, quod fuerat à diuina prouidentia decretum. Ergo si superbia inobedientiam parit, humilitas illi opposita ad obedientiam & subiectionem inducet. Eliab profecto, frater Davidis, ex superbia, cuius notam mendaciter in illum inusserat, voluit eum fractæ obedientiæ & subiectionis arguere. Dixitque ad illum: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oues illas in deserto? Ego noui superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: quia ut videres prælium, descendisti. Id est, cum sis superbissimus, præceptum Patris præteristi, qui te non ad prælia misit, sed ad seruandas pauculas oues elegit. Contra verò ipse David ait: Et humiles spiritu saluabit. Quod si tantum qui obediunt mandatis Dei, seruandi sunt, liquet, humilitatem ad obedientiam inclinare, & mandatorum in nobis custodiam exposcere.

Aug. ser. de S. Laurentio. 10.

Bern. tra. de gradib. humil. grad. 1.

1. Reg. 17. 28.

Psal. 33. 19.

Basil. reg. 28. sus. ai. spū.

Humilitas igitur obedientiæ genitrix est: & humilis, humi reperit, & aliorum pedibus conculcari, quanto magis iustus eorum regi? appetit; sui verò iuris esse, à nulloque gubernari, haudquaquam cogitare audeat. Vnde qui parere & subiici renuit, manifestum indicium præbet, quod Luciferi superbia est miserabiliter vulneratus. Quod Basilus grauissimis verbis docet in hunc modum: Illud autem antistitis imperium detrectare, & verbis aduersum iussa ipsius litigare, magno in dicio est, eum, qui sic faciat, multis vitiis laborare, fidei debilitate, spei ambiguitate, arrogantia morum, atque superbia. Neque enim alterius dicta audiens vnquam esse quis recusat, nisi prius ipsum sibi consilij auctorē apud seipsum despererit: neque, qui sibi certa fide persuasit vera esse promissa Dei, deque ipsorum spe nihil dubitat, etiam si

laboriosa sint, que sibi imperentur, grauata ad illa vnquam accedet, ut qui certo nouerit [non esse condignas passiones huius temporis ad futurā gloriā, que reuelabitur in nobis.] Neque non cui illud persuasum est, verum esse, quod [qui se humiliat, exaltabitur.] studio suo, impetatis sibi, aliquid expectatione superabit: quippe qui nihil addubitet, [hoc, quod in præfenti est momentaneum, & leue tribulationis nostre, supra modū in sublimitate æternæ gloriæ pondus operari.] Hęc ille. Et sanè sicut testimonio huius magni doctoris, inobediens, superbia laborare dicitur, Na obediens, humilitate pollere cognoscitur. Quomodo enim iusta alterius implere vellet, nisi personā serui, cuius est obedire, sibi assumendā existimaret? Quomodo suā voluntatem frangeret, & pro alterius voluntate explenda relinqueret, nisi alterius velle suis desiderijs anteponeret? Quomodo suum sensum ac iudiciū alterius iudicio submitteret, nisi istius peritiā suæ scientiæ, ac rerū cognitioni præferret? Hęc autem tria humilitatis sunt opera. Nam humilis (ut iam diximus) se aliorum seruum iudicat, suam voluntatē non facit, suum iudiciū fallax esse posse, ac ideo meliori submittendum, putat. Immo & hęc video obedientiæ gradus ab humilitatis gradibus exoriri. Humilitas enim incipiens, obedientiam incipientem in executione litam procreat. Humilitas proficiens obedientiam proficientem, usque ad subiectionem voluntatis generat. Atque humilitas perfecta obedientiam perfectam usque ad abnegationem proprii sensus & iudicij producit. Eumque, quem etiam in difficillimis, & in his, quæ repugnare videntur, viderimus, non solum opere, verum & voluntate, & iudicio obedire, rectè possumus existimare non solum obedientia, sed & humilitate perfectum.

Hęc fuit perfecta humilitas, & obediētia Abraham, cui à Domino impositū fuit præceptū difficillimum, ut vnigenitum filium occideret. Tolle, inquit, filium tuum vnigenitum, quem diligit Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montem, quem monstrauero tibi. [Nonne animaduertis præcepti difficultatem, cui nō solum promptitudo executionis obfisteret, sed & voluntas repugnaret, & intellectus ad talem stragem in filio, & vnigenito, & hærede, & ad sobolem habendam promisso, complendam horreret? At ille nō turbatus est animo, ait Chryostomus, non confusus est mente, non consilio destitutus est: in tam graui præcepto non cogitabat, non ratiocinabatur secum. Cur hoc? Qui mihi præter omnem expectationem beneficium exhibuit, qui per misericordiam suam emortuam Saræ vultam generationi idoneam fecit; nunc postquam ablatatus est, & creuit, & in flore ætatis est, occidere, & in holocaustum offerre præcipit; qui paulo antea dixit: In ipso vocabitur tibi semen;] nunc diuersā præcipit. Et quomodo implebuntur, quæ ab eo præcepta? Quo pacto enim fieri potest, ut radice exēcti rami pullulent, vel succia arbore fructus proueniāt, vel fonte arefacto fluij reddantur? Nihil horum dixit ille, sed ut perfectus obediens, eadē nocte, ad exequendum, quod ipsi imperatum erat, surrexit: animum stravit, ligna concidit, humeris filij innocētis imposuit, ignem accendit, gladium accepit, & ad filij immolandum properauit. Nonne Admiraris impigrā, & perfectam, ac mille difficultatibus plenā obedientiā? Sed illa à quonā prouenit? Ab eo sanè, qui dixit: Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis, & cinis. Ab eo videlicet, qui adeo humilis extitit, ut se puluerem ac cinerē reputaret: nam si superbus esset, nunquā se se mandato tam difficili subiicisset. Humilitate verò, se indignū putauit, cui aliquid à Domino licet amarū

Rom. 8. 18.

Luca 14. 11.

2. Cor. 4. 17.

Gen. 22. 1.

Chryl. 47. in Genes.

Gen. 22. 12.

Gen. 18. 27.

præci

1307
Tom. II

Rom. 4. 19.

1. no. 2. 01.

Matth. 13.

Chry. ho. 9. in Matth.

Thyrsus mata ad 5. regum

Luca 12. 31.

preciperetur; suam voluntatem veluti abiectam ac vilem conculcavit; suum intellectum velut amentem & stultum irritavit. Et, ut ait Paulus: Non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum iam fere centum esset annorum, & emortuam vulvam Sarae. In re promissione etiam Dei non haesitavit diffidentia, sed confortatus est fide, datus gloriam Deo; plenissime sciens, quia quaecumque promissit, potens est & facere. Vniversa haec humana voluntati repugnantia, & naturali rationi contradicentia, sine magna humilitate, quae abiectio de se, & alio de Deo, sentiret, & quae se Deo plenè tamquam in infinitum maiori subiceret, stare non poterant.

Similis huic fuit humilitas & obedientia Ioseph sponso Mariae. Audiuerat filium in eam natum spiritu sancto operante, & sine vituli semine fuisse conceptum, esseque potentissimum filium Dei. Postea verò ei praeceptum, extrema specie, Christi potentia & dignitati contrarium, imponitur: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum. Quod mandatum cum audisset, nequaquam passus est scandalum, (quem admodum scripsit idem Beatus Pater Chrysostomus) neque dixit; Incerta res est, ac prioribus ambigua. Tu paulò antè dicebas: Quia saluabitur populum suum; & nunc se ipsum quidem non potest de periculis liberare. Aut si potest, quid opus est nobis labore, ac transmigratione longinqua? Contraria omnino sunt facta promissis. Fuit ergo sanctus vir perfectus obediens, qui circa sibi praepcepta nihil mente peruestigauit, sed statim simpliciter & pie mandato difficili sine vlla se discussione subiecit. At coniector ipsum prius humilem extitisse. Quis namque neget eum humillimum fuisse, cui Deus sponsam suam virginem humillimam commendauit, eique non minori vinculo, quam matrimonij, coniunxit, ut inter vtrosque esset nexus coniugum, amor fratrum, puritas Angelorum? Quis neget humillimum fuisse eum, qui fuit castissimus, & virgo integerrimus, cum haec duae virtutes ita foederentur, ut illa istam custodiat, & vtraque eodem tenore succrescat? Quis tandem ambigat eum fuisse humillimum, qui sanguine nobilissimus, & a regibus ortus, vile officium fabri didicit, suarum manuum laboribus, se familiamque sustentauit; paupertatemque non horruit? Istius perfecta humilitas, perfectam obedientiam peperit, humilitas difficili praepcepto subdidit, humilitas fecit, ut se in parem ad iussa diuina peruestiganda iudicaret: ut sine vlla contradictione domum, patrium solum, cognatosque desereret, & exul cum sponsa, & puero, in Aegyptum abiret.

Humiles igitur obediens sunt, & quae humilitas eos ad sui contemptum & honorum despicientiam roborat, eadem & ad subiectionem impellit. Haec subiectio, siue obedientia, ab eodem sanctissimo Patriarcha Benedicto, in sua regula nunc primus humilitatis gradus vocatus est, nunc tertio loco numeratus, quia & timorem Dei, ac voluntatis mortificationem supponit, sed inter ipsos gradus humilitatis, primum, id est, praecipuum locum tenet. Sicque doctissimus ille Cardinalis, cui datum est, regulam istam exponere, hunc locum intellexit. Primum, inquit, hoc loco positum, non ordinem dicit, ut primus dicitur, quia secundus sequitur, sed potius magnitudinem, aut excellentiam importat. Veluti cum à Domino dictum est: Primum quaerite regnum Dei: [ut sit sensus: Obedientia est praecipuum, quo humilitatis virtus custoditur, fouetur, & roboratur. Nullus qui per se humilitatis gradus subistit, si

A obedientiae viribus fulciri desit. Nam vera humilitas ipsa est, quam obedientia comes non deserit. Et merito praecipuum in humilitate subiectio est, quae nos in hac vita, & in futura recreat, & animam obedientem in tentatione refrigerat. Trahant obediens ad se illud sancti Dauidis: Induxisti nos in laqueum; posuisti tribulationes in dorso nostro: imposuisti homines super capita nostra. Nam Domino misericorditer cum illis faciente, induci sunt in claustra monasterij, & triplici laqueo votorum religiosorum ligati, ne in malum suum à domo Domini sui, à quo protegentur, aufugiant. Tribulationibus, id est, laboribus religioe vitae onerati sunt, & sanctae conuersationis occupationibus pressi, ne otio torpeant, & vitam ad meritum datam, in telis araneorum, id est, in operibus inuilibus imprudenter infumant. Homines, scilicet praelatos, capitibus suis habent impositos, quia illorum imperio & censura subduntur. Et sicut in capite omnes vires & omnes sensus iuncti sunt: ita hi, qui praelatis capita subdunt, omnes illis vires suas sensusque subiciunt. Pergant, & adhuc dicant: Transuimus per ignem, & aquam, omnemque obedientiae laborem sumus experti. Sed inde, quid sequitur? [Et eduxisti nos in refrigerium.] In refrigerium huius vitae, quia per obedientiam innumeras inquietudines, & angores, & scrupulos declinamus, & in refrigerium alterius vitae futurae, quia in praemium obedientiae aeternam libertatem suscipimus. Si obediens fuero, o Domine, [introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea, quae distinxerunt labia mea.] Alij ingrediuntur in sacrificijs, quia aliquid sui tibi, non se totos obtulerunt: ego verò in holocaustis ingredi, quia non aliquid mei, sed omnino me totum tuae maiestati consecraui. Cum verò ad tuam sanctissimam praesentiam accedam, haec erit gloriatio mea, quam non de meis viribus, sed de tuis auxilijs praesumam, quod scilicet vota mea fideliter reddidi, quae labijs meis ipse distinxit. Qui enim obediens fuerit, non potest vlla vota praetergredi, quae sibi imperata sunt, ex eo quod vota seu promissa sunt, nec poterit à sua professione deuiare.

B operibus inuilibus imprudenter infumant. Homines, scilicet praelatos, capitibus suis habent impositos, quia illorum imperio & censura subduntur. Et sicut in capite omnes vires & omnes sensus iuncti sunt: ita hi, qui praelatis capita subdunt, omnes illis vires suas sensusque subiciunt. Pergant, & adhuc dicant: Transuimus per ignem, & aquam, omnemque obedientiae laborem sumus experti. Sed inde, quid sequitur? [Et eduxisti nos in refrigerium.] In refrigerium huius vitae, quia per obedientiam innumeras inquietudines, & angores, & scrupulos declinamus, & in refrigerium alterius vitae futurae, quia in praemium obedientiae aeternam libertatem suscipimus. Si obediens fuero, o Domine, [introibo in domum tuam in holocaustis: reddam tibi vota mea, quae distinxerunt labia mea.] Alij ingrediuntur in sacrificijs, quia aliquid sui tibi, non se totos obtulerunt: ego verò in holocaustis ingredi, quia non aliquid mei, sed omnino me totum tuae maiestati consecraui. Cum verò ad tuam sanctissimam praesentiam accedam, haec erit gloriatio mea, quam non de meis viribus, sed de tuis auxilijs praesumam, quod scilicet vota mea fideliter reddidi, quae labijs meis ipse distinxit. Qui enim obediens fuerit, non potest vlla vota praetergredi, quae sibi imperata sunt, ex eo quod vota seu promissa sunt, nec poterit à sua professione deuiare.

C iam intelligimus, quam ratione nos obedientia in refrigerium inducat; nam illa planum facit iter, quo ingrediamur in caelum. Et sicut duobus pedibus in locum destinatum imus; ita his duabus virtutibus, humilitate & obedientia, in caelestem patriam properamus. Quin, & quoniam hoc iter, ascensus est, quo ex tempore ad aeternitatem, & ex mortalitate ad immortalitatem ascendimus, & quoniam velocissimus est; multo melius humilitas, & obedientia, non iam duobus pedibus animalium, sed duabus alis auium comparantur, quibus non tam ambulamus, aut currimus, quam perniciter volando, ad perfectionem, atque ad eius praemium peruenimus. Caesarius Arelatensis Episcopus has duas virtutes duabus alis similes esse praedicauit. Et ideo oportet, inquit, ut sanctis moribus compositi, multis etiam virtutum pennis praediti, quasi spirituales columbae, & bonorum operum margaritis ornati, dicere cum Propheta possitis: Quis dabit mihi pennas sicut columbae, & volabo, & requiescam? Quam rem nunc animae sanctae implere possunt, si humilitatem & obedientiam stabili firmitate custodiant; quia quibuslibet bonis operibus quis fuerit praeditus, si istas duas virtutum alas, id est, humilitatem, & obedientiam non habuerit, in altum euolare non poterit. Omnis ergo anima sancta, cum volantes miluos, & diabolicos accipitres atque spirituales nequitias fugere vel vitare desiderat istas duas, quas supra diximus,

D properamus. Quin, & quoniam hoc iter, ascensus est, quo ex tempore ad aeternitatem, & ex mortalitate ad immortalitatem ascendimus, & quoniam velocissimus est; multo melius humilitas, & obedientia, non iam duobus pedibus animalium, sed duabus alis auium comparantur, quibus non tam ambulamus, aut currimus, quam perniciter volando, ad perfectionem, atque ad eius praemium peruenimus. Caesarius Arelatensis Episcopus has duas virtutes duabus alis similes esse praedicauit. Et ideo oportet, inquit, ut sanctis moribus compositi, multis etiam virtutum pennis praediti, quasi spirituales columbae, & bonorum operum margaritis ornati, dicere cum Propheta possitis: Quis dabit mihi pennas sicut columbae, & volabo, & requiescam? Quam rem nunc animae sanctae implere possunt, si humilitatem & obedientiam stabili firmitate custodiant; quia quibuslibet bonis operibus quis fuerit praeditus, si istas duas virtutum alas, id est, humilitatem, & obedientiam non habuerit, in altum euolare non poterit. Omnis ergo anima sancta, cum volantes miluos, & diabolicos accipitres atque spirituales nequitias fugere vel vitare desiderat istas duas, quas supra diximus,

E nunc animae sanctae implere possunt, si humilitatem & obedientiam stabili firmitate custodiant; quia quibuslibet bonis operibus quis fuerit praeditus, si istas duas virtutum alas, id est, humilitatem, & obedientiam non habuerit, in altum euolare non poterit. Omnis ergo anima sancta, cum volantes miluos, & diabolicos accipitres atque spirituales nequitias fugere vel vitare desiderat istas duas, quas supra diximus,

Psal. 65. 11.

Psal. 65. 12.

Psal. 65. 13. 14.

Caes. hom. 32. to. 7. Biblioth.

Psal. 54. 7.

virtutum alas, in se, Deo donante custodiat. Sic ille.] His praestantissimis virtutibus non tantum tentationes & insultus aduersarij declinamus; non tantum in altum volamus, sed & merita nostra, quasi in immentum augemus. Negociator quippe, qui omni tempore, & omni negotiationis genere, & in pretiosissimis mercibus negociatur, & semper ditatur, breui tempore ditissimus efficitur. Talis est autem humilis, & obediens, qui ex obedientia omnibus virtutum praecipis pareat, & ex humilitate nullum meritum licet exiguum pretermittit. Humilis, quia humilis, in sua estimatione semper est pauper, & ideo merita exigua tamquam sibi necessaria quaerit, atque custodit. Et obediens, quia obediens, semper alterius voluntatem sibi faciendam esse censet, atque adeo in omni virtutum genere Deo obediendum esse animaduertit. Quid ergo mirum si opes meritorum quasi absque vilo limite auget, & ditissimus bonorum spiritualium fiat? Humilis itaque in hoc tertio gradu se constituat, & in eo per multum tempus sedeat, immo ad alios transendo, ab hoc nullo modo discedat; quia si obediens fuerit, in aliis gradibus, qui supersunt, nullam difficultatem inueniet.

De Forti Humilium sustinentia.

CAPVT I V.

OST obedienciam humilis sustinentiam addiscat; qua & pro exequendis sibi rebus iniunctis, & pro quibuslibet aliis virtutum actibus exercendis, sciat dura pati, & aduersa ac contraria tolerare. Haec virtus quomodo ad humilitatem pertineat, facile est exponere. Cum enim humilitas appetitum excellentiae in homine moderetur, & huius cohibitionis causa ipse homo suam voluntatem frangat, & alterius imperio se submittat, fit vt melius ducat, aspera & molesta sufferre, quam se aduersus praelati iussionem erigere, & ab eius imperio discedere. Humiles igitur, mansueti & patientes sunt, & in aduersorum tolerantia non tantum se humilitatis possessores, sed & omnium virtutum amatores ostendunt. Quia cum omnis virtus vitium amulum habeat, & eam in nobis aduersarius impugnet, eam illaenam seruare non possumus, nisi malis aduersus eam insurgentibus per patientiam resistamus. Mystice signauit hoc, iuxta interpretationem Gregorij, Beatus Iob, illis verbis: Tabescet caro eius, & ossa, quae tecta fuerant, nudabuntur. Quia cum caro per tribulationem patienter toleratam atteritur, multiplex virtus in corde latens demonstratur. Verba sancti doctoris sunt: Cum enim flagellis prementibus omnis exterior voluptas atteritur, interna fortitudinis ossa nudantur. Quid autem hoc loco carnis nomine, nisi ipsa delectatio carnalis accipitur? Vel, quid per ossa, nisi virtutes animae designantur? Tabescit ergo caro, & ossa nudantur: quia dum flagellis arguentibus carnalis delectatio atrenuatur, ea, quae dudum quasi sub carne latuerant, virtutum fortia patefiunt. Nemo quippe quantum profecerit, nisi inter aduersa, cognoscit. Cum enim ad sunt prospera, cerni vitium documenta non possunt. Vnde alias scriptum est: In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte declarauit: quia videlicet vnusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit: sed quantum perceptum, in aduersitate perturbationis ostendit. Haec ille. Breuius vero id ipsum ex voce Domini intelligi-

Iob 33. 21

Greg 21. mor. c. 18.

Pf. 41. 9.

mus, ad Paulum facta, in hunc modum: Sufficit tibi gratia mea, quoniam virtus in infirmitate perficitur. Ne, inquam, peras, o Paule, vt te tribulationibus & doloribus libere: sat tibi sit, quia gratiam meam habeas, aut quod de manu mea hanc eximiam patiendi pro me gratiam accipias; quae multiplex virtus tua non tantum tribulatione perficitur, verum & robusta ac perfecta demonstratur. Assensit Apostolus consilio diuini, & ideo subdidit: Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Christi. Tanta enim res est virtus Christi, Saluatorisque potentia, & auxilium iustis attributum, quo tribulationes lenit, mala in bona conuertit, & ex iniuriis & doloribus, tamquam ex seminibus in terram iactis, copiosam meritorum segetem metit, vt propter illud sit tribulatio non solum aequanimiter, sed etiam libenter sustentanda; & cum haec ita suscipienda, vt non tantum in tribulatione, sed in infirmitate. Sed videat aliquis aliquid virtutis Christi nomine possit intelligi, quod te ad tribulationum sustinentiam instiget. Existimo, virtutem Christi esse multiplicem passionem, ac tribulationem suam, qua mandum redemit, peccatum destruxit, & pro delictis humani generis aeterno Patri satisfecit. Haec est infirmitas Christi, & virtus Christi: Infirmitas, quam pro nobis infirmis & mortuis passus est; cuius causa de illo ait Isaias: Vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum, despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem. Et postea: Dominus voluit contere eum in infirmitate. Virtus autem, quae mors nostra mortua est. Vnde Paulus ait: Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salui sunt, id est, nobis, Dei virtus est. Tribulatio ergo, & est afflictio, quae naturam premit & onerat: & est Christi virtus, quae mentem purgat & roborat. Si times illam, ex ea parte quae afflictio est, sustine illam aequanimiter, immo suscipe hilariter ex ea parte quae Dei virtus est. Gloriate in infirmitatibus tuis, vt non iam vt hospes transeat per te, sed vt incola habitet in te virtus Christi, similitudo nempe mortis, & passionis eius, quam si patienter acceperis, cum ipso vtique regnabis. Paulus enim ait: Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis. Et quidem per tribulationem patienter sustentatam, socij Christi in passione factus es, & vt membrum capitis vulneraris, & angustiat, doloribus vulneraris, & pressuris angustiaris: quid mirum si & cum illo consoleris? Sed si tribulatio est virtus Dei, videamus quid operetur in illis, qui eam patienter acceptant. Efficit quidem in illis ea quae ab igne, elemento vilissimo, fieri solent. Nam & tribulatio est spiritualis ignis, quo Deus in hac vita aurum electorum purgat, & probat. Ideo Dauid ait: Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. O bona aduersitatis nox, & omni die huius saeculi clarior atque lucidior, quatuor Domine mentem meam exploras, an sincera sit; & cor meum visitas, vt apud omnes reatum esse declares! O efficax tribulationis ignis, & latitiae huius mundi formosior, quo, o Deus meus, velut aurum, mentis meae puritatem examinas, & quod tu scis, me scilicet omnem iniquitatem odice habere, ab hominibus etiam facis agnosce. Verè probasti me, Deus, atque igne me examinasti, sicut examinatur argenteum. Nam quemadmodum ignis faeces argenti consumit, ipsum vero purum mundumque relinquit: ita tribulatio me purgavit, scorumque

2. Cor. 12

9.

2. Cor. 12

10.

Isaia 23.

2. 3.

1. Cor. 1.

18.

1. Cor. 1.

7.

Pf. 16. 3.

Pf. 65. 10.

namque

Malach. 3. 2. *Etiamque peccatorum excocit. Tu venis ad me quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum:] vt scilicet ignis, id est, tribulatione graui, peccata mea consumat, & herba fullonum, id est, percussione leniori, minora peccata dimittas. Sedebis conflans, & emundans argentum, & purgabis filios Leui, & colabis eos quasi aurum, & quasi argentum.] Emundabis, inquam, iustos tuos ab omni eo, quod est sordidum, & purgabis ab eo quod est superfluum. Colabis eos, igneque amoris & tribulationis liquefacies, vt sint tibi offerentes sacrificia in iustitia. Audi ergo anima mea quid ignis hic in te faciat, aut cuius gratia Dominus illum immittat, vt omnem tribulationem, omnemque pressuram quasi humilis & mansucta sustineas.*

Tribulatio humiliter patienterque suscepta, non aliter quam ignis illuminat. Docet, inquam, nos quid de nobis, quid de Deo, quid de hominibus, & quid de antea actis operibus sentire debeamus. De mundo, quia contemptibilis est, cum non aliud habitatoribus suis nisi multiplices tribulationes minisiret. De nobis, quia infirmi sumus, cum oborta pusilla tentatione pene a recto desistamus. De Deo, quia misericors est, cum nos a tribulationibus eruat. De hominibus, quia infideles sunt, cum nos in angustia relinquunt. De antea actis operibus, quod mala aut imperfecta extiterunt, quae tanta poenae castigant. Hunc tribulationis fructum notauit Ieremias, dicens: Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.] Nam antequam tribulationis virga percuteret, meas culpas ignorabam, meamque paupertatem earum causa contractam, minime cognoscebam: at tribulationis percussio oculos mentis ignoracione clausos luce propria cognitionis aperuit. Salomon quoque ait:

Thren. 3. 1. *Virga, atque correpto tribuit sapientiam.] Omnes enim quandiu hic viuimus, quasi paruuli sumus, & addiscere pertimescimus: verborumque correpto, &, si haec non sufficiat, verberum ac tribulationis castigatio, adhibenda est, vt sapientiam acquiramus. Illud quoque eiusdem sapientis: Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplina fugabit eam;] non tantum de pueris aetate, sed & de pueris conuersatione & moribus, intelligendum est, quos tentatio ac tribulatio ab insipientia liberat. Nec solum tribulatio cor illuminat; sed sicut ignis ceram, ita etiam illud emollit. Ideoque Iob tribulatus ait: Deus molliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me.] Terra quoque postrema illa nouissimorum temporum afflictione liquefecit. Cuius testis est ipse Dominus, qui suum illum aduentum commemorans, ait: Liquefacta est terra, & omnes qui habitant in ea: ego confirmaui columnas eius.] Cum, inquam, tempus accepero, quod hominibus commodatum dederam, & non tantum mala, verum & ipsa bona opera, ipsaque iustitias iudicauero: tunc terra ad praesentiam meam, & ad impulsum tribulationis immissa, cum omnibus suis habitatoribus liquefecit. Cum enim ego fundamenta eius iecerim, columnasque stabilierim, non erit mihi difficile eam timore ac terrore concutere. Impatientes quidem, sicut latum, immissa afflictione durantur, at iusti, & patienter ferentes eam, si quam duritiam cordis ex huius mundi distractione contraxerant, afflicti castigati que deponunt. Quos sepe Dominus tribulat, vt ab eis cor lapideum auferat, & cor carneum, id est, blandum & obediens, attribuat.*

Proverb. 29. 15. *Non non ignis laterem roborat, atque fortificat: Sed ira tribulatio menti eam patienter ferenti for-*

Proverb. 22. 15. *titudinem & robur impetit. Proptereaque Dominus non semel a feris suis consolationes subtrahit, & tribulationibus ferit, vt in omni virtute confouet. Gloriamur in tribulationibus, ait Paulus, scientes quod tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem: probatio vero spes: spes autem non confundit.] Quomodo modo tribulatio patientiam operatur? Non aliter quam subministrando patientiae materiam. Quia sicut qui habet diuitias, potest eas liberaliter erogare: ita qui tribulationibus impetit, occasionem habet, vt possit equanimiter sustinere. Et quomodo patientia operatur probationem, nisi animum roborando, vt testificationem suae virtutis ostendat? Et quo pacto probatio operatur spem, nisi ipsum animum erigendo, vt qui propter Deum tribulationes perferit, de spe futurae gloriae non diffidat? Deus autem neminem in se confidentem pudefaciet, sed quod in se est, praemium speratum retribuet. Si etiam ignis, vincula soluit, tribulatio similiter, nexu mundani amoris abruptis. Tres illi viri, quos Nabuchodonozor rex in fornacem ignis ardentis mitti praeeperat, ligati coniecti sunt, sed ignis fuerunt virtute soluti, qui [ambulabant in medio flammam laudantes Deum, & benedicentes Domino.] Sic desideriorum terrenorum vinculis colligati, in ignem tribulationis mittuntur, non sane vt consumantur, sed vt a vinculis huiusmodi liberentur. Ac, vt semel finiam, tribulatio non aliter quam ignis hominem probat. Quia vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Eum quoque purgat. Vnde Dominus per Ioannem ait: Omnem palmitem ferentem fructum, purgabit, vt fructum plus afferat.] Ac tandem huius saeculi delicias & voluptates exsiccat: & est velut myrtha, quae a corruptione praeseruat. Merito ergo Chrylostomus tribulationem vtilissimam censet, cuius multiplices fructus vtilitatesque recensens, inter alia sic scribit: Nam & fastum contrahit, & omnem excidit torporem tribulatio, & ad patientiam vngit, & humanarum rerum vilitatem reuelat, & multam introducit sapientiam: omnes enim motus ipsi cedunt, inuidia, aemulatio, concupiscentia, potentiae pecuniarum, & corporum amor, arrogantia, fastus, ira, & omne reliquum vitiorum examen.*

Proverb. 22. 15. *Et si vis rebus ipsis videre, & virum seorsum, & totum populum ostendere tibi poterimus, & in tribulatione positos, & in remissione, & quantum hinc lucrum, docere, & quatenus illinc torpor. Nam & Hebraeorum populus, dum affligebantur quidem, & pellebantur, gemebant, & Deum inuocabant: cum autem impinguati suat, resilerunt: Nimirum rursum cum libertate potirentur, ita Deum irritauerunt, vt totam a fundamentis vibem subuertere Deus minatus sit: postquam vero ab illo sunt humiliati praecone, omnem praesistere sapientiam. Si vero & singularem virum vis cernere, cogita Salomonem. Nam & hic dum in curis quidem & perturbatione fuit, de principatu gentis illius consultans, illa visione dignus est habitus: vt vero nactus est delicias, in ipsum malitiae barathrum delapsus est. Quid vero ipsius pater: quando mirabilis fuit, & gloriosus? Nonne dum in tentationibus fuit? Absalon vero, quoad fugiebat, nonne modestus erat: postquam autem rediit, & tyrannus, & parricida factus est? Quid autem Iob? Hic quidem clarus erat, & in quiete: clarior autem post tribulationem apparuit. Et quid enim opus est antiqua & praeca recensere? Si quis enim nostra nunc discurat, quantum sit tribulationis lucrum videbit: nunc enim*

Iob. 23. 16. *pace*

Pf. 74. 4.

Non non ignis laterem roborat, atque fortificat: Sed ira tribulatio menti eam patienter ferenti for-

titudinem & robur impetit. Proptereaque Dominus non semel a feris suis consolationes subtrahit, & tribulationibus ferit, vt in omni virtute confouet. Gloriamur in tribulationibus, ait Paulus, scientes quod tribulatio patientiam operatur: patientia autem probationem: probatio vero spes: spes autem non confundit.] Quomodo modo tribulatio patientiam operatur? Non aliter quam subministrando patientiae materiam. Quia sicut qui habet diuitias, potest eas liberaliter erogare: ita qui tribulationibus impetit, occasionem habet, vt possit equanimiter sustinere. Et quomodo patientia operatur probationem, nisi animum roborando, vt testificationem suae virtutis ostendat? Et quo pacto probatio operatur spem, nisi ipsum animum erigendo, vt qui propter Deum tribulationes perferit, de spe futurae gloriae non diffidat? Deus autem neminem in se confidentem pudefaciet, sed quod in se est, praemium speratum retribuet. Si etiam ignis, vincula soluit, tribulatio similiter, nexu mundani amoris abruptis. Tres illi viri, quos Nabuchodonozor rex in fornacem ignis ardentis mitti praeeperat, ligati coniecti sunt, sed ignis fuerunt virtute soluti, qui [ambulabant in medio flammam laudantes Deum, & benedicentes Domino.] Sic desideriorum terrenorum vinculis colligati, in ignem tribulationis mittuntur, non sane vt consumantur, sed vt a vinculis huiusmodi liberentur. Ac, vt semel finiam, tribulatio non aliter quam ignis hominem probat. Quia vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Eum quoque purgat. Vnde Dominus per Ioannem ait: Omnem palmitem ferentem fructum, purgabit, vt fructum plus afferat.] Ac tandem huius saeculi delicias & voluptates exsiccat: & est velut myrtha, quae a corruptione praeseruat. Merito ergo Chrylostomus tribulationem vtilissimam censet, cuius multiplices fructus vtilitatesque recensens, inter alia sic scribit: Nam & fastum contrahit, & omnem excidit torporem tribulatio, & ad patientiam vngit, & humanarum rerum vilitatem reuelat, & multam introducit sapientiam: omnes enim motus ipsi cedunt, inuidia, aemulatio, concupiscentia, potentiae pecuniarum, & corporum amor, arrogantia, fastus, ira, & omne reliquum vitiorum examen.

Et si vis rebus ipsis videre, & virum seorsum, & totum populum ostendere tibi poterimus, & in tribulatione positos, & in remissione, & quantum hinc lucrum, docere, & quatenus illinc torpor. Nam & Hebraeorum populus, dum affligebantur quidem, & pellebantur, gemebant, & Deum inuocabant: cum autem impinguati suat, resilerunt: Nimirum rursum cum libertate potirentur, ita Deum irritauerunt, vt totam a fundamentis vibem subuertere Deus minatus sit: postquam vero ab illo sunt humiliati praecone, omnem praesistere sapientiam. Si vero & singularem virum vis cernere, cogita Salomonem. Nam & hic dum in curis quidem & perturbatione fuit, de principatu gentis illius consultans, illa visione dignus est habitus: vt vero nactus est delicias, in ipsum malitiae barathrum delapsus est. Quid vero ipsius pater: quando mirabilis fuit, & gloriosus? Nonne dum in tentationibus fuit? Absalon vero, quoad fugiebat, nonne modestus erat: postquam autem rediit, & tyrannus, & parricida factus est? Quid autem Iob? Hic quidem clarus erat, & in quiete: clarior autem post tribulationem apparuit. Et quid enim opus est antiqua & praeca recensere? Si quis enim nostra nunc discurat, quantum sit tribulationis lucrum videbit: nunc enim

pace

pace

Roman. 5. 3.

Danie. 3. 24.

Eclli. 27. 6.

Ioan. 15. 2.

Chrysof. hom. 66. ad populi. Tom. 5.

pace potentes recidimus, & defluximus, & innumeris impleuimus malis Ecclesiam: cum verò pellebatur, & modestiores, & humaniores eramus, & studiosi magis, & ad has conciones promptiores, & feruentiores ad audiendum. Quod enim ignis est auro, hoc & animis tribulatio, sordem abstergens, faciens mundos, claros reddens, & splendidos. Hæc ille.]

Has itaque tribulationum utilitates ante oculos suos humiles habeant, vt se ad fortiter tolerandum inducant, sed præcipua causa sustinentiæ eorum, est ipsa humilitas, qua ob defectus suos, se dignos tribulatione & percussione cogitant. Non sunt illi cæci palpatores sui ipsorum, qui proprias culpas distimulent, & ab oculis aliorum abscondant; sed sapientes examinatores interiorum motuum suorum, qui suas imperfectiones perfectas habeant, & earum causa pati ac flagellari non refugiant: Et quia sciunt, Deum iustum esse iudicem, qui peccata puniat, tribulationem aduenientem in peccatorum pœnam illatam ab eo putant, & idè eam patienter sustinent. Sic Dauid à Semei maledictione pulsatus patienter verba contumeliæ tulit, & à Deo eam venire cognouit. Quid mihi, & vobis est filij Saria? Dimitte eum, vt maledicat. Dominus enim præcepit ei, vt malediceret Dauid; & quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit? Erat ille humilis, & ex humilitate, corde tranquillus, & ex tranquillitate, sapiens, qui nouit non tam lapidem aspiciere, quam eum, qui lapidem iecerat, contemplari. Quare in proximum quasi in lapidem percutientem non irascitur, sed Deo lapidem iuste mittenti, animo libenti submittitur. Nos verò idè aduersus proximum affligentem irascimur, quia ex superbia nos immeritò pati dicimus, & ex cecitate, quæ à superbia provenit, illum ledentem, & non Deum castigantem spectamus. Et cum verbum aliquod in nos dictum audimus, inquit Dorotheus, canes imitamur. Hi enim si quis in eos lapidem iecerit, iacente dimisso, lapidem mordent. Ita nos, Deo relicto, qui nobis tribulationes huiusmodi ad peccatorum nostrorum purgationem procurat, ad lapidem, hoc est, ad proximum currimus, dicentes, Quare hoc mihi locutus est? Quare hoc fecit? Cumque ex his proficere admodum possumus, & mereri, negligentia nostra demeremur. Simus igitur humiles, quia humilitas nos ad patientiam roborabit, & pro ineffabili præmio ictus culcum, & muscarum, id est, tribulationes huius vitæ, pati docebit.

Ineffabile profus est præmium, quod speramus, & satis leue pondus tribulationis, quod sustinemus. Atque de viroque pulchre Bernardus ait: Hoc nempe erit illud æternum gloriæ pondus, de quo identidem ait Apostolus: Momentaneum, inquit, hoc, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Perge ergo murmurare, & dicere: longum est, graue est, non possum tam immania & tam diuturna portare. Apostolus momentaneum, & leue perhibet esse quod tolerat: & certè necdum à Iudæis quinquies quadragenas vna minùs accepisti; nec dum nocte ac die in profundo maris fuisisti, necdum plus omnibus laborasti: postremò, necdum vsque ad sanguinem restitisti. Vide ergo quam non sunt condignæ ad gloriam passionis. Quod tribulationis est, momentaneum est, & leue: quod gloriæ, æternum est, & pondus etiam supra modum in sublimitate. Quid in incertum tibi dies & annos numeras? Transiit hora, transiit & pœna:

nec accedunt sibi, sed cedunt potius & succedunt. Non sic gloria, non sic remuneratio, non sic merces ipsa laboris. Nescit vicissitudinem, nescit finem, manet tota simul, & manet in æternum. [Cum dederit (inquit) dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini. Sufficit enim nunc cuique diei malitia sua,] nec laborem suum poterit referuare sequenti: sed omnium merces laborum in vna illa die reddetur, cui altera non succedit. [Reposita est mihi corona iustitiæ (ait Apostolus) quam reddet mihi] non in illis, sed [in illa die iustus iudex.] Melior est enim dies vna in atriis tuis super millia. Guttatim pœna bibit, liquando sumitur, per minutias transit: nam in remuneratione torrens est voluptatis, & fluminis impetus, torrens inundans lætitiæ, flumen gloriæ, & flumen pacis. Flumen planè est, sed quod affluat, non quod fluat, vel effluat. Flumen vocatur, non quod transeat, vel pertranseat, sed, quod abundet. Æternum (inquit) gloriæ pondus. Non enim nobis gloriosa vestis, non gloriosa domus; sed ipsa gloria promittitur. Si quid verò illorum, aut similibus aliquando dicitur, figura est. Nam in veritate, iustorum expectatio, non aliquid lætium, sed ipsa lætitiæ est. Hactenus sanctus hic Pater. Pro isto præmio, atque pro ista lætitiâ, humiles non timent sustinere iniurias, pati opprobria, contumelias ferre; quin & cum aliquid patiuntur, se felices putant, quia pœnâ, quam (vt ipsi putant) pro suis peccatis merentur, semper mansuram gloriam mercantur. Et sicut auri cupidus lætium esset, si quilibet nummus valore geminaretur: ita & humilibus lætium est, quia quilibet eorum labor, quilibet afflictio, valore quasi gemina est. Annon esset vnus atque idem nummus quasi duplus, si eodem & debitum solueretur, & margaritum pretiosum emeretur? Sed eadem iniuriâ humilis debitum suorum defectuum soluit, pro quo soluendo eam perfert, & margaritum gloriæ coëmit, quod patientiâ in tribulationibus exigit. O igitur magna virtus humilitas, quæ ad patientiam mentem parat, ad mansuetudinem lenitatemque disponit: cui promissum est, vt nunc per tranquillitatem terram cordis nostri possideamus, & post huius vitæ curriculum terram illam viuientium comparemus.

De Aperta humilium sua conscientia manifestatione.

CAPVT V.

HUMILIS, qui didicit iniurias æquanimitè pati, didicit quoque pudorem ac confusionem sustinere. Quare alius effectus humilitatis ordine quintus est, omnia peccata siue cogitationis, siue loquutionis, siue operis, quamuis omnino occulta & absconsa sint, prælato manifestare, & pro ea, quæ inde sequitur, confusione non tegete. Manifestat autem hæc pia aperta que confessio ex humilitate procedit. Nam qui se in firmum ceteris, facile adducitur, vt agrotationes suas medico pro remedio aperiat: & qui seipsum despicit, non grauatè ad hoc mouetur, vt quæ despicientiam sui generant, apud suum prælatum pandat. Hinc verò elicitur humilitatis tum necessitas tum nobilitas, à qua tam vilis pie confessionis affectus originem trahat. Cuius nunc aliquos fructus, qui hunc humilitatis effectum

faciliorem

2. Reg. 16
10.

Dorothei
doct. 7. in
fine.

Per. ser. 1.
diuersis.

2. Cor. 4.
17.

P/a. 116.
2. 3.
Matth. 6.
34.
2. Tim. 4.
8.

Es. 33. 11.

faciliorem reddant, breuiter exponamus. Ac primo scire oportet (quod supra tractatum est) culparum nostrarum alias graues, alias leues esse posse. Graues quidem (quæ solent vocari crimina, aut peccata lethalia) ita necessario confitendæ sunt, vt salus æterna illis præclusa sit, qui potentes confiteri, eas celare præsumperint. Tanta verò esse potest alicuius superbia, vt has culpas, ne opinionem suam apud sacerdotem eleuet, manifestare non audeat, & animam suam æternis poenis sustinendis exponat. Sed ablit à nobis vt tantum malum de humilitatis amatoribus cogitemus, qui communiter in similes culpas non cadunt; & si aliquando ceciderint, se ipsos humiliter aperiant, ac diuinum præceptum confitendi custodiunt. Culpa verò leues, licet ex præcepti necessitate sacerdoti aut prælato aperiendæ non sint, tamen verus humilis, non minus verè ac simpliciter eas detegit, licet occultissimas, licet tuborem aliquem præferentes, quàm si id Dominus præcepto sanxisset. Immo & tentationes & primos sui cordis motus aperit, quia impense cupit intus & in cute à prælato cognosci. Id autem cupit, quia & ad vitam spiritualem sine errore transigendam esse necessarium aduertit: & quia ex hoc nullam confusionem (quam tamen paratus est sustinere) exoriri, sed gloriam apud prælatum, sed bonam opinionem, sed amorem agnoscit.

Fructus ergo huius manifestationis vnde edicere ordiemur? Capiamus initium ab hoc, quòd multò facilius & suauis est, defectus nostros & casus prælato detegere, quàm eos ab oculis eius celare. Nam rogo quid sit facilius, vulnus sanum, aut plagam pestilentem medico opem allaturo ostendere, aut eam dissimulare, & occultam tenere? Certè illud facile est, & suauis; hoc verò durum atque difficile. Quoniam medicum accersere & illius oculis corpus exelsum exponere, non modicam consolationem affert, morbum pellit, ad commiserationem aspicientem mouet, & integram sanitatem efficit. At medicum fugere, & eius iuuamem detrectare, vulnus auget, dolores & cruciatus inuehit, & nonnumquam mortem etiam importare solet. At defectus & casus, & ad malum propensio, & cætera huiusmodi, agrotationes sunt mentis. Ergo qui ea detegit, consolationis, & miserationis, & salutis est participes: qui verò abscondit, omnium istorum bonorum est expers. Hanc culparum absconsonem causam esse dolorum Oseas Propheta dixisse videtur. Colligata est, inquit, iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius. Dolores parturientis venient ei: ipse filius non sapiens, nunc enim non stabit in contritione filiorum. Quia, inquam, iniquitatem, ne videretur, in corde clausit, & quasi colligauit, & in recessibus suis peccatum abscondit, ideo doloribus angoribusque cruciabitur. Verè filius insipiens, qui purat, remedium mali à medico & medicamento recedere. Cum impiis cadet, & fortè de paruo malo in maius malum progressus, in virtute, quam cœperat, stare non poterit. Vulnere clausa plus cruciant, inquit Gregorius. Nam cum putredo, quæ interius feruet, eicitur, ad salutem dolor aperitur. Malus igitur humor absconditi peccati, ab stomacho conscientia eliciendus est, vt quieta & tranquilla remaneat. Quia quamdiu ille intra nos durat, mirum erit, si non doloribus obruta, tristis & à consolatione vacua persistat. Ideoque vera sunt verba illa Nili Abbatis: Lenatur anima agitudine, cum narratione eorum, quæ sunt molesta, veluti exinanitur animi agitudine; non secus ac nubes aliqua, à qua distillant gutta pluuiæ, ut pote quòd caligo paulatim expurga-

A tur: sicut rursum feritur silentio, perinde ac si pus ali- quod humidum inflammaret, & in vulnere saliret, & palpitaret, & nesciret quonam modo posset egredi, & exinaniri.] At si quælibet vulneris manifestatio hoc habet, vt dolorem extenuet; quanto magis illa, quæ medico spirituali fit, cuius est malagma appone- re, & verbis & medicaminibus, & orationibus immi- nens malum propulsare?

Erit tamen aliquis, qui internam consolationem contemnat, sed nullus erit (vt opinor) qui animæ suæ salutem pro nihilo ducat. Hanc autem ab oc- cultorum defectuum manifestatione pendere apud spirituales viros certissimum est. Neque enim homo est peritior ad curandos animæ suæ morbos, quàm ad fugandas carnis infirmitates, atque passiones. Si verò pro his & medico & medicamento eger, & v- triusque fructum sine detectione agrotationis abs- conditæ habere non potest: quomodo ani- mæ morbis sine spirituali medico, & sine conuenienti ab ipso signato remedio, opem afferre poterit? Et ille quo pacto remedium dabit, si ob tuam profundita- tem, frater, malum, quod pateris, nescit? Nec tu suffi- cis tibi ipsi, licet cognitione rerum sis satis instru- ctus, quoniam in his, quæ ad te pertinent, diabolus per inordinatum amorem tibi illudet. Vnde Doro- theus ait: Si autem fueris sub obedientia alterius, tu nunquam cordi tuo credas; execeratis enim à priti- nis affectibus. Neque aliquando secundum iudi- cium, vel scientiam tuam te ipsum in aliquo insti- tuas, aut constituas quippiam apud te absque maio- rum consultatione, & sententia: neve existimes, aut putes rationabiliora & iustiora esse, quæ cogitas, quàm quæ tuus gubernator & rector. Neque censor & iudex fias operum & actionum eius; decipieris enim plerumque tua probatione, & dolus diaboli est, vt insidias his ponat, qui sese in omnibus, cum omni fide, maioribus supposterint. Subditus autem esto in omnibus, & sic cum pace, & sine periculo, & errore viam Patrum nostrorum ibis. Hæc ille.] Tu verò doctrinam tanti Patris suscipe gratus, & non solum languoribus tuis remedia apta conquire, & diaboli tentationes eludes, verum & mirabilem tranquillitatem consequeris. Audi dictum Salomoni- nis. Sapiens corde præcepta suscipit: stultus cæ- ditur labiis.] Et quandoquidem tibi aliquis radius diuinæ lucis affulsit, expertorum vitorum monita corde suscipito, vt ea, cum opus est, possis actione complere. Alioquin labiis tuis non alter quàm fla- gello percutieris: dum enim te docenti contradicis, & eius præcepta aspernaris, dignus es, qui acerba castigatione plectaris. Vel, si aliter vis intelligere: Stul- tus cæditur labiis suis:] quia dum ea ad manifestan- das suas culpas monet, sunt instrumenta remedij cul- parum; dum verò labia comprimit, & quæ aperienda fuerant, tacet, flagella sunt, quibus cor cæditur, & aspera instrumenta dolorum. Nihil enim ita affli- git & cruciat, ac culpæ venenum absconditum, quod dum non per confessionem eicitur, saltem per tor- sionem conscientia dilatatur.

Merito ergo vitæ spiritualis præceptores, quos su- petius ex parte citauimus, hoc documentum magni faciunt, ad conuersationem nostram sine errore mo- derandam. Qui enim se ipsum abscondit, & defe- ctus ac prauas inclinationes tegit, ostium diabolo deceptoris aperit. Is enim, qui tenebrarum est ama- tor, miseram animam, latebras & cuniculos diligen- tem, & lucem præceptoris auersantem, facile in mil- le errores conicit, & multa noxia persuadet. Quia verò de hoc argumento multa superius dicta sunt, illud mirabilis sententia Laurentij Iustiniani con-

Dorothei doctrina 17.

Proverb. 10. 8.

Tom. 1. lib. 5. p. 2. c. 12. by Tomo 1. lib. 3. p. 5. sect. 5. c. 2.

Olea 13. 12. 13.

Gregor. in Pastor. 3. p. admo. nr. 15.

Nilus in orat. de miseris. Patrum sine. S. r. in Januar.

cludat,

Iustitia. de disciplina monast. c. 7.

cludat, qui sapienter ad subiectionem praelato habendam mouet, & necessitatem huius manifestationis exponit. Eius verba sunt: Propterea quicumque collegialiter viuere decreuit, in suo principio propriam abdicet voluntatem, seque alicui prudenti, & probato de eadem, quam elegerit, congregatione committat realiter, & absque eius consilio & voluntate nil agat. Omne suum iudicium & deliberationem in ipsius, cui se tradiderit, relinquat arbitrio; vt quod hic approbauerit, & ipse laudet; & quod condemnauerit, ipse similiter condemnet. Deum vero in illo loquentem non dubitet, illique tanquam Christo subesse non abhorreat, quia de se confidentem, & propter se submittentem, nunquam deserit Dominus. Qui enim olim per subiugale animal, & irrationale, Prophetam docuit, ipse per rationalem creaturam, & sibi famulantem instruere non dedignabitur pusillum credentem in se, dummodo simplici se prosternat corde. Vbi namque dubia, aut simulata agitur obedientia, abest profectus subiectionis, & diuinæ prouidentiae gustus. Quare sub alterius imperio realiter abneget se, qui virtutis gustu, & celestis patriæ deliciis frui concupiscit. Non differat subesse, cum pro se idoneum apud altissimum reperit fidelissimum. Imprudentiae etenim notissimum est testimonium, velle quem de se Deo reddere rationem, cum quempiam inueniat pro se posse satisfacere. Et quis mente sanus, & rationis compos, incedere audebit auro & gemmis onustus, per deuia & syluestria loca, atque latronibus repleta, cum valeat alicui prae potenti, & fideli viro tutum hunc etiam tutò commendare thesaurum? Nemo sine gubernatore pelagus nauigare praesumit; & hoc spirituale mare, magnis scopulis plenum, procellis & tempestatibus agitatum, in quo draco ingens & saeuus ad illudendum positus est, confidet Dei seruus transuadere securus? Naufragio & morti propinquus est, qui hoc agere cogitat. Qui militant terrenam militiam, non sunt sine duce; & solus Christi miles erit sine direttore: Incongruum est hoc. Vbi namque validior & sagacior est hostis, ibi diligentior custodia adhibenda est: & vbi pretiosiores thesauri reconditi sunt, ibi sollicitiori vigilantia incumbendum est, vt feruentur. Haec omnia sanctus hic Pater: qui & alio loco breuius ait: Non sibi credat, nec se proprio committat arbitrio; sed sub praeceptoris se coerceat disciplina, ne inimicorum insidiis capiatur. Innumeri quippe fuere, qui ab aduersariis prostrati, gratiam Domini perdiderunt, praesumpserunt proprio iudicio, & non seniorum consilio consensum praebere. Ardua namque cum sit via Dei, & insidiatoribus plena: necesse est vt in illa deficiat quicumque inexpertus, & absque duce ipsam peragere voluerit.

Ibid. c. 6. in fine.

August.

Proverb. 16. 3.

Genes. 3. 12.

His rationibus veri humiles permouentur, vt omnia sua delicta etiam leuissima, ad remedium eorum, ad directionem vitae, praelato diligenter apertiant. Aperiunt nudè, cum ea, quae commiserunt, nulla obscuritate verborum obscurant. Augustinus enim dixit: Hoc est confiteri, dicere quod habes in corde: si aliud habes in corde, & aliud loqueris, non confiteris. Et Salomon ait: Reuela Domino opera tua: & quidem Domino reuelas, cum ei, qui praestit, & eius locum gerit, ea aperis, vt dirigantur cogitationes tuae. Aperiunt delicta sua rectè, scilicet ex recta intentione, vt dent gloriam Deo, & in futurum, malum praecauant, & praeteritorum malorum remedium acquirant. Aperiunt ea humiliter, non in alium causam sui casus retorquentes, sicut fecit Adam, qui vt se excusaret, ita effatus est: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, &

comedi;] sed sibi met ipsis malum, quod fecerunt, attribuentes. Aperiunt ea fiducialiter, nam cuique eorum dictum est: Reuela Domino viam tuam, & spera in eo;] vt scilicet & veniam delictorum, & viam iterum non committendi ea, de diuina misericordia se obtenturos esse confidant. Aperiunt integre, quoniam non solum ex grauib; peccatis, quod necessarium est, sed etiam ex leuibus, & ex malis propensionibus suis nihil (quantum possunt) occultare praesumunt. Aperiunt prudenter, non de se ipsis temerariè loquendo, sed quae diligenti discussione in se ipsis repererunt, praelato manifestando. Aperiunt tandem sua delicta verè, dum nullum mendacium admittent: verècundè, dum se ipsos accusant: modestè, dum ea quae excusant, ad necessitatem patefaciunt: & iustè, dum pro admittis satisfacere, & se ipsos castigare disponunt. Haec omnia in confessione suorum delictorum, siue grauium, siue leuium, humiles intentè custodiunt, qua confessione ingressum ad Christum Saluatorem inueniunt. Sicut enim postquam Ioseph Patriarcha indignationem aduersus fratres suos indicauit; Iudas, qui interpretatur confessio, primus ingressus est ad eum, vt eius iram leniret, & ad misericordiam prouocaret: ita & vera humilique confessione se apud Dominum statuunt, vt veniam erratorum impetrare valeant. Quarentibus filiis Israel quis post mortem Iosue esset eos gubernaturus, audierunt: Iudas ascender: ecce tradidi terram in manus eius.] Post mortem quoque Mathathia Iudas Machabaeus factus est princeps ad bellandum pro fratribus suis. Et multò antea (vt quidam dicunt) Iudas primus ingressus est mare rubrum, propter quod principatum obtinuit. Quia videlicet vera confessio quasi prima alios actus virtutis ducit, diabolum debellat, & regnum caelorum promeretur.

Parati quidem sunt humiles, propter hanc utilitatem multiplicem, se ipsos purè ac nudè manifestare, etiam si ex eo magna confusionem essent subituri, & nihil praelato eorum, quae intra se sentiunt, aut quae admiserunt, abscondere. At inde non confusionem, non ignominiam, sed commiserationem, sed amorem, sed gloriam reportant. Excitat in praelato misericordiam & pietatem humilis ac luctuosa confessio. Inde Ambrosius ait, In iudiciis saecularibus, impositi equuleo torquentur negantes, & quaedam tangit iudicem miseratio consentientis. Est quaedam in peccatis verecundia, & poenitentiae portio, crimen fateri, nec deriuare culpam, sed recognoscere. Mitigat iudicem pudor reorum, excitat autem pertinacia denegantium.] Si confessio delinquentium vi tormentorum extorta, iudicem ad hominum vix sibi cognitorum misericordiam inflectit, quanto magis humilis erratorum manifestatio à religioso facta patrem spirituales ad commiserationem excitabit? Pater non esset, qui in simili occasione, misericordiae ac benignitatis viscera erga filium humilem non indueret. Absit autem à virorum spiritualium praefecto, quòd pater non sit, vnde longè ab eo erit, vt erga sua errata contentes, eaque lugentes, blandus & benignus non sit. Haec quoque confessio magni amoris causa esse solet. Ignem enim amoris suscitatur amor, & à subdito amanti praelatum, causa est vt ipse subditus à praelato redametur. Inducit autem magni amoris est, si quis alteri sua secreta confidat. Indèque Dominus suum erga Discipulos amorem testatum fecit. Vos autem, inquit, dixi amorem, quia omnia quae cunquae audivi à Patre meo, nota feci vobis.] Et [vobis] tanquam amicis & familiaribus [datum est nosse my-

Psal. 35. 5.

Genes. 44. 14.

Iudicum 1. 2.

1. Mach. 2. 66.

Ambros. lib. 2. de Cain. c. 9.

Ioan. 15. 15.

Luce. 8. 10.

stria

steria regni Dei: ceteris autem, in parabolis.] Ergo dum tu ad prælatum accurris, eique tua secreta fides, tua vulnera detegis, tuas miseras & infirmitates aperis, manifestissimo signo te illius amatorem & suæ peritiæ in curandis animabus veneratorem ostendis. Excitas ergo illum, vt te amet, vt tuæ salutis maximam curam capiat, & vt impensè in tuum profectum incumbat. E contra verò, si tanquam filius Adæ, ab eo qui locum Dei gerit, te ipsum abscondis, præsertim si alia via ille tuos defectus suboleat, non ad amorem prouocas, sed ad tristitiam & mœrorem inclinas. Si verò confessio errorum, amoris est causa, erit quoque bonæ existimationis origo; naturale enim est quæ amamus, magni facere, eiusque non vulgarem æstimationem habere.

Non est, ô frater, cur erubescas tentationes tuas prælato detegere; tentati namque, non iniquorum tantum, sed & sanctorum est, quos dæmon aggreditur, vt eorum opes spirituales diripiat. Bene ad hoc confirmandum Gregorius ait: Hostis noster adhuc in hac vita politos nos, quanto magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Contra nos verò vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figurauit, qui diabolus non nisi post baptismum se tentare permisit: vt signum nobis quoddam futuræ conuersionis innueret, quod membra eius postquam ad Deum proficerent, tunc actiores tentationum insidias tolerarent.] Pharaon etiam non Israëlitas in suo regno manentes, & turpiter seruiantes, sed fugientes, & iugum excutientes insequitur. Et venator non vilia iumenta, sed ceruos venari contendit. Tu verò si iam diaboli dominationem excussisti, & es ex illis, quorum [posuit Deus pedes quasi ceruorum, & super excella statuit te;] quid mirum si tentationibus impellaris? Et ais: Patior tentationes foedissimas, & enormissimas, quas nullus fortè hominum passus est. Hæc cogitatio hominis est ignorantis, qui non audiuit illud Salomonis: Nihil sub sole nouum. Nec valet quicquam dicere: Ecce hoc recens est.] Nihil pateris, quod alij passi non sint; nisi fortè existimes te solum à dæmone fuisse cognitum, & ceteros ignoratos. Sed esto quod tentatio noua sit, & hæcenus nunquam audita, quidnam tu perdis, si ad uersarius tuus nouas insidias ad te prosternendum excogitet, dummodo eius suggestionibus assensum non præbeas, & fortiter constantèque resistas: Sed nondum acquiescis, quia non solum tentatus es, sed manifestè in tentationem lapsus, & peccati consensu, aut etiam externa actione percussus. Quid dicam tibi, ô frater, nisi quia omnes peccatores sumus, & [si dixerimus quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.] Prælati, cui te ipsum detegis, forsitan turpius aliquando cecidit; & si non cecidit, femina peccatorum similium in seipso deprehendit, & fidelitatem suam, quam non cadens custodiuit, non sibi, sed gratiæ Dei tenentis, attribuit. Petrus cecidit, & à Christo innocentissimo benignè susceptus est, & venia donatus; cur non infirmus peccator peccatorem benignè suscipiat? Cur non auctoritate Domini, illi in animi dulcedine peccata dimitrat? Humilitatem sectemur, & hæc facillimè miseras nostras manifestabit, & has angustias euincet, quas elatio, & immoderatus nostri

A amor, generat, ne errores nostros deseramus, & ab animi plagis sanemur.

De Verissima Humilium propria vilitatis electione.

CAPVT VI.

VPLEX est in humilibus suæ vilitatis notitia: altera interiori corde habitata; altera exteriori actione præstita. Illa pertinet ad humilitatè cognitionis, de qua multa superius diximus; hæc effectus

est humilitatis affectionis, ac despicientiæ sui, quam nunc enucleabimus. Hunc itaque humilitatis effectum sic Beatus Benedictus expressit. Sextus gradus est, si omni vilitate, vel extremitate contentus sit monachus. Vilitas spectat ad cibum, potum, vestem, calceamentum, & lectum: extremitas verò ad locum, gradum, statum tenendum, & opus agendum. Humilis vilitate contentus est; quia cibum grossiorem, potum viliorem, vestem detritiorem, & lectum duriorum libenter suscipit: & pro amore humilitatis, deliciis & opibus præfert. Est etiã in extremitate quietus, quoniã locum infimum in congregatione, gradum minorem, & occupationem abiectionem, sæculi huius dignitati præponit. Et quidem hæc humilitatem nondum habitam generant, vt certum sit, quod ab ea iam habitata procedant. Ideoque Dorotheus ait: Aliter disposita est enim anima bene habentis, aliter agrotantis, aliter famelicis, aliter saturati: aliter item disponitur anima insidentis a sino, aliter sedentis in throno, aliter sedentis in terra, aliter optimis vestibus induti, aliter, cõtritis & marcidis.] Generatur autè hæc in vilioribus animæ quies ex ipsa humilitatis substantia: nam facile & cum gaudio abiectione in omnibus acceptat, qui seipsum vilem ac despicabilem reprobatur. Planè humilis, omni vilitate & exitu emittat contentus est: non sicut aliqui, qui libenter sustinent vilitatem vestium, atque ciborum, fugiunt verò ab extremitate munerum, & abiectione graduum, sedium, atque locorum. Hi potius hypocritæ, quàm humiles dicendi sunt: nam vnum, scilicet nimium amorem propriæ excellentiæ, corde præferunt; & aliud, scilicet humilitatem, foris ostendunt. Hanc, in eo quod homines vident, amant, vt ab eis honorentur: intus verò, vbi oculi Dei intuentur, eam odio habent, & auerfantur. Non sic humilis, qui cum seipsum verè despiciat, omnia externa suæ vilipensionis signa libenter amplectitur. Sapienter autem Beatus Benedictus asseruit, humilem, omni vilitate atque extremitate debere esse contentum, quibus verbis affectum humilium signauit, non actum. Multi quippe humiles non possunt exterioribus vilius cibis vt, aut abiectionibus vestimentis indui, corporis infirmitate aliud poscente, aut statu, & dignitate, repugnante. Similiter non possunt extremum locum in confessibus tenere, si sint prælati, nec postremum gradum, si Deo disponente, fuerint aliis præpositi. At affectu suo, maiori altitudine aut commoditate se indignos existimant. Mallent, si sibi optio daretur, subesse, quàm præesse: mallent pauperum cibis & vestimentis vt, quàm corpori indulgere, aut commodioribus operimentis circumdari. Tamen quia Deus aliter disposuit, suam voluntatem abnegant, & prouidentia subiciunt. Et quidem in altitudine constituti, signis externis humilitatis non carent. Sed ea exteriora, quæ pro ratione

Greg. 24. m. c. 7.

Habac. 3. 19.

Eccl. 1. 10.

1. lib. 1. 8.

Dorothe.

status suscipiunt, ita moderantur, ut facile videas, eos non superbos superflui cultus amatores, sed verissimos suae desipientiae sectatores existere. Nam cum in hoc dignitatum splendore, qui oculis omnium obicitur, duosint extrema, alterum, quod ad superbiam & fastum saecularem vergit; alterum, quod ad nimiam moderationem inclinatur; humiles, quasi in medio positi, potius volunt videri supra modum moderati, quam superbiae & elationis tabe turgidi. In quo nequaquam medium deserunt, in quo vera virtus dicitur sita, quia hoc medium sanctam pusillitatem olet, & penitus ab omni nota superbiae recedit.

Primo ergo, humiles, ciborum ac poculentorum vilitatem ac parcitatem amant. Pauperes enim, si prudentia ac modestia polleant, viles cibos ad corpus reficiendum emunt, & si quid auri aut argenti habent, in suas necessitates reservantes, non in superfluo apparatu ciborum infumunt. Humiles autem, se meritum pauperes reputant, & indignos communibus cibis indicant: quare hos, cum sibi offeruntur, pro deliciis computant, ut meritum sumptibus patcant. Nam certum est, abstinentiam, & ieiunium, alimenterumque parcitatem, merita augere: crapulam vero, & exquisitas ventris delicias, spirituales delicias, divitiarumque caelestes exhaurire. Nescio verum an in hunc humilitatis effectum oculos intenderit Ecclesiasticus, cum dixit: Injium vita hominis, aqua & panis. Cum enim voluerit fastum & arrogantiam in conuiuio & potationibus taxare, vitam humanam ad sustentationem paucis contentam esse definitur. Vita, inquit, hominis pane & aqua, id est, cibo frugali, & parabili conservari potest. Unde humilis, qui in mensa non arrogantiam, sed corporis refectioem spectat, moderatis cibis utitur, & deliciis magnatum superbiorum aspernabitur. Superbos, ex laetitia & pretio exquisito ciborum inanem laudem velle consequi, satis aperte libri Esther declarat historia. Fecit quippe Assuerus grande conuiuium cunctis principibus, & pueris suis. Et quis finis magni conuiuii? Subiungit scriptura: [Ut ostenderet divitias gloriae regni sui, ac magnitudinem, atque inchantiam potentiae suae.] Hancque fuisse conuiuii causam, manifeste Iosephus sentit, dicens, regem istum epulum instruxisse, quemadmodum scilicet erat regi consentaneum apparanti divitiarum suarum magnam ostentationem. Ergo qui omnem ostentationem irrident, non erunt laeticiam amici, sed ea ad corporis sustentationem assument, quae huic fini sint satis. Haec erunt humilium alimenta, quae corpori necessarias vires addant, non quae a mente compunctionem inseparabilem humilitatis comitem subtrahant. Certum est autem, suaues ac delicatos cibos, & pretiosa vina, compunctioni mentis officere. In quam sententiam Chrysostomus ait: Sicut impossibile est ut ignis inflammetur in aqua: ita impossibile est compunctionem cordis vigere in deliciis. Contraria enim haec sibi sunt iniuicem, & peremptoria. Illa enim mater fletus, haec mater est risus: illa cor constringit, ista dissolvit. Diligant itaque humiles ciborum vilitatem; quarent non alimenterum abundantiam, sed parcitatem, ut pusilli & pauperes corde, pusilli sint opere, & nihil extra sine necessitate praesumant, quod humilitati contradicat. Nam si necessitas aliud postulat, utantur remediis necessitatis suae, ita tamen delicatiora accipiant, ut de admilla indulgentia doleant.

Amant etiam humiles vilitatem indumentorum, quae ad regendam corporis nuditatem, non ad ia-

stantiam sibi circumdant. Unde Cassianus, vestem monachi, qui sane humilis esse debet, describens, sic ait: Vestis quoque sit monachi, quae corpus contegat tantum, ac repellat nuditatis verecundiam, & frigoris retundat iniuriam, non quae feminaria vanitatis aut elationis enutriat. Ita eodem Apostolo praedicante: Habentes autem alimenta, & operimenta, his contenti sumus. Operimenta, inquit, non vestimenta, ut in quibusdam Latinis exemplaribus non proprie continetur, id est, quae corpus operiant tantum, non quae amictus gratia blandiantur ita vilia, ut nulla coloris vel habitus novitate inter ceteros huius propositi viros habeantur insignia: ita a studiosis accurationibus aliena, ut nullis rursus sint affectatis per incuriam sordibus decolora. Postremo sic ab huius mundi separentur ornatu, ut cultui feruorum Dei in omnibus communia perseuerent. Quicquid enim inter famulos Dei praesumitur ab uno, vel paucis, nec Catholicè per omne corpus fraternitatis tenetur, aut superfluum, aut elatum est, & propter hoc, noxium iudicandum est, magisque speciem vanitatis quam virtutis ostentans. Expende seridè qualia hic doctor religiosorum humilium indumenta describat, quae scilicet sufficiant nuditatem corporis operire, & temporis iniurias propulsare. Ad hoc autem non sunt necessaria indumenta pretiosa, quae nobis honorem vulgi reuerentiamque concilient, sed sufficit, amictus humilitatis ac modestiae, vilis amictus. Hunc enim humilibus ac saeculi contemptoribus conuenire docuit Hieronymus, Rusticum monachum sic eradiens. Sordes vestium candidae mentis indicia sunt: vilis autem tunica, contemptum saeculi probat, dumtaxat ne animus tumeat, ne habitus sermoque dissident. Ita quidem est: unde Ecclesiasticus ait: Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo. Et sicut immoderatus risus leuitate animi, & incessus pompaticus, arrogantiam mentis designant: ita amictus corporis splendidior & accuratior, est superbiae & elatae mentis insigne. Humilitas autem, sicut & virtutes reliquae, hoc habet, quod sibi relicta statim signis externis se prodit. Ipsa itaque ad vestium non solum moderationem, sed etiam vilitatem inclinatur, ut quae facit nos humiliter & abiecte de nobismetipsis sentire, faciat quoque externam moderationem omni elationi repugnantem seruare. Meritoque Basilus ait: Ut enim qui studiosi gloriae sunt, ex amictu etiam vestimentorum, gloriam sibi soliti sunt aucupari, nempe qui ex illorum magnificentia splendorque spectabiles se, & in admiratione esse cupiant: sic videlicet, qui ob vitae humilitatem, in infimum seipsum abiecerit, in his quoque, quod omnium infimum est, consecrari debet. Sic ille.]

Et quae alia praeserunt humiles suae modestiae ac humilitatis indicia? Contenti sunt omni extremitate locorum, & libentius in infimo loco, & post omnes fratres, quam in superiore confident. In omni congregatione bene fundata (si praecipue homines ad res magni momenti conueniant) ordo sedium seruatur, atque locorum, ita ut minores recentiores sequantur, & antiquiores maioresque praecedant. Nam & in schola illa prima ac perfectissima, humilitatis, nepe in schola Christi, ordo dignitatis inter Apostolos seruatus est, ut Gregorius Nazianenus, & Hieronymus annotarunt, & Simo Petrus Andrea maiori, aetate & vocatione praefertur, quia in caput aliorum electus. Elegit, inquit Lucas, Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andrea fratrem eius; & sic non sine ordine fuerunt alij numerati. Qui ergo aliis dignitate eminent,

Eccli. 29. 28.

Esther 1. 3. n. 4.

Iosephus.

Chryl. lib. de compunctione cordis.

Cassian. li. 1. c. 3.

1. Tim. 6. 8.

Hierony. epist. 111.

Eccli. 19. 27.

Basil.

Gregor. Nazian. or. 1. de moder. ser. Hieron. lib. 1. contra Iovinianum. Luc. 6. 14.

aut

1612
Tom. II

dream fratrem eius;] & sic non sine ordine fuerunt alij numerati. Qui ergo alijs dignitate eminent, aut temporis antiquitate excellant, nullam faciunt humilitatis iacturam, si locum suum occupent, ne ordinem suae familiae pervertant, dummodo ob instantiam, aut elationem primas sedes non quarant. De qua re haec Augustinus ait: Oportet ergo ut in congregatione Christianorum praepositi plebis eminentius sedeant, ut in ipsa sede distinguantur, & eorum officium satis appareat, non tamen ut inflentur de sede, sed ut cogitent facinram, unde redduntur rationem. Quis autem novit, utrum hoc amant, aut non amant? Res ista cordis est, iudicem habere non potest nisi Deus. Ipse autem Dominus admonerat suos, ne inciderent in tale fermentum, quod alio loco dicit: Cavete a fermento Pharisaeorum, & Sadduceorum. Et cum putaret illi propterea hoc cum dicere, quia panes non intulerant, respondit eis: Excidit vobis quot millia saturati sunt ex quinque panibus? Tunc intellexerunt, inquit, quia fermentum doctrinam eorum dicebat. Amabant enim illi ista temporalia: aeterna vero nec timebant mala, nec diligebant bona. Haec ille. Hoc ergo servandum est, cum secundum praescriptum ordinis confidemus: ridiculumque esset, humilitatis praetextu ordinem invertere, quod non humilitati sed singularitati & imprudentiae esset deputandum. At cum liberum est, locum ac sedem eligere, semper humiles in humiliori loco se collocant, ut alijs tanquam honoratioribus deferant. Memores videlicet verbi Domini: Cum invitatus fueris, recumbe in novissimo loco: ad infimum locum apiciunt, & nunquam ad superiorem nisi iussi & compulsi consentunt. Locus infimus tranquillissimus est, quia pro primis sedibus universi decertant, pro humili vero loco nemo contendit. Est etiam & secundissimus, quia sicut terra in imo fundi posita, fructuosum est ferax: ita & locus humilium inferior, virtutum omnium actiones fructificat. Est & praeclarissimus, quoniam locus Christo regi propinquior, qui & in praesepe apparuit, & in cruce occubuit, & semper in terris locum humilem adamavit. O ergo vir humilis, iuxta praescriptum humilitatis, semper novissimus locus tibi sit cordi, ut a consortio principis superbiorum sis penitus alienus, qui in supremo loco, & super astra caeli sedere concupivit. Et sicut gemma pretiosa in diademate regis, vi affixa tenetur; si vero eam non affigas, statim in terra volutatur: ita & te sola obedientia, & Dei voluntas in loco sublimiori teneat, & haec dum cessaverit, mox humilitatis pondus te in terram deiciat.

Tandem humiles contenti sunt omni extremitate munerum ac ministeriorum. Cum enim ex se ipsis indignos & ineptos ad minima ministeria se iudicent, non mirum si maiora ac sublimiora detrectent. Humilitas, mundi altitudinem despicit, ut apud Deum amatoribus suis veram ac aeternam altitudinem impetret: & ideo iussa quidem & compulsa ascendit, sed suae voluntati relicta, in loco humili manere concupiscit. Tantoque iucundius in abiecto ministerio manet, quanto sapientius pericula sublimis dignitatis pertimescit. Huius quantae sint pericula, & quam magna stultitia eorum, qui illam appetunt, Laurentius Iustianus sic docet. Proinde onus graue, & valde formidabile esse comprobatur, animarum regimen. Sed heu hodie a multis desideratur, quaeritur, emitur, & absque timore obtinetur, quia quale sit, ignoratur. Attendunt huiusmodi, praesentia, nec futura prospiciunt.

Aug. ser. 234. de tempore. c. 5. v. 10.

Matth. 16. 6.

Luc. 14. 10.

Isa. 14. 13.

Inst. de discip. monast. c. 9.

A ciunt. Magni existant, si praepoantur ceteris, si alijs imperent, si honoribus extollantur. Gaudent, iuxta Domini sententiam, vocari ab hominibus Rabbi, & a subditis, ut patres, venerari. Attendunt quid aestimentur, non quid sint; nec considerant, ipsi elatione tumidi, mente caecati, intentione corrupti, & moribus perditis, quam sit brevis ipsorum gaudium, quam formidabilis status, quam fugitivi honores. Nam tanquam somnium surgetium de statu est vita haec, & omnis illius delectatio ad instar pauci. Labitur enim cum tenetur; amittitur cum possidetur. Nihil in ea stabile, nil mundum, nil securum, nihilque aestimatione dignum. Quo autem dulcius tenetur, eo durius ac laboriosius relinquitor; & quanto quis in ea sublimior fuerit, tanto maiora ab eodem exiguntur. Teste namque scriptura: Iudicium durissimum fiet illi, qui praesunt. Sic ille. Humilis ergo haec discrimina dignitatum animo voluens, & suam indignitatem hac vilitate expendens, quasi ex duplici capite ab appetitu status sublimis abigitur. Timet pericula, quia invenit scriptum: Qui amat periculum, in illo peribit, & bona animae non vult voluntate sua discrimini perditionis exponere. Constans namque sapientum virorum sententia est, appetitum, & curam obtinendae dignitatis, viam saepe damnationi recludere: suam etiam indignitatem pertimescit, quam ut infirmam & imbecilem non audeat onere mundanae altitudinis pergrauare. Vox illius est, illa sancti Davidis, qua ad Dominum loquebatur: Ad nihilam redactus sum, & nescivi: ut iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Humilis ad nihilum se redigit, quia ex se ipso se nihil esse sentit, & quicquid boni, siue in mente, siue in corpore, in se reperit, totum id muneri divinae bonitatis adscribit. Humilis nescit dona, scilicet magna, quibus praeditus est, quia ne occasionem superbiendi habeat, ea ab oculis suae considerationis abscondit. Humilis, [ut iumentum factus est apud Dominum,] quia sicut iumenta facta sunt, non ut imperent, sed ut seruiant; ita se ad seruiendum, & obediendum comparat, & a sublimitate imperij declinat. Id summam sollicitatem arctat: [Et ego semper tecum,] ut scilicet semper Deo cognitione, & amore cohaereat. Vultigitur in humili loco consistere, ne curis regiminis in varia distractus, ab assidua memoria eius, quem diligit, diuellatur.

Sap. 6. 6.

Ecl. 3. 27.

Psal. 72. 22. 23.

De Generali Humilium in conspectu aliorum sui ipsorum deiectione.

CAPVT VII.

SIMILITER & humiles duobus modis reliquos omnes sibi praeferrunt; aut cordis affectu, aut exteriorum suae affectionis signo. Illum interiorum affectum, superius humilitatis gradum asseruimus: ista vero exteriora deiectionis signa effectum humilitatis nunc dicimus. Nam humiles, qui verissima sui cognitione tacti, se omnibus viliores aestimant, id ipsum non simulant; sed vere lingua pronuntiant, & omnium pedibus conculcari appetunt. Humilitas quippe non solum intellectum afficit per propriae vilitatis notitiam, nec in solo affectu se continet, verum etiam ad opus actionum procedit. Quae cum virtus sit,

veritatis amica, & totum hominem veritati subiciat, & id ab homine obtinet, ut seipsum corde vilissimum reputet, & vt se opere coram aliis talem exhibeat. Est autem inter hanc duplicem cordis & operis deiectionem, magnum quoddam discrimen: nam deiectio interior ex parte facilius est, saltem comparatione multorum, quia ipsa experientia vilitatis nostræ ad eos suspiciendos impellimur: exterior verò difficilius inuenitur, quia sepe qui se minorem reputat, superbia incitante, vult maior & eminentior apparere. Illa licet in affectu absoluta sit, tamen in notitia aliquam interdum limitationem habet; nam aliquibus nos supponimus, non secundum dona, quæ à Deo accepimus, sed secundum quod ex nobis ipsis habere cognoscimus. At exterior, nisi dignitas prælationis, aut aliquid simile obstat, nullam conditionem admittit, sed ita nos ante alios prosternere debemus, ac si omnino etiam secundum dona Dei ipsis inferiores essemus. Hic ergo effectus humilitatis superiori aliquid addit. Potest enim quis vilitatem aliquam, & extremitatem amare, sed in ipsa extremitate se aliis fratribus antepone. Eligit, exempli gratia, quis, viles cibos, abiecta indumenta, inferiorem aliquem locum, aut abiectum ministerium, non tamen vsque ad extrema ac viliora se demittit; immo alios in viliori loco, & se in altiori, aut certe non in vilissimo, esse sustinet. At hic septimus effectus, siue gradus hominem in infimo loco constituit, & sibi fratres reliquos antepone. Franciscus vilissimo indumento tectus pauperem obuium habuit viliori veste cooptum, & doluit quod ille abiectior esset, & magis laceram vestem gestaret. Id sane fuit, vilissimam (vt ita dicam) vilitatem amare, & non hunc, vel illum, sed omnes sine vlla exceptione velle sibi præferri.

Psal. 21. 7

Humilis se vermiculum paruulum, ac nullius valoris putat, ad hoc natum, vt ab omnibus conculcetur. Assumit enim sibi vocem capitis sui: Ego autem sum vermis, & non homo: opprobrium hominum, & abiectio plebis. Est quidem vermis, qui sine strepitu super terram graditur, & domi ac foris tanta moderatone vitatur, vt apud homines magni, aut diuitis, aut nobilis opinionem habere non querat. Est vermis, quem in imo iacentem non soli prælati, aut litterati, aut seniores calcant, sed (quod in ipso est) etiam pueri & iuniores sine vilo timore conculcant. Est non homo, pro quo Hebræa habent vocem, quæ significat virum egregium, atque præcipuum; quia non se cum magnis computat, sed magnum, & excelsum sibi putat, si se pauperculis & abiectis annumeret. Nec mirum quod tam humiliter de se sentiat, qui inter homines opprobrium eorum, & abiectissimum omnium se iudicat. Immo mirabile esset, si se aliquid reputaret, videns, caput suum, ac Dominum suum, propter salutem ac exemplum hominum, ad tantam abiectiorem redactum.

Psal. 30. 12. 13.

Super omnes inimicos meos, ait, factus sum opprobrium vicinis meis valde, & timor notis meis. Qui videbant me fortis, fugerunt à me: obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde. Ille inimicis suis factus fuit probrosus, & execrabilis; notis verò, & amicis formidabilis: timebant enim, ne eius causam in aliquam calamitatem inciderent. Cum in publicum prodibat, omnes ab eo fugiebant; inimici, ne ab eo, quem deceptorem putabant, deciperentur: & amici, ne cum illo afflictionibus inuoluerentur. Omnium etiam corda illius obliuisci maluerunt: hostes, ne illius, quem auerfabantur, memoriam haberent: & noti, ne miseriam eius, quem liberare non poterant, se recordatione cruciarent. Si hæc passus

A est Christus propter nos, quid non patiar propter eum humilis Christianus? Cur non gaudeat, si etiam abiectis hominibus execrabilis habeatur; si ab omnibus rideatur, si oblitus & despectus, & indignus hominum memoria putetur? Per laborem venit ad requiem, per bellum ad palmam, & per contemptum venit ad regnum. Saluator prius descendit, ac se infra omnia demisit, vt sanctam humanitatem suam super omnes orbis cælestes efferret. [Quod autem ascendit, inquit Paulus, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?] Miles igitur huius Domini prius per humilitatem descendat, vt postmodum per gloriam ascendat. Descendat in infimo loco, neminem præcedere audeat, vt voluntate Domini in honorabili loco confidat.

Ephes. 4. 9.

B Oportet itaque, nos, qui de vita religiosa gloriamur, & humilitatis desideriis accendimur, omnibus nos supponere, & ad viliora ministeria paratos esse. Nihil sit quantumvis abiectum, cui exequendo voluntas nostra repugnet. Nam si aliquid exhorrescimus, & alij, tanquam minori, faciendum relinquimus, humiles ex omni parte non sumus. Illud, quicquid sit, turbare nos poterit, & accedente superioris decreto, vt illud faciamus, vel quia ita necessarium est ad gubernationem domus, vel quia ad probationem nostram iniungitur, nos non plenè humiles, sed minùs habentes reperiet. Experiemurque, veram pacem cordis in omnimoda humilitate consistere; atque illum in congregatione beatorum esse, qui omnibus se supposuit, & à nulla se humiliatio subduxit. Dixit Abbas Moyses Abbati Zachariæ:

C Dic mihi, quid faciam? Is autem hæc audiens iacuit se pronus in terram ad pedes eius, dicens: Tu me interrogas, Pater: Dixit autem ei senex: Crede mihi, fili Zacharia, quod vidi spiritum sanctum descendere in te, & propterea compellor interrogare te. Tunc tollens Zacharias cucullum suum de capite suo, misit eum sub pedibus suis; & conculcans eum dixit: Nisi ita conculcatus fuerit homo, non potest esse monachus. O dignam sanctissimo viro sententiam! Non est perfectus religiosus, qui ab omnibus contemni & conculari paratus non fuerit. Humilitas illius infantilis est, & tenera, cuius mès abiectiora non eligit, & qui needum ex corde cunctis se submitit. Adhuc sæculum in illo viuit, qui paratus quidem est hæc mediocria humilitatis munia facere; imparatus verò, obsequia alia viliora & abiectiora præstare. Neque enim adhuc se vilissimum, ac omnium minimum putat, qui aliqua obsequia, ex eo quod sunt abiectiora, detrectat. Qui autem cogitatione & affectu suo sub pedibus omnium seipsum non collocat, necdum est vera ac perfectæ humilitatis possessor. Quod si affectus eius ad hoc vsque progressus est, vt seipsam contemnat, reliquosque omnes suspiciat; quomodo poterit aliquod munus, ob id tantum quod vile est, atque abiectum, repellere, & aliis se melioribus demandare? Animi ergo non verè & perfectè humilis esse conuincitur, qui ex his quæ sibi imperata sunt, aliquid, eà solùm ratione, quod non est honorificum, reiecit.

D Igitur in isto gradu verus humilis primò se minimum omnium linguâ profiteatur: deinde opere se omnibus supponat, & (quod ad se pertinet) obsequia viliora eligit. Sed quid est humilem linguâ se minimum profiteri? An mendacis dona sibi concessa tegere, & peccata, quæ non fecit, sibi ascribere? Nullo modo; cum humilitas sit soror veritatis, nullòque sit mendacio subnixæ. Vnde Gregorius exponens verba illa Helii apud Iob: Iob autem stultè loquutus est, & verba illius non sonant disciplinam; sic ait: Innocenter enim Iob se asseruit flagellatum,

Iob. 34. 35. Greg. 26. mor. c. 3.

quem.

quem Deus etiam perhibuit frustra percussum. Quid ergo vox percussus superbum sonuit, quæ à sententia fœcientis nullatenus discrepauit? Incaute sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant. Immo mentiendo superbiunt, quia contra veritatem se erigunt, quam relinquunt. Qui enim, necessitate cogente, vera de se bona loquuntur; tanto magis humilitati iungitur, quanto & veritati sociatur. An Paulus humilis non fuit, quando emulatione veritatis contra falsos Apostolos, tot de se discipulis fortia gesta narrauit? Qui nimirum veritati inimicus existeret, si abscondendo virtutes proprias, prædicatore errorum præualere permisisset. Paulus certe nulla superbia tumuit, cum de se ipso dixit: In quo (scilicet testimonio Christi confirmando, ac prædicando) positus ego prædicator, & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor

1. ad Tim.
mor. 2.7.

Galat. 1.
1.

gentium in fide, & veritate.] Et iterum: Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitauit eum à mortuis. Quid igitur erit nos omnibus linguâ ac sermone submittere? Id sanè, dona à diuinâ misericordiâ suscepta, cum necessitas, & Dei gloria non instat, prudenti silentio contegere. Cum fratribus aperienda sunt, ea Dei dona esse sine vllis meritis, immo & cum multis demeritis nostris data nobis, simpliciter nunciare. Quod ex nobis est, nos nihil esse profiteri: sicut fecit idem Paulus, ad Corinthios scribens: Ego, inquit, à vobis debui commendari, nihil enim minus feci ab iis, qui sunt supra modum Apostoli, tamen si nihil sum. Priora dixit, non commendari cupiens, ait Chryostomus (quo pacto enim id faceret, qui præ desiderio Christi cælum parui penderet) sed illorum salutem appetens. Suam verò paruitatem subinfert, quasi humanam laudem & exultationem contemnens. Similiter illi sermone sunt humiles, & se omnibus subdunt, qui ex se ipsis minus Deo gratos, ac planè reliquis minores se esse prædicant. Qui denique cum aliquid boni de se ipsis dicendum est, non totum, quod acceperunt, verbis effundunt, sed quod patefacere necessarium non est, supprimunt, & in hoc cautissimè mensuram discretionis obseruant. Humilis Paulus profectò ita se gessit; nam compulsus aliqua mirabilia de se ipso manifestare, ita conclusit: Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dico: parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Multa de se dixerat, & plura fortassis, ac mirabilia reuelare poterat, sed qui non propriam gloriam, sed proximorum vtilitatem quærebat, illa dixit, quæ illos instruerent, & illa suppressit, quæ ad instructionem illorum minus necessaria putauit. Et vt Gregorius inquit: Habebat adhuc de se aliquid dicendum, qui pauit dicere; sed egit vtrumque doctor egregius, vt & loquendo quæ egerat, discipulos instrueret, & tacendo se intra humilitatis limitem custodiret. Nimis namque esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret; & fortasse nimis incautus, si de se tota discipulis proderet. Sed mirabiliter, vt dictum est, egit vtrumque, vt loquendo erudiret vitam audientium, & tacendo custodiret suam. Sic Gregorius.]

2. Corint.
12. 11.

Chryso-
stom. 27.
in eandem
epist.

2. Corint.
12. 6.

Greg. 18.
mor. c. 7.

Quid demum est opere se infimum omnium ac vilissimum reputare? Non quidem maiora & sublimiora, ac vtiliora munera pertinaciter fugere. Humiles enim (Deo ita disponere) præficiuntur aliis, & regimen proximorum suscipiunt, qui fortassis non essent ad dignitates euecti, si eas non solum non ambissent, nec amassent, sed imprudenter & pertinaci-

ter repulissent. Si iusti & perfecti viti semper ab his muneribus se subtraherent, quis reclusus erat Ecclesiam Dei? Quis in cathedram ascensurus, vt pusillos regeret, & ignorantes erudiret? An superbus? An ambitiosus? An inanem gloriam appetens, & capitibus meliorum insidere concupiscens? Id læpissime non sine gemitu ac dolore videmus, & republicam, ac congregationes eius pessum ire, quia ab his perditis hominibus gubernantur, ingemisimus. At si aurea Ecclesiæ tempora reditura essent, si optimum statum omnia habitura, non hi (qui nec boni subditi esse didicerunt) sed iusti, & humiles, & sibi non fidentes, habenas tenere, ac alios gubernare deberent. In his ergo non erit humilitas, à republicæ oneribus pusillanimitè fugere, & pertinaciter declinare.

Quare ille verus humilis est, & hunc gradum humilitatis tener, qui ad altum munus non vocatus, hilaris & quietus in infimo loco consistit. Qui si aliis etiam ætate, aut labore, aut talentis minoribus supponatur, & in ordine relinquatur, puerilibus querimoniis aures fractum non implet. Qui nihil, quod secundum sæculum altum est, ambit. Qui libentius occupationes viliores assumit, & illis per totam vitam inhæret, & altiora munera aliis fratribus tanquam melioribus & dignioribus, derelinquit. Qui denique cum ad onus publicum vocatur, corde illud renuit, & verbis modestè se excusat, sed tandem tandem à superiore compulsus, onus sibi impositum cõfidenter suscipit. Hancque esse in similibus rebus humilitatis regulam pulchre Augustinus edocuit, sic ad Eudoxium scribens: Vos autem, fratres, exhortamur in Domino, vt propositum vestrum custodiatis, & vsque in finem perseveretis: ac si quam operam vestram mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis, sed miri corde obtemperetis Deo; cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in iudicio, qui docet mansuetos vias suas. Nec vestrum ocium necessitatibus Ecclesiæ præponatis, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini, non inueniretis. Sicut autem inter ignem & aquam tenenda est via, vt nec exuratur homo, nec demergatur; sic inter apicem superbiæ, & voraginem desidiæ, iter nostrum temperare debemus, sicut scriptum est: Non declinantes, neque ad dexteram, neque ad sinistram. Sunt enim, qui dum nimis timet, ne quasi in dexteram rapti extollantur, in sinistram lapsi demergantur. Et sunt rursus, qui dum nimis se auferunt à sinistra, ne torpida vacationis mollicie forbeantur, ex altera parte iactantia fastu corrupti atque consumpti, in fauillam fumumque vaneunt. Hæc ille.] Qui ad aliquam dignitatem vocatus, modicam viam ita tenuerit, is hanc, de qua nunc agimus, partem humilitatis non deserit. Quia si ex obedientia ascendit, ex voluntate tamen sua semper descendit; & dum alios gubernat, se tamen semper minimum reputat; & ita officio est maior, vt in corde suo sit omnibus minor.

De diligentissimâ Humilium omnis singularitatis fugâ.

CAPVT VIII.

HUMILIVM est quoque proprium, omnem singularitatem deponere, & vitam ac conuersationem maiorum sequi; & in victu ac vitu, & vtilibus & actionibus suis mores aliorum regulâ probatos sequi, ac vno nomine se ipsos

August.
epist. 81.

D. Thom.
2.2. q. 161
art. 6.

Matth.
20. 21.

Ber. trac.
de grad.
hum. gra
du 5.

Luc. 14.
11.

reliquis accommodare. Hunc effectum Thomas Aquinas ad signa humilitatis, siue ad ostensionem eius externam pertinere ait. Ex quo enim quis humilis est, non appetit, maior aut melior aliis videri, & vile sibi putat, si fiat tamquam vnus ex reliquis; quare ea omnia fugit, quorum causâ posset ab aliis alicuius eminentiæ notari. Superbia mater est singularitatis: ideoque Angelus ille, qui cecidit de cælo, non cum aliis, aut inter alios, sed ante reliquos solus sedere voluit. Mater quoque filiorum Zebedæi eodem telo superbiæ percussa, filiis suis singulares sedes appetiit. Dic vt sedeant (hæc sunt verba eius) vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Ac si dixisset: Præcipe, Domine, vt vnus tantum ex filiis meis, verbi gratia Iacobus, ad dexteram tuam sedeat; & alter, scilicet Ioannes, ad sinistram confideat. Et sicut tu tamquam rex potentissimus solus in sublimi throno sedebis: ita & illi cognati vtique tui cæteris discipulis tamquam extraneis præferantur, & duas sedes proximas tibi altiores, & eminentiores, ita vt pedibus suis capita aliorum tangant, semper obtineant.

Propterea Bernardus singularitatem quintum superbiæ gradum nominat, & hoc vitio infectum egregie in hunc modum describit. Turpe est ei, qui se supra cæteros iactat, si non plus cæteris aliquid agat, per quod ultra cæteros appareat. Proinde non sufficit ei, quod communis monasterij regula, vel maiorum cohortantur exempla. Nec tamen melior esse studet, sed videri. Non melius viuere, sed videri viuere gestit, quatenus dicere possit, [Non sum sicut cæteri hominum.] Plus sibi blanditur de vno ieiunio, quod cæteris prandentibus facit, quam si cum cæteris septem dies ieiunauerit. Commodior sibi videtur vna oratiuncula peculiaris, quam tota Psalmodia vnius noctis. Inter prandendum crebro solet oculos iactare per mensas, vt si quem minus comedere viderit, victum se doleat, & incipiat id ipsum sibi crudeliter subtrahere, quod necessarium victui indulgendum præuiderat: plus gloriæ metuens detrimentum, quam famis cruciatum. Si quem maiorem, si quem pallidiorum prospexerit, vilem se existimat, numquam requiescit. Et quoniam vultum ipse suum videre non potest, qualem scilicet se intuentibus offert; manus, quas potest, & brachia spectans, palpat costas, humeros attingit, & lumbos, & secundum quod corporis sui membra vel minus, vel satis exilia probat, pallorem oris ac colorem discernat. Ad omnia denique sua strenuus, ad communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro: cumque aliis psallentibus ad vigilias tota nocte dormit, post vigilias, aliis quiescentibus, solus in oratorio remanet, excreat, & rursus, gemitibus ac suspitiis aures foris sedentium de angulo implet. Cum autem ex his, quæ singulariter, sed inaniter agit, apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui profecto opera probant, quæ cernunt, sed vnde prodeant non discernunt, dum miserum beatificant, in errorem inducunt. Hæc omnia Bernardus.] Et est hæc optima superbi singularitatem amantis descriptio, quam ideo totam retulimus, quia aliquando eam à nonnullis opere obseruatam intelleximus.

Si ergo superbia causa singularitatis est, e contra igitur humilitas mater & causa erit amicitiae societatis, qua quis noxiam solitudinem auerteret, eam scilicet, quam non desiderium perfectionis, sed affectus elationis inducit. Vnde humilis, ad mensam sedens, non exquisitores cibos querit, sed quos pro omnibus, frater, qui huic ministerio præest, parauit industria. Non alia vina appetit, quam quæ pro vili

A pretio cæteris fratribus offeruntur. Eam vestem induit, quam similes sui fratres gestare nõ erubescunt. In ea cella commoratur abiectis rebus instructa, in qua quilibet alius commorari non fugeret. Nullis obsequiis cænobij se eximit, nullum seruitium licet vile quasi sibi incommodum reicit; nihil, quod alij ex more faciunt, prætermittit. Singulares abstinẽtias & indiscretas nõ amat; corporis castigationes, quas alij sustinere non prævalent, nõ ostentat; si quæ ex consilio prælati, aut spiritualis patris, præter commune consuetudinem facit, non tuba canit ante se, vt omnes illud sciant, sed silentij ac secreti ianuis ocludit. Non appetit esse admirabilis aliis, sed curat vnus de cæteris apparere. Ad faciendum quod alij faciunt, & ad religiosam disciplinam arripendam, robotat illum, licet corpore minus valeat, spes diuinæ gratiæ, quæ sicut nec aliis deest, nec sibi deficiat. Aitque sæpe intra semetipsum illud sancti Dauidis: Deus Israel, ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ: benedictus Deus.] Ego autem vnus de plebe eius sum, & de populo, quem ipse ad consequendam perfectionem elegit. Robur ergo & vires ad eam obtinendam non negabit, & vt quod alij exequuntur, ego prestare possim, mihi quoque concedet. Despero quidẽ de mea infirmitate, sed de ipsius fortitudine spero, quia eius gloria est, si infirma & imbecillia confirmet. Ad fugiendas verò immoderatas vigilias, & abstinẽtias, & quicquid spiritualis prudentia damnat, desiderio tenendæ perfectionis accenditur. Scit namq; sententiã esse Salomonis: Substantia festinata minuetur, quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Quo loco Hebræa habet: [Substantia ex vanitate minuetur,] quia videlicet, eod quod pro studio manû gloriæ facimus, nihil omnino perfectionis lucratur. At quod manu discretionis ex bona intentione colligimus, eo feliciter virtutem augetur. Non itaque curat vir humilis corporis afflictionibus, indiscretè & supra vires intendere, ne nimio onere pressus diu perseverare non possit.

C namq; sententiã esse Salomonis: Substantia festinata minuetur, quæ autem paulatim colligitur manu, multiplicabitur. Quo loco Hebræa habet: [Substantia ex vanitate minuetur,] quia videlicet, eod quod pro studio manû gloriæ facimus, nihil omnino perfectionis lucratur. At quod manu discretionis ex bona intentione colligimus, eo feliciter virtutem augetur. Non itaque curat vir humilis corporis afflictionibus, indiscretè & supra vires intendere, ne nimio onere pressus diu perseverare non possit.

Hic sanè ita singularitatem noxiam odio habens, non tantum à sagitta volante in die liber erit, & à negotio perambulante in tenebris, verum etiã ab incurso, & daemone meridiano. Nam quod, rogo, est daemone meridiano, nisi tentatio, quæ sub specie sanctitatis maioris superbos decipit, & ad singularitates admittendas accedit? Hanc daemone fraudem humilis singularitatis inimicus eludet, quia aut sanctitatem veram, aut speciem, & nomen sanctitatis amat. Si nomen sanctitatis diligeret, eo ipso humilis non esset, quoniam humilis non vult sanctus prædicari, sed vilis ac despectus reputari. Quamobrem ob adipiscendum sanctitatis nomen numquam ad singularitates desceat, nec communia & vsu recepta prætermitteret. Si verò sanctitatis ipsius & perfectionis amator est, à via, quã Sancti trauerunt, non recedet, & diuerticula non requiret. Via autem regia perfectionis ea est, quam instituta Ecclesiæ sanxerunt, & exempla maiorum probarunt, viriq; perfecti opere tenuerunt. Quam vt ipse teneat, & vt itinere Sanctorum incedat, non putat se singularitatibus indigere, sed satis illi erit, quæ mandata sunt, aut consilio probata, aut certè à consensu congregationis minimè reiecta, cõuersatione custodire. Quod verò singularitatis amator, non verã sanctitatem, sed opinionem sanctitatis apud alios exquirat, ex eo manifestè perspicitur, quod neque in carnis suæ cõmodis, tam cõmodum, quam ab aliis disungi, ac moribus aut actibus dissidere, cupit. Quare Richardus Victorinus eum, qui huiusmodi est, sic loquentem introducit: Ecce, inquis (tandem vix animatus verbis, vel exemplis)

facio

R. 67. 36

Prou. 13.
11.

Rich. ad
Psal. 28.

facio quod hortaris. Sed si promitto corporis mei stabilitatem, oportet utique & tenere communionem: sed timeo infirmitatem corporis: formido pusillanimitatem cordis. Sum etenim infirmus, & pusillus homo, tener & delicatus, utpote in terra sua uiter uentium educatus, qui mollibus vestiatur, & epulantur quotidie splendide. Infirmus omnia fastidit, paruulus noua semper concupiscit, communionem itaque tenere quomodo potero, qui quod alij habent, semper fastidiosus, quod alij habere nequeunt, auide concupisco: Herbarum radices, & quaeque uilissima pro deliciis summis computo: tantummodo ceteri non habeant: quasi libet regum epulas nauseo, si mecum omnes in communi participant: & ut quod sollicitat mentem meam, totum tibi plenius exponam, cor quam corpus magis deficit, uirtute exili, sensu exiguo animus abescit. Hæc sanè sunt, quæ singularitatis amatorem sollicitant, ab alijs discordare, & uiam reliquorum non ingredi. Quod si in commoditatibus corporis dissimilis alijs uideri uult, quanto magis in rebus, quæ ad sanctitatem referuntur, non tam substantiam quam umbram, & laudem hominum adipisci cutabit? O pessimum superbiæ germen, cuius totum negotium est hominem à bonis & humilibus separare!

Tria ergo si religiosus obseruet, omnem singularitatem vitabit. Vnam eorum est, ut ea in religione constitutus obseruet, quæ boni & spirituales socij faciunt, & tepidi, ac dycolij obseruare tenentur. Si uerò omnes (quod credibile non est) religiosam disciplinam deseruissent, & à uia perfectionis declinassent, nullo modo ad singularitatem pertinet ab illis uitâ discedere, & modum uiuendi à regula approbatum mordicus asseruare. Illi namque singulares sunt, qui uitam à Sanctis probatam prætermiserunt, ut suis immoderatis affectibus obtemperarent: ego uerò singularis non ero, qui damnato malorum ausu innumerabilibus uiris sanctissimis meæ religionis, qui nunc sunt, aut antea præcesserunt, uitâ consentio. Ideoque Trithemius Abbas hunc gradum humilitatis explanans, sic ait. Sed diceret aliquis, ex quo monachus nihil facere debet, nisi quod communis regula monasterij, & maiorum cohortantur exempla, quid tunc de istis, qui in monasterijs dissolutis & irreformatis degentes, religiosè uiuere desiderant? An inter malos debent esse mali, ne singularitatis notam incurant? Respondendum est, quod cautè sic in regulis singularitas prohibetur, ut uidelicet inter bonos non debeat aliquid nouum extra regulam facere, ne magnus uideatur ab hominibus. Dicit enim, quod monachus nihil debet agere, nisi quod communis monasterij regula, scilicet ista præsens, uel maiorum, id est, sanctorum, & uirtuosiorum fratrum exempla, cohortantur. Sed in monasterijs, ubi ista regula non seruatur, quæ tamen ad instituta est, ut in irreformatis & dissolutis locis, ubi nulla est disciplina, seruetur, & nulla etiam ibi maiorum relucens exempla, non tenetur quis tales imitari, qui regulam non obseruant. Sic ille. Boni itaque, & spirituales uiri imitandi sunt, & ab eorum conuersatione nullatenus recedendum, quicquid tepidi & imperfecti ablatent, & nos falsò singularitatis accensent. Horum uitam humilis sequitur, & minime uiam nouam eundi in cælum inuenire conatur. Seit enim, perfectionis semitas, non nunc denuo apertas fuisse hominibus, sed ab initio à Domino fuisse monstratas. Ac proinde satis iudicat alios feliciter ambulantes sequi, quam stultis se sequentibus ipse præire. Totum huius negotium regius Propheta descripsit. Non sedi, inquit, cum consilio uanità-

A tis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impijs non sedebo. Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum, Domine. Ad illud primum, quod est non imitari malos, pertinent illi duo priores uersus, quibus iustus ait se declinare inanium hominum confortia, impiorum conuenticula detestari, & conciliabilibus peruersorum haudquaquam consentire. Nam licet aliquando inter illos (quia aliter fieri non potest) corpore se deat, longè tamen actione & cogitatione discordat. Ad istud uerò, quod est sequi bonos, pertinet quod protinus subinfertur; quo iustus affirmat, se inuocentibus conuersatione adherere, à quibus, cum mundi sint, minime timet inquinari. Hi docebant illum, non quidem palatia regum, & fora ad distractionem animi frequentare; sed in cella, ubi Deus inuenitur, iugiter manere, & sacris locis affidere.

B Alterum, quod humiles sollicitè custodiunt, illud est, ut maiorum suorum sequantur exempla. Quodlibet institutum, suos maiores, suos duces, & antesignanos habet, à quibus (Deo docente) ab initio processit. Verbi gratia, Cathusiani, Brunonem, & socios eius, Prædicatores, Dominicum; Minores, Franciscus; minima Societatis uiri, Ignatium, ac uiros illos præcipuos, qui ei adhæserunt, agnoscunt auctores. Unusquisque igitur, si humilis est, maiores suos sibi in exemplum datos imitatur, & illorum uitam, ut exemplar uirtutum, amplectitur. Quædam enim sunt in uia spirituali communia, ut fides, spes, charitas, humilitas, patientia, contemptus sæculi, & alia similia, in quibus quemlibet ex perfectis possumus æmulari: alia uerò sunt specialia huius uel illius status, aut instituti, ut secessio ab hominibus, aut conuersatio cum illis, hoc, uel illud abstinentiæ genus, & alia huiusmodi, & in his, ut singularitatem uirèmus, non quolibet, sed maiores tantum nostros sectabimur. Hincque esse sensum Beati Benedicti, cum ait: Nihil agat monachus, nisi quod communis monasterij regula, uel maiorum cohortantur exempla, asserit Cardinalis doctissimus his uerbis. Non uidetur mihi in hoc loco, per maiores, intelligi, ut aliqui uoluerunt, Patres antiquos heremitas, qui maxima fuerunt abstinentiæ, & laboris, in uigilijs, orationibus, & huiusmodi obseruantis religionis: quia imitari tales sine expresso Abbatis consensu, fortasse pareretur turbationem, & scandala in congregatione, & uarietatem plurimam inter fratres. Sed per maiores, intelligendi uidentur maiores ipsius monasterij, qui non solum doctrina uerbi, sed exemplo sanctæ conuersationis subditos suos exhortantur ad religionis perfectionem. Sic ille. Sicut ergo aues (ut simili Theodoretus uir) cantu suo aues solum generis sui ad se uocant, & trahunt; alias uerò dissimiles nequaquam alliciunt: ita & homines nostri instituti (non uerò alieni, & quod cum nostro pugnat, in eo, quod nobis non expedit) ad sui imitationem nos prouocent. Hi sunt montes, quorum mysticè David meminit, dum ait.

D Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: turbati sunt omnes insipientes corde. Quia dum istos aspeximus, à Domino, de agendis & uitandis eradimur. Unde Gregorius ait: Qui enim orientem solem contemplari non ualeat, irradiatos montes aspicit, & quia sol ortus sit, deprehendit. Ex æternis ergo montibus nos Deus illuminat, quia per admiratam uitam Patrum præcedentium, radio nos suæ claritatis illustrat. Ecce in studio deuotionis Dominicæ, & charitatis, accendimur, sed in hac deuotione atque charitate melius harum nubium contemplatione formamur. Quid enim deuotius Petro? Quid charius

Turrecr.
ibid.

Theodor.
in uita
2. Iuliani.

2f. 75. 5.

Greg. 27.
mor. c. 5.

Ioanne: Ille per deuotionem fluida maris dorfa cal-
 care non timuit: iste per amorem in ipso auctoris
 nostri pectore requieuit, & qui ad corporalis car-
 nationem venerat, spiritale pabulum de sinu re-
 demptoris sumpfit. Ab his montibus Deus nos illu-
 minat, & simul insipientes turbat: qui dum patres
 nostros sequimur, aduersarij salutis ex profectu no-
 stro turbantur, illos autem nec turbaremus, nec vin-
 ceremus, si antiquorum Patrum exempla non seque-
 remur.

Postrema humilium cura in hac re est, vt si ex per-
 missione regulæ, & ex consensu prelati, aut spiritua-
 lis parentis, aliquid supra alios fecerint, vt si amplius
 vigilauerint, durioribus abstinentiis corpus domue-
 rint, asperiores intrinsecus vestem acceperint, id aut
 in occulto faciant, aut saltem tali circumspectione, vt
 alios non offendant. Nullo modo ad singularitatem
 pertinet, si quis ex desiderio maioris perfectionis
 amplius quam alij faciat, si tamen consentiente præ-
 lato faciat; & si regula, licet non iubeat, at permit-
 tat; & si modum viuendi contrarium aut dissonum
 instituto non inuehat. Id enim viri sancti atque per-
 fectionis semper in familiis religiosiis præstiterunt, &
 nunc præstant, vtrâque imperata audent, quos
 temerarium & planè superbissimum esset singulari-
 tatis notare. Nam regula illud faciendum præscri-
 bit, quod omnes etiam pusilli facillè custodire va-
 leant. Si autem perfecti viri quasi gigantes sunt, &
 fortes spiritu; cur non amplius quam pusilli aude-
 bunt; cur non onera maiora præsumant? Et sicut in
 Ecclesia vltra præcepta, quorum custodia salus pro-
 missa est, sunt quoque data consilia, quæ feruentio-
 res ad maius meritum possunt assumere: ita in qua-
 libet religiosa familia, vltra ea, quæ sunt statutis
 præscripta, sunt alia multò perfectiora & sublimio-
 ra, quæ perfectiores valeant obseruare. At in his a-
 gendis discretio seruanda est, ne dum quis suo pro-
 fectioni intendit, aliis minoribus scandalo sit. Discre-
 tionem autem tenebit, qui in his obseruantis non
 communibus se (quantum fieri possit) occultaue-
 rit; qui, si secretum omnino tenere non valeat, sal-
 tem, quasi alios parui pendens aut iudicans, eas ob-
 seruantias non ipse præstiterit: qui denique in his se
 pro posse communitati iunxerit, & ea externa, quæ
 alios solent offendere, signa maioris dilectionis vi-
 tauerit. In quo sanè à multis bonis alioquin viris
 peccatur, qui nesciunt se aliis accommodare, & in-
 tra discretionis metas suum spiritum continere. In
 quorum persona sanctus Dauid secundum Richar-
 dum, oculos suos, id est, defectum suæ discretio-
 nis, accusat, quòd minimè sapienter se gesserit, nec
 ad hoc necessaria seruauerit. Exitus aquarum, ait,
 deduxerunt oculos mei, quia (ipsi nempe oculi) non
 custodierunt legem tuam. Verba Richardi subiici-
 am. Mirum est, si non miraris cur non maluit
 dicere, quia non custodiui legem tuam: sed si, ego
 non custodiui, diceret, voluntatem vtrique culparet;
 & tunc quomodo illud stare, vbi dicitur: [Legem
 tuam dilexi.] Oculorum itaque culpa increpatur,
 oculorum solummodo culpa desertur. Nam de pe-
 dum officio fidenter Domino canit. Viam man-
 datorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.]
 Sed & pro manibus protestatur, dicens: Tota die
 expandi ad te manus meas. Sic de aure, & lingua,
 cæterisque corporis membris facillè reperies. Soli
 hic oculi redarguuntur; pro iolis hic oculis lacrymæ
 funduntur. Nec enim in aliis etiam membris nun-
 quam peccasse contendo. Sed quid sit quod desinat,
 diligenter attendo. Quid est igitur oculorum cul-
 pam desinere, nisi quod in discretionem errasset, ge-

Psa. 118.
136.

Richard.
ibid.

Psa. 118.
163.

num. 32.

Pf. 87. 10.

A mendo dolere: Tunc oculus peccat, quando discre-
 tionis iudicium errat. Multi priuatas obseruantias
 communibus institutionibus anteponunt: abstin-
 entiam obedientiæ præferunt, cum tamen scri-
 ptum sit: Melior est obedientia, quam victima. Cæterorum membrorum nullum hic reprehendit;
 oculorum verò culpam non sine morte graui red-
 darguit. Manus non reprehenditur, pro eo fortassis,
 quòd libenter operabatur. Lingua non reprehendi-
 tur, idcirco (vt arbitror) quoniam vera loquebatur.
 Oculum tantummodo culpabat, pro eo fortè quòd
 in iudicij discretionem caligabat. Quid enim aliud
 est, oculum offendere, quam, ex intentione bona,
 sed parum discreta, in aliquod malum incidere? Hac
 ille. His tribus obseruatis, vt nimirum quis institu-
 to ac vitæ communi se bonorum accommodet; vt
 maiorum suorum vestigijs inhæreat; & vt in maiori
 obseruantia discretionem non deserat, omnem sin-
 gularitatem declinabit, & se ex hac parte humilitatis
 amatorem exhibebit.

Eccles. 4.
17.

De districtissimo Humilium silentio.

CAPVT IX.

P R I M I sunt fructus humilitatis, quos
 haectenus expressimus, sed qui sequun-
 tur, licet minoris momenti, non pro-
 pterea contemnendi sunt, cum & ab
 eadem virtute procedant, & eorum op-
 posita germina à superbia omnium malorum fonte
 mentem indicent possideri. Et sicut omnes filios
 alicuius reginæ clarissimæ, tum maiores tum mino-
 res subditi magno honore prosequuntur: ita æquum
 est, vt omnes effectus huius virtutis præstantissi-
 mæ, quam summis votis concupiscimus, tam ma-
 ioris quam minoris meriti, spirituales viri vene-
 rantur, ac possidere nitantur. Multiloquium fugit
 humilis, quoniam aptissimum est instrumentum,
 quo superbia se ipsam ostentat. Verbis enim im-
 prudenter effusus, superbus suas vilitates, ob quas
 esset despiciendus, regit, verbis sua talenta & suos
 labores iactat, ac verbis sæpe mendacibus, quæ
 nec somniant, se fecisse affirmat, & ea, quorum re-
 latione magnus existimari possit, ridiculè exagger-
 rat. Est quippe tam potens verbum hominis, vt te-
 gat, & detegat; efferat, & extenuet, & opposita sæpe
 constituat. Ex ipso ore procedit maledictio & be-
 nedictio. Ex eodem nascitur verbum, quo superbe
 te ipsum excusas, & proximum insolenter accusas:
 quo malè gesta eleuas, & bene facta prædicas: quo
 tantillum à te elaboratum auges, & à multis rectè
 factum tibi soli tribuis, & ab aliis suos labores ac me-
 rita suffuraris. Ex arrogancia tua factus es sicut Elia
 apud Iob. Plenus sum, dicebat ille, sermonibus,
 & coarctat me spiritus vteri mei. En venter meus
 quasi multum abique spiraculo, quod lagunculæ
 nouas disumpit. Tanta enim ad laudem tuam spe-
 rantia cogitas, tanta consideras, vt mens tua an-
 gustias sentiat, velut mulier parturiens, nisi quod
 concepit effundat. En sicut multum in virem vel
 lagenam iniectum, vndique clausam eam suo fer-
 uore disumpit: ita quasi ruptionem cordis times,
 nisi quæ ad tuam gloriam inanem augendam cogi-
 tasti, loquaris. Omnia scis, & nihil est, quod ignores,
 omnia dicis, & in nulla occasione tacere vales, si
 scientiæ opinionem captare possis. Videbisque tuum
 ingeniū egregiè à Bernardo descriptum. De homine
 namq; iactantiæ spiritu pleno hæc ait: Effudit, & sicut
 auditores

Isa. 3.
10.

Isa. 32.
18. 19.

1335
1336

Bern. de grad. Hum. grad. 4.

auditores, quibus suas iaceter vanitates, quibus omne quod sentit, effundat: quibus qualis & quantus sit, innotescat. Inuenta autem occasione loquendi, si de literis sermo exoritur, vetera proferuntur, & nova, volant sententia, verba resonant ampullosa. Praeuenit interrogantem, non querenti responderet. Ipse querit, ipse soluit, & verba collocutoris imperfecta praescindit. Cum autem pulsato signo necesse est interrumpi colloquium: horam longam breue queritur interuallum: querit licentiam vt ad fabulas reuertatur post horam, non vt quempiam aedificet, sed vt scientiam iaceter. Aedificare potest, sed non aedificare intendit. Non curat te docere, vel a te doceri ipse, quod nescit, sed vt scire sciatur, quod scit. Quod si de religione agitur, statim visiones & somnia proferuntur. Deinde laudat, ieiunia, commendat vigiliis, super omnia orationes exaltat. De patientia, de humilitate, & de singulis virtutibus plenissime, sed vanissime disputat, vt tu scilicet, si audieris, dicas, quod [ex abundantia cordis os loquitur:] & [quia bonus homo ex bono thesauro suo profert bona.] Si ad ludicia sermo conuertitur, in his quanto adfuerit, tanto loquacior inuenitur. Ducas, si audias, riuum vanitatis, fluuium esse scurrilitatis os eius, ita vt seueros quoque, & graues animos in leuitatem concitet risus. Sic Bernardus.] Et ista sunt arma superbi hominis, & arrogantis, vt qui non habet opera, quibus apud homines valeat, habeat saltem verba, quae luceant.

Luce 6. 45. Matth. 12. 35.

Si autem loquacitas a superbia manat, consequens est, vt discreti taciturnitas ab humilitate procedat. Tacet humilis, vt dona de manu Domini accepta silentio contegat, & seruet, ne quod multi gemitus & multi labores pepererunt, vnum verbum stultè prolatum effundat. Etenim [sacramentum regis abscondere, bonum est:] & similiter vtile est nobis ad fugiendam iactantiam thesauri in corde nostro depositi abundantiam occultare. Nam [sic vt vrbs patens, & absque murorum ambitu: ita vir, qui non potest in loquendo continere spiritum suum.] Ab vrbe quippe, quae muris caret, saepe aliqui egrediuntur, qui eam hostibus produnt. Et ab eo, qui tacere nescit, non semel sermones exeunt, qui spiritum deuotionis exhauriunt, & cordis ariditatem, & mentis obscuritatem, inuehunt. Qui verò tacet, facile conceptam deuotionem custodit.

Tobia 12. 7.

Prou. 25. 28.

Nam, quemadmodum ignis, ait Laurentius Iustinianus, quanto magis in vnum colligitur, tanto amplius nutritur, & flammam euaporans, sursum impetuosiùs erumpit: ita & mens cum diutius intra se commorata fuerit, & ardentius per amoris incendium vrit in se, & per desiderium eleuatur in Deum. Sed si tunc verba quaedam protulerit, tota ignita, sapientiae neectare condita, veritatis splendore irradiata, & diuinarum laudum suauitate plena erunt.] Silentium proinde opes partas seruat, asseruatas auget, auctas ad viles sermones congruo tempore proferendos impellit.

Iust. li. de discipl. mo. nati. c. 15.

Tacet etiam humilis, ne in mala loquacitatis incurat. Nam humilitas, quae circumspecta est, ab iis cauet, in quibus maiora in spicis decidendi pericula. Nihil est autem loquacitate periculosius, nihil multiloquio insipientius. Multiloquium namque (vt quidam Patrum dixit) est insipientiae argumentum, & attractionis porta, manu ductor scurrilitatis, mendacij minister, compunctionis resolutio, acuitatis intelligetiae dispersio, aedae conditor, dissipatio mentis, friget actio feruoris, obnubilatio orationis.] Et Hugo Victorinus his addit: Lingua dicitur, quia lingit aduando, mordet detrahedo, attrahit mentiendando, ligat,

Hug. li. 3. de anima c. 30.

A] & ligari non potest. Labilis est, & teneri non potest, sed labitur, & fallitur. Labitur vt anguilla, penetrat vt sagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, seminat discordias, vno ictu multos percute, & interficit; blanda est, & subdola; lata, & parata ad exaudienda bona, & miscenda mala. Qui custodit linguam suam, custodit animam, quoniam mors & vita in potestate linguae est. Sic ille.] De eo, qui loquacitatem non compunit, ait Dauid: Vir linguosus non dirigitur in terra: virum iniustum mala capient in interitu.] Non prosperabitur, inquam, neque in hoc saeculo, neque in futuro, quae ociosis ad perniciofa transiens, & alios verbis laedens grauiter, lingua suae imperate nescit. Et qui iniuriis & sannis afficit proximum suum, aduersitatibus corripitur, & condigna iniustitiae suae in extremis poena multabitur. Nec timorem iusti custodiunt, ex eo quod noxia & perniciofa non dicant, nisi etiam minorata deuitent, quia facile est ex minoribus ad maiora, & ex vanis ad mala transire. Qui enim dimittit aquam, caput est iurgiorum, & ante quam patiatur contumeliam, iudicium deserit.] Sicut cum aliquis, ait Salomon, aquas stagno cohibitas aperit, exitumque eis praebet, iurgia seminat: quia facile est riuulum aperire, non tamen claudere, ex quo magna inundationis, atque adeo iurgiorum causa, praestatur: ita profusus, qui linguam non refrinat, vt Gregorius, & Beda interpretantur, concordiam dissipat. Is antequam accipiat contumeliam, iudicium & equitatem in loquendo deseruit; quoniam nisi incepte loquutus fuisset, numquam contumeliam ab eo quem laedit, recepisset. Bene ergo dixit Sophar apud Iob: Numquid qui multa loquitur, non & audiet: aut vir verbosus iustificabitur? Ac si diceret: Non. Nam qui passim, & sine discretionem multa loquuntur, impatientes sunt ad audiendum, totumque temporis spacium volunt sibi ad sermones effundendos praecipere. Et multiloquio dediti, quanto magis pro excusatione suarum colparum blaterant, tanto magis seipfos accusant.

Prou. 21. 23.

Ps. 139. 12.

Prou. 17. 14.

Gregor. 7. mor. c. 24. Beda. ib.

Iob. 11. 2.

Sed iam pericrtemur quae nam sit iustorum humilium taciturnitas: Certè ab eis non exigitur, vt penitus numquam loquantur. Dedit quippe Deus homini linguam, & loquendi potestatem, vt sensa sui cordis aperiret. Optimèque a Philone exposita est multiplex sermonis utilitas. Sicut equi, ait, hinnitus est proprius, latratus canis, bouis mugitus, rugitus leonis; sic sermo hominis. Hic est enim propitè munimentum, indumentum, armatura, & ars hominis animalis Deo charissimi. Et quemadmodum doloribus, timoribus, aliisque malis pressos fauor, sedulitas, dexteritasque amicorum saepe refouet: sic non saepe, sed semper, gratissima onera, quae in nobis imponit, vel corporis coniuncti necessitas, vel externus casus aliquis ex improviso irruens, dimouet praesertimissimum sermonis rationisque remedium, qui socius & amicus familiarissimus a natura nobis est non tam additus quam agglutinatus, vt inuisibiliter, sic inuisibiliter, idèd pramonet quid conferat; & si quid fecus accidit, quam volumus, non vocatus succurrit, praestans, non alterum tantum officium, vt adiuuet sine consilio, vel consulat sine auxilio, sed vtrumque pariter. Neque enim vires habet semperfectas, sed omnibus partibus integras. Haec ille.] Cum tibi extima sit sermonis utilitas, sanè loquendi facultas data nobis non est, vt eam segnem & ociosam habeamus. Est ego taciturnitas humilium in hoc posita, vt nisi interrogentur, penitus non loquantur. Quae beati Benedicti sententia ad iuniores religiosos dicta est, comparatione maiorum. Hi enim si coram suis pra-

Phil. li. de somnis.

latis appareant, debent humiliter, modestè, & submissa voce necessaria interrogare, si verò nulla infest interrogandi aut descendendi necessitas, debent tacere. At cum minores cum minoribus, seu aequales cum aequalibus, aut etiam maiores cum minoribus conuersantur, non oportet, ad virtutem humilitatis seruandam, interrogationem expectare, sed solum opus est, vt quis prudenter loquendi regulas seruet.

Supr. l. 2. P. 2. c.

Basi. c. 13. mon. c. 13

Nam in loquela, noxia, inepta, & otiosa penitus vitanda sunt; & generaliter omnia illa vitia linguae radicitus euellenda, de quibus sup. à multa iam diximus. Est enim lingua mentis instrumentum, Dei laudibus promendis deputatum, quod planè stultum est verborum fordibus inquinare. Vnde Basiliius: Vitandæ autem omnes omnino facetiæ, & scurrilis dicacitas, sunt. Siquidem fieri solet plerumque, vt qui se in rebus istiusmodi occupant, ij rectam rationem deserant; quippe cum ex eo illud fiat, vt animus ad ridicula diffundatur, & in tacita secum cogitatione grauitatis seueritatisque neruus omnes elidat. Quin incidit saepenumero, vt istiusmodi contagio sensim proserpens, postremò ad verborum turpitudinem, & absurdum, atque extremam obscenitatem delabatur. Ex quo sanè colligitur, peruigilem & attentam animi excubationem, cum facietiarum diffusionem simul coherere non posse. Non dedecet tamen aliquando ad recreandum animum, sermonem aliquem de medijs, siue indifferentibus, sine offensione alicuius, admittere. Quare idem Beatus Pater hæc subdit. Cæterum si vltus etiam incidit aliquando, vt remittendæ aliquantulum tristitiæ causâ, sermone ad hilaritatem excitetur: enimvero danda omnino opera est, vt spiritali lepore referta sit oratio nostra & Evangelico sale condita, vt recta, quæ interius sit sapientiæ, gratum foras odorem aspiret, dupliciterque auditorem, & animi relaxatione, & intelligentiæ festiuitate delectet. Sic ille. Sed verba hæc, quæ pro animi remissione dicuntur, non aliter quàm medicamenta accipienda sunt. Vt quemadmodum medicamenta in ea mensura ægrotis adhibentur, quæ salutem afferat, & si huic fini non sit accommodata, non iam vt mensura medicaminis, sed vt exitij causa reuocantur: ita illos de rebus indifferentibus, o vir Dei, sermones admitto, quos præsens necessitas corporis, & fragilitas capitis poposcerit, non quos mentis tepiditas ac distractio postulauerit.

Prou. 13. 14.

Prou. 10. 11.

Grego. 6. mor. c. 18

Admittenda autem & proferenda sunt verba, quæ loquentem, ad finem propositum inuent, quæ audientes ædificent, vel certè, quæ ad negotia necessaria tractanda conferant, prout status & conditio cuiusque petierit. Si verba ad spirituales ipsius loquentis vtilitatem proferantur, sit illud Salomonis: De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis; quia non solum pro rectè dictis, sicut & pro rectè factis mercedem accipiet, verum & affectum suum pascet, & ad omne bonum roborabit. Si verò ad ædificationem aliorum dicantur, euenit illud eiusdem Sapientis: Vena vitæ os iusti: Nam sic vt ex fonte laucissimæ aquæ ad refrigerium, & munditiam bibentium, & selauantium, emanant: ita ex ore iusti & humilis, procedunt verba, quæ audientes instruant, & ad virtutis ac vitæ æternæ desiderium accendant. Nec solum bona dicenda sunt, verum & debitis circumstantiis ornata. Ad quod facit illud Gregorij: In omni, quod dicitur, necesse est, vt causa, tempus, & persona pensetur: si verba sententiæ veritas roborat; si hanc tempus congruum postulet; si & veritatem sententiæ, & congruentiam temporis personæ qualitas non impugnet. Ille enim

A laudabiliter spicula mittit, qui prius hostem, quem feriat, conspiciat. Malè namque arcus validi cornua subigit, qui sagittam fortiter dirigens eum ferit.]

Sed, vt breuiter orationem silentij concludamus, ille (vt mihi quidem videtur) sciet prudenter loqui, qui prius ori suo vectem taciturnitatis imposuerit, ac tacere didicerit. Non enim sine mysterio dixit Ecclesiastes: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Quia, vt ait Hugo Victorinus, tempus tacendi, tempus loquendi præcedere debet; quia prius per silentium discitur, quod postea per verbum tempore loquendi proferatur. Et Ambrosius rectè putat melius à Dauide, quàm à Pythagora traditam esse doctrinam silentij; quia hic docuit munus naturæ minuere, ille regere. Philosophus ille docuit silere, hic docuit silentio facultatem ad bene loquendum acquirere. Ille dixit discipulis suis: Per quinquentium tacebitis; hic imposuit ostium ori suo, & dixit: Custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea.] Ad hoc vias suas custodiuit, non vt nunquam loqueretur, sed ne malè loqueretur; & vt per disciplinam silentij ad bene loquendum perueniret. Silentium igitur humili custodiendum est, vt eo discat rectè loqui, & vt possit impedimenta perfectionis auertere. Non enim mediocriter, vt Bonauentura ait, cooperatur ad perfectionem religioso homini virtus silentij; quia sicut in multiloquio non deest peccatum, sic breuiter & raro loqui ad hoc valet, vt homo caueat sibi à peccato. Pro nimia loquela frequenter sequitur iniuria tam Dei quàm proximi. Sic ex silentio nutritur iustitia, ex qua velut ex quadam arbore colligitur fructus pacis. Vnde cum claustralibus pax sit summè necessaria, valde necessarium est eis silentium, per quod pax eis tam cordis quàm corporis conseruatur. Propterea Isaias Propheta virtutem silentij considerans, ait: Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium. Quasi diceret: Tanta virtutis est silentium, quod in homine conseruat Dei iustitiam, & inter proximos pacem nutrit, & custodit. Hoc instrumentum perfectionis, & signum internæ humilitatis teneamus, quod nulla difficultate nos premit. Difficile namque est rectè loqui, & verba sapientiæ plena proferre: at facillimum est viro humili, siue sapiens, siue ignarus sit, verba non fundere. Sapiens libenter tacet vsque ad tempus, vt sua verba non inutiliter seminet, & vt habeat vnde proximo vtilia depromat. Ignarus quoque libenter tacet, quia melius putat (vt verè est) quæ nescit, non dicere, quàm nisi audientium expom. Vterque autem præbet humilitatis indicium; quoniam in isto humilitas est, silentio suam imperitiam fateri; & in illo taciturnitate adeptam scientiam occultare. Sic vterque hominibus sit amabilis ille, quia illos vt fratres aspiciens, eis suum defectum aperire non timet: & hic, quia cum sciat astantes docere, similis illis, qui doctrina indigent, apparere non erubescit.

Ecl. 3. 7. Hugo. h.

Ambr. 1. off. c.

Ps. 38. 1.

Bon. tra. de perf. vit. c. 4. Prou. 10.

Isai. 32. 17.

D Vterque autem præbet humilitatis indicium; quoniam in isto humilitas est, silentio suam imperitiam fateri; & in illo taciturnitate adeptam scientiam occultare. Sic vterque hominibus sit amabilis ille, quia illos vt fratres aspiciens, eis suum defectum aperire non timet: & hic, quia cum sciat astantes docere, similis illis, qui doctrina indigent, apparere non erubescit.

De Moderatissimo Humilium risu. CAPVT X.

NON solum humiles, sunt silentio & taciturnitate conspicui, verum & sunt risu moderati, vt dum deuotionis spiritum censura silentij continent, risu immoderanti non effundant. Quæ

proca

proculdubio non minus quam loquacitas solet quieti mentis officere, & donum compunctionis funditus dissipare. Iam autem statim apparet, quo pacto ab humilitate risus moderatio nascatur. Humiles enim, sunt prudenter verecundi, & in suis actibus circumspiciti, casta autem verecundia, & prouida circumspicatio, risum cohibet, & vocem ac cachinnos reprimere consuevit. Ridendi facultas ab ipsa natura nobis concessa est, qua cum aliquid nouum nobis gratum, vel aliquid festiuum percipimus, signa hilaritatis exhibemus. Quare in medijs rebus, ponenda est, quibus possumus bene uti, vel quas solemus in malum usum assumere. Humiles igitur, vt hac facultate ridendi bene utantur, aliqua documenta modestie, prudentia docente, custodiunt. In locis enim, ad grauiam & seria deputatis, omnino non rident, & si aliquid ex aliorum culpa ibi dignum risu dicatur, aut fiat, magna seueritate risum cohibent. Et merito; quoniam si apud ethnicos (vt testatur Alianus) in academia ridere non liceuit, quanto minus apud nos in Ecclesia, aut in choro, aut in gymnasio, aut in triclinio, aut in alijs locis, vbi ad seria conuenimus, ridere licebit? Certè ibi habenas risui laxare, aut puerorum est, aut hominum perfrictæ frontis, qui nesciunt expendere, quanta illis locis, & congregationi, quæ ibi conuenit, reuerentia debeat.

Deinde cum grauiam, & alicuius momenti negotia in quocumque loco tractantur, absurdum est, risui licentiam se ostentandi concedere. Cum certum sit, ab eo tolli necessariam animi grauitatem, & astantes, ad impatientiam aut etiam indignationem prouocari. Tempus flendi, & tempus ridendi, inquit Salomon: nec tempora ista confundenda sunt, vt ridere libeat, quando aut flere, aut aliquid seriuum dicere seu agere debeamus. Promisit Dominus Abraham filium, in quo benedicendæ essent omnes gentes, & risit Sara hac audiens, quasi de euentu promissionis addubitans. Risit occultè, ait scriptura, dicens: Postquam consenui, & dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo? A Domino autem, siue Angelo, qui ipsum referebat, leuitatis reprehensa est. Quare, inquit, risit Sara, dicens: Num verò paritura sum anus? Et cum illa negaret timore perterrita, iterum reprehenditur. Cui dictum est: Non est ita, sed risisti. Quare pia mulier ita angustatur, & ad ruborem adigitur, nisi quia in occasione tam graui attentè quidem audire, ac Deo pro filio promisso gratias agere debuit, & omnino ridere non debuit? Nec mirum quòd & ipse Abraham in simili causa iterum risum habuit, & non fuit à Domino rephensus. Nam sacer textus ait: Cecidit Abraham in faciem suam, & risit. Non, inquam, id mirum; quoniam non ex incredulitate, aut dubietate, sed ex abundantia fidei risit: & risu suo, vt testatur Ambrosius, Christum Saluatorem significauit ex se nasciturum, qui est vniuersa mundi lætitia. Aut fortasse & in hoc mysterio, inquit, prophetauit Abraham Dominum Iesum, quòd per susceptionem Domini corporis, & resurrectionem, tanti complenda oraculi foret gratia. Ille quidem Dominus, qui verus risus noster est, quia semper grauiam & maximi momenti negotia egit, multis doctoribus affirmantibus, in tora sua vita omnino non risit. Quorum vnus, scilicet Chrysostronus, explicans illud Pauli: Turpitudine, & vaniloquium, & scurrilitas nec nominetur in vobis; sic ait, vt in locis sacris, aut inter seria risum damnet: Cum turpitudine & scurrilitatem posuit, tu autem rides. Vaniloquium quid est? Quod nullam habet vtilitatem, vel omni-

A no rides, & effundis faciem tuam, qui monachum profiteris, qui crucifixus es, qui luges, rides. Dic mihi, vbi Christus hoc fecit? Audisti hoc alicubi? Numquam, sed contristatum quidem sapius legisti. Et enim quando Hierusalem vidit, lacrymatus est: & quando tardiore intellexit, turbatus est: & quando Lazarum suscitaturus erat, plorauit; tu autem rides. Si propter aliorum peccata quis non dolet, ac culatione dignus est: qui in suis, sine dolore existit, & ridet, quali venia dignus erit? Tempus est luctus, & tribulationis, sub afflictione & seruitute certaminum, & sub doloribus res agitur, & tu rides? Non inuertis quomodo increpata est Sara? Non aduertis Christum dicentem: Væ vobis, qui ridetis, quoniam plangentis? Ista psallens per singulos dies, quid dicis? Dic mihi, num alicubi dicis, quoniam risi? Nequaquam. Sed quid? Defeci in gemitu meo. Fortasse etiam sunt aliqui ita dissoluti, & remissi, vt etiam in hac increpatione rideant, quoniam de risu disputamus. Etenim talis est dementia, talis est stupor, neque increpationem sentit. Stat sacerdos Dei orationem faciens cunctorum, tu autem rides, nihil times, & ille quidem timens, orationem pro re offert, tu autem contemnis, non aduertis scripturam dicentem: Væ contemptoribus. Non contemnis, non colligis temetipsum? Et in aulam quidem regiam intraturus, & habitu & oculis, & incesso, & in cunctis alijs componis, & ornas temetipsum: huc autem ingressurus, vbi verè aula est regia, & talis, qualis celestis est, rides? Hæc dicta sunt cum Chrysostrono in reprehensionem illorum, qui in locis sacris, aut rebus alioqui grauioribus deputatis, aut inter seria negotia non verentur risui indulgere, qui certè tamquam pueri, vel tamquam stulti, essent à confessu sapientum ablegandi.

At animi remittendi gratia, licet humilibus ridere, dummodo in risu mensuram rationis & virtutis obseruent. Ea autem est, vt de re obscena, aut minus honesta, non rideant, sed magis erubescant, & suæ iniuriæ tribuant, si coram illis aliquid indecens proferatur. Vt de malo etiam alterius, ac de re illi molesta risum non admittant, sed potius cum tristitia affecto tristentur. Vt denique moderatè risum diducant, & cachinnos, ac subsultationes euitent. De quo pulchre ait Clemens Alexandrinus: Vrbane ergo, & lepidè loquendum est, non risus autem mouendus: quin etiam ipse risus est comprimendus. Nam ipse quoque si quomodo oportet, proferatur, præ se fert decorem, & honestatem: sin aliter prodeat, indicat intemperantiam. Nam, vt semel dicam, quæcumque sunt naturalia hominibus, ea ab illis minime tollenda sunt, sed eis potius modus, & conueniens temperatio adhibendum est. Non enim quoniam homo est animal vi ridendi præditum, ideo perpetuò ridendum est, quandoquidem nec equus, cuius est proprius hinnitus, semper hinnit. Tamquam autem animalia ratione prædita, oportet nos temperatè componere, studij nostri acrimoniam, & nimium intensam vehementiam moderatè remittentes, non autem inconcinne dissoluentes. Quæ vultus enim, tamquam alicuius instrumenti sit per harmoniam decora remissio, appellata est subrisio. Ita appellata est diffusio, & exhilaratio, & risus eorum, in quorum vultu residet modestia. Immoderata autem, & inconcinna vultus dissolutio, si sit quidem in mulieribus, appellatur risus immodestus, & lasciuus: id est autem risus metetricus: si autem in viris, cachinnatio. Est autem hic procorum risus insolens, & proteruus. Stultus autem in risu extollit vocem suam, inquit scriptura: [Vir autem astutus vix sensum subridebit.] Astutum

autem

Luc. 6. 25

Clem. A. lex. 2. pag. 5. 5.

Ecl. 23.

Alia. li. 3. varia. hif. e. 35.

Ecl. 3. 4.

Gen. 18. 12.

n. 15.

Gen. 17. 17.

Amb. l. 2. de Abra. 6. 11.

Ephes. 5. 3. 4.

Chrysostr. hom. 15. ad Hebr.

Aug. li. 1.
Academ.
99. disp. 2.

Matth.
12. 34.

Iaco. 4. 9.

Luca. 6.
25.

Bern. in
vita Ma-
lachia.

Ecl. 7. 3.

Chrysof.
hom. 14.
in 1. ad
Timoth.

autem nunc dicit prudentem, qui contratio modo quam stultus affectus est. Hæc ille.] Rîsus itaque in animi remissionibus non impetu erumpat, sed ex rationis imperio moderatus exeat. Ratio, inquit Augustinus, præueniat risum tuum. Nihil enim fædus risu irrisione dignissimo.] Non irruat in nos ut hostis, sed ut seruus ad ministerium vocetur. Nec nobis imperet, sed potius imperemus illi, & vsque ad limites per virtutem impositos illum progredi sinamus. Est enim risus effusus, & incontinens, signum manifestum cordis distracti, & inanîs. Et sic ut [ex abundantia cordis os loquitur:] ita ex abundantia cordis os ridet. Córque, vanitatis & sensuum ridiculorum plenum, se per risum immoderatum effundit. De hoc risu ait Iacobus Apostolus: Rîsus vester in luctum conuertetur, & gaudium in mœrorem:] quia post insipientem risum, & inane gaudium, conscientia dolet, & intemperantiæ nostræ nos reprehendit. Dominus quoque ait: Vt vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis, & flebitis.] Quis nunc ridet? Ille quidem, qui secundum morem huius sæculi ridet. Ille, qui virtutis oblitus, & ex iis, quæ nunc accidunt, omnino distractus ridet. Ille, qui præsentia cogitans, & futura non prospiciens, ridet. Hunc fletus & luctus manet; vel duplex luctus; alter, quo suam in uerecundiam lugeat; alter, quo meritum modestiæ & feueritatis perditam defleat.

Sic autem humilis risum moderabitur, si eum raro admittat, si statum suum cogitet, si multiplices causas dolendi consideret. Rîsus igitur viri religiosi fit rarus, de quo Bernardus, & merito suum laudat Malachiam. Rîsus eius, inquit, index charitatis, aut prouocans charitatem, rarus tamen & ipse. Equidem interdum eductus, excussus numquam: qui ita nunciaret cordis lætitiã, ut ori gratiam non minueret, sed augetet. Tam modestus, ut lenitatis non posset esse suspectus; tantillus tamen, ut hilarem vultum ab omni tristitiã nãuo vel nubilo vendicare sufficeret. Erit autem risus rarus, aut minus frequens, si occasiones ridendi & iocandi vitemus. Ad quod hortatur nos Salomon: Melius est, ait, ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuij;] in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat, quid futurum sit. Si meliora, inquit, & utiliora eligenda sunt, longè melior est domus luctus, vbi exequiã celebrantur, quam domus conuiuij, vbi epulæ lautæ & opipare apponuntur; quare illa eligenda est, ista vitanda. Vel per domum luctus, domum religiosam; & per domum conuiuij, locum inanum recreationum intelligit, & fatius est in illa manere, quam istam adire. Certè Chrysofomus per domum luctus, domum religiosam intellexit. Verè, inquit, domus luctus monasteria sunt, vbi cinis, atque cilicium, vbi solitudo, vbi risus nullus, nullus negotiorum sæcularium strepitus, vbi ieiunia, vbi terrenorum duritia luctulorum: ibi munda sunt omnia; nullus ibi nidotibus locus, absunt procul sanguinis ritus, perturbatioes, curæ, tumultus, tranquillo in portu nauigant, ac veluti luminaria sunt, sublimi de loco nauigantibus fulgore suo iter aperientes. In litore placido sedent, omnes ad quietem suam inuitantes, ac petrahentes, neque naufragium pati sinentes eos, qui se intuentur, non permittunt in tenebris degere eos, qui suas aspiciunt sedes. Perge itaque ad illos, quare, hospitio suscipe, accede, tange sacros pedes. Longè enim honorabilius est, illorum pedes, quam aliorum caput, attingere. Hæc ille.] Si ista est domus luctus; domus profectò rîsus erit, vbi hæc omnia defunt virtutis instrumenta, & nugis, ac scurrilitatibus, & verbis otiosis ora laxamus. Melius est ergo, & securius, il-

A lam quam istam adire. Melior est ira risu: illa scilicet ira, qua corrigitur in homine animus sui ipsius delinquentis. [Et cor sapientiu vbi tristitia est, & cor stultorum vbi lætitiã.] Quis ergo sapiens occasiones ridendi & iocandi non vitabit: & commoditatem verò fletus compunctionisque suscipiet?

Fugies quoque, ô religiose, risus immoderantiam, si statum tuum cogites. Professus es namque statum lamenti & penitentiarum; statum, in quo ob peccata tua doleas, terrena fastidias, cœlestia suspires, virtutem quæras, mentis puritatem concupiscas. In hoc autem statu tam graui, tam sublimi, tam pleno dignitatis, absurdum est, si more hominum ocioforum risui, & iocis, & scurrilitatibus vaces. Humilitatem quæris? Sed illam non in risu, non in vana & effusa lætitiã, sed in luctu & tristitiã reperies.

B Quali lugeas, & contristatus, inquit David, sic huiliaberis. Sic humiliaberis, si quasi lugeas & contristatus incedas, non si ineptè hilans, & stultè lætus progrediatis. Statum religiosum proficeres? Sed ille crux est, in qua cum Paulo crucifixus es mundo; quomodo in cruce ridere & iocari poteris? Certè qui in cruce pendet, vehementi dolore torquetur, & præ dolore ridere non potest. Mirum autem erit, si tu & cruce vitæ religiose pendens, & doloribus pro antea actis peccatis plenus, & desiderio magno, quod cruciat animum, virtutum accensus, dignum ducas risum admittere? Equidem puto, pro illa hora, in qua rides, te à cruce descendisse, & professionem religiosam quasi obliuioni mandasse. Sed aduerte, quæso, quia Dominus tuus, quem sequeris, à cruce descendere noluit, & vsque ad mortem in illa pependit: non erit autem tibi tutum, Domini magistrique tui exempla prætereire, & mores atque studia imperfectorum sequi. Status ergo tuus, te ab immoderato risu auocet, & sanctæ grauitatis ad moneat.

C Vitabis denique risus effrenationem, si multiplicem causam intantum doloris & mœoris consideres. Ipse mundus, in quo habitamus, licet actione risum accipiat, rationis momentis risum damnat. Vnde Augustinus: Intelligamus, & discernamus ista duo tempora satis vtiliter iudicandi, & ridendi. Quamdiu enim sumus in hoc sæculo, non est ridendum, ne postea ploremus. Immo & ipse risus se damnat, quia immensa damna religioso immoderatè se effundenti conciliat. Rîsus enim, & procacitas [inquit sanctus Ephraem] monachum depimit. Dixit quidam sanctorum de licentiã loquens: Licentiã vêtus est estuus, monachi fructus corrumpens. De risu autem, iam audi: Rîsus beatitudinem luctus exterminat. Rîsus non ædificat. Rîsus non custodit, immò deperdit, ædificaque deuastat. Rîsus spiritum sanctum conturbat: animæ obest, & corpus corrumpit. Rîsus virtutes expellit: non meminit mortis, neque supplicia cogitat. Aufer à me risum, Domine: luctumque; ac gemitum mihi concede, quem à me ipse requiris, Deus.] Pellunt risum tot causæ lugendi, quæ nos in omni ætate circumdant. Peccatorum amaritudines, & conscientie tortiones necdum à nobis abieciimus, timore penarum, quæ nos ob peccata in futurum manent, constringimus; aduersitatum angustias, & prosperitatum fallacis coarctamur. Mors aduolat, iudicium instat, infernus infremit, creatura, quæ abusi sumus, accufant: quæ oculis circumspicimus, nos minoris fidelitatis arguunt. Exules sumus, & peregrini, in valle miseriarum positi, spiritualium bonorum indigentia pressi, ægritudinibus affecti, passionibus compediti, & mille aliis malis circumsepti. Et quomodo ridere, & subsultare, & cachinnari libebit? Hæc igitur ridendi causas auertat, & si interdum aliqua occasio risus

Ecl. 7. 4.
Ibid. 5.

Ps. 34. 14.

Aug. ad
Eph. 5.

Eph. 5.
non est
ridendum.

incideur,

inciderit, quæ, discretione dictante, non videatur ableganda; sit risus noster moderatus, sit circumspectioe conditus, sit non in longum tempus protrahendus, quem (vt humiles, & suum exilium lugentes decet) post paululum intus animæ compunctio, & extrâ serena grauitas, & grauis serenitas vultus excipiat.

De Circumspecta Humilium loquela.

CAPVT XI.

HUMILITAS cultores suos non elingues, sed bene loquentes facit, non loquelam penitus vetat, sed eam moderatur, & regit. Quare postquam ab humilibus taciturnitatem petit, & in eis risum cohibet, iam loquelam discretionis, sale & modestiæ decore conditam exposcit. Efficit, inquam, vt humiles submissè, grauitè, & circumspectè loquantur; vt non nisi pauca verba, & vtilia, ac rationi consona proferant, vt ea, quæ ab humili corde digna sunt progredi, solummodo dicant. Quæ autem in sermone custodienda sunt, ad duo capita possunt referri, quorum alterum ad modum loquendi; alterum, ad res, de quibus loquendum sit, pertinet.

In modo loquendi ista septem, quæ subiciam, tibi obseruanda sunt. Sermo tuus sit dulcis, atque suavis, qui auditores tuos ad te in Domino diligendum alliciat. De huiusmodi sermone dixit Ecclesiasticus: Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos. Et rursus Salomon: Qui dulcis est loquutio, maiora percipiet. Multi enim verbis dulcore conditis adducti sunt, vt similitates deponeant; alij, vt cæptam amicitiam auerant, alij, vt honore suauius loquentes afficerent. Sit præterea sermo honestus, ac sobrius, nulla (vt dictum est) immoderatione risus effusus, in quo elucet abscondita cordis sapientia; nam [vir sapiens vix tacitè ridebit.] Sit humilis, ac nulla superbia, aut elationis vitiositate notatus. Ad quod hortata est Anna Samuelis mater in suo cantico, dicens: Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes: recedant vetera de ore vestro. Sublimia enim, & vetera sunt verba superbia, quibus aliqui bona sua sibi ascribunt, & de re factis in seipsis gloriantur. Sit grauis, & non temerariè dictus, sed corde præmeditatus; quia [verba prudentium statera ponderantur:] non tantum ab ipsis, qui quasi in statera ponderant, quæ proferunt, sed ab auditoribus: nam rectè prolata magnificant. Sit tardiloquus, & non præcipitanter effusus. Hoc petunt illa verba Salomonis: Neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Deo: Deus enim in celo, & tu super terram. Idcirco sint pauci sermones tui. Non præcipitanter, inquit, loquaris de Deo; quia eum ipse cælestes sedes habites, & tu repas super terram, pauca de illo potes cognoscere. Pauca igitur loquere, quia in multis sermonibus solet stultitia inueniri. Sit rationi sermo consonus, & verus, vt possis dicere: Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis prauum quid, neque peruersam: recti sunt intelligentibus; & æqui inuicentibus sciendam. Id postulat Paulus, dicens: Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. Sit tandem submissus, & nullo clamore notabilis; de Domino namque, quem volumus imitari, scriptum est: Non clamabit, nec accipiet personam, nec audietur vox eius foris, vt ab eo non clamare, sed submissè loqui discamus.

A Ad modum etiam loquendi pertinent, quæ ex Dionysio Richelio subiciam. Sunt, inquit, præterea in locutione, quemadmodum in aliarum quoque actibus virtutum, certæ circumstantiæ conditiones, quæ tenendæ: nempe quæ sermonem suum perfectè discretè; dirigat, & veram loquedi formam obseruat: quandoque (ni fallor) attendit, vt puta quid loquatur, quo tempore, quo loco, cui, & quomodo. Ea equidem, quæ mentè custodiunt, feruorem inflammant, gratiam alunt, salutique conferunt, loquendo consistunt; quæ verò mentè euoluunt, corq; intumescunt efficiunt, profus vitanda sunt. Corruptum enim bonos mores colloquia praua. Et beatus Benedictus: Verba, inquit, securilia, atq; in risum mouentia perpetuo anathemate vbique damnamus. Vnde Apostolus: Sermo, ait, vester semper sit in gratiâ sale conditus. Denique [tempus est loquendi, & item tempus tacendi.] Sed & alia demum loca colloquio, atque silentio alia concessa censentur. Insuper, cui loquimur, aspiciere par est: aptandus est enim sermo capacitati, statui, dispositioni, & profectui audientis. Si quoque corâ maioribus sumus, est seruanda modestia, quemadmodum scriptum est: In medio seniorum ne adicias loqui. Et rursus Sapiens: In auribus, inquit, insipientium ne loquaris, ne forte despiciant doctrinam eloquij tui. Porro condeccens sonus, gestusque compositus in locutione seruatur. Sed sunt, qui se instar aquæ effundunt, nec tempus, nec causam expectant; & interdum neque tunc silere queunt, cum se vel non audiri, vel non curari aduertunt, quod contra edocet sapiens: Priusquam audias, ne respondeas verbum. Et denuo: Sapiens tacebit vsque ad tempus; stultus autem, & imprudens non seruabit tempus. Rursusque: Vbi non est auditus, non effundas sermonem: qui enim ad loquendum velox est, non erit sapiens. Et autè virtus magna, resque amabilis, vt sit sermo dulcis, & homo affabilis. Vnde sapiens: Nonne, ait, ardorem refrigerabit ros: Sic & verbum melius, quàm datum. Etenim, vt Macharius fastus est, verbum mansuetum, atque suauè, etiam duos mollificat, conuertit, & corrigit: amarus verò asperque sermo bonos quoque interdum conturbat. Haec tenus ille. Et his necessaria documenta ad rectè loquendum continentur.

In substantia autem sermonis, ab humili inspicendum est, vt solum necessaria, aut vtilia, aut animæ salubria proferat. Necessaria quidem loquentis quia & ad hoc facultatem sermocinandi accepit, vt conceptus mentis explicaret, & suæ indigentia & infirmitati consuleret. Vtilia verò proximo; nam & ad hoc loquela homini data est, vt ea; sicut & aliis donis sibi concessis possit indigentia fratris proficere. Salubria denique animæ vtriusque, vt scilicet loquens, ex his quæ dicit, & sibi meritum & reliquis censum edificationis acquirat.

In hoc autem postremo maximè viri humilis virtus semper enititur, vt internam modestiam ac pietatem suis sermonibus demonstrat. Mores hominis lingua pandit, inquit Hugo Victorinus, & qualis sermo ostenditur, talis animus demonstratur. Sermo ergo humilium talis erit, vt menti insidètem humilitatem ac modestiam ostendat. Ex sono fidium lyram ad harmoniam non esse temperatam agnoscitur; & ex elatis sermonibus, cor humilitate affectum non esse discernitur. Mare, cui dominatur sæua tempestas, strepit, ac fremit, & iam ad abyssum deprimitur, iam ad cælum cleuatur; & animus elationi subiectus, in modum inquieti maris, sermonibus quasi fluctibus strepitum inconcinnum edit, & huc illucque inordinatè dispergitur. Corpus ex elementis

Richel. li. 1. de vita, & sermone solitarij. ar. 27.

Benedic. Coloss. 4. 6.

Ecl. 3. 7.

Ecl. 11. 8.

Prou. 23. 9.

Ecl. 11. 8. Ibi. 20. 7.

Ecl. 32. 6.

Ecl. 18. 16.

Hugo. 2. de Anima.

Ecl. 6. 5. Prou. 16. 21.

Ecl. 21. 23.

1. Reg. 2. 3.

Ecl. 21. 28.

Ecl. 5. 1.

Prou. 8. 9.

Ephes. 4. 25.

Isa. 42. 2.

Climac. gradu. 26

compositum, motu elementi dominantis mouetur, & homo, quia terrenus est, deorsum fertur, flamma verò, quia ignea est, sursum impellitur. Sic animus tuus si sit humilitati subiectus, verbis loca demissiora petet, & se deiciet; si verò sit superbià distentus, verbis se prodet, & se superiorem ac meliorem fratribus prædicabit. Sicut is, qui fert aromata, ait Ioannes Climacus, etiam si nolit, ex odore proditur: ita & qui Dei spiritum habet, ex verbis suis agnoscitur. Hanc doctrinam generalem, sed verissimam, spiritui humilitatis accommoda, & videbis quia hunc spiritum habens, & hunc lauissimum odorem perferens, si loquatur, illum dissimulare non poterit. Amor eloquens est, si de re amara verba faciat, & quasi ignis se verborum scintillis ostentat. Quare & amor humilitatis faciet, ut corde humili digna loquaris, & sermonibus humilitatis desideria demonstras. Vnusquisque aptè sapienterque disserit de his, in quibus totam vitam insumpsit: Sapientes, sapientiam quam didicerunt, prudenter exponunt, & cuiuspiam artis professores disertè verbis illam euoluunt, tractantque fabrilis fabri: quid mirum si humilis in verbis suis non aliud quam humilitatem modestiamque redoleat? Humilitatis sanè hoc proprium esse, ut linguam moderetur, & ad humilia & discreta verba proferenda moueat, docet Laurentius Iustinianus in hunc modum. Eris planè tunc humilis, si ori tuo custodiam, & cordi adhibueris prudentiam. Est autem lingua, membrum paruum, & magna exaltat, de se pompaticè loquitur, nunc inania, nunc scurrilia profert, & falsa. Illam optimè compescit humilitas, quæ silentium diligit, fugit mendacia, omnemque abhorret tumorem, atque solo contenta testimonio celestis gratiæ respuit proflare secreta. Se etenim prudenter examinat, cordis occulta rimatur, discernit singula; vniuersa diiudicat, còque sibi ipsi efficiunt vilior, quò infirmitatis propriæ cogitando fit clarior. Hinc loquacitati temperantiæ loris legem indicit, ne ipsius occasione mens effluat, dissipentur cogitatus, turbetur pax, & interioris domus pacata familia lasciuire cogatur, quæ, moderante prudentia, humilitatis cura custodit. Sic ille. Vide quomodo linguam compescat humilitas, quam potius silentio quam verbis addidit, & si loquendi facultatem faciat, non ad verba inania & elata, sed ad sermones modestiæ & discretionis plenos laxari permittit.

Iust. li. de vita solitaria. c. 14.

Nec solùm humiles curant ea verba proferre, quæ humilitatem & modestiam redoleant, sed etiam in vniuersum nituntur verba ædificationis proferre. Sunt enim illi virtutis diligentissimi affectatores, quam & in se, & in aliis promouere conantur, sciuntque, spiritalibus colloquiis in se & in audientium cordibus mirum in modum promoueri. Duo illi discipuli proficiscentes in Emauentem, auditis verbis Domini Iesu, dixerunt: Nonne cor nostrum atdens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Idem profus semper est fructus spiritalis colloqui, quod cù verba Christi contineat, & loquenti prodest, & cor audientium in amore virtutis accendit. Vnde Abbas Theonas apud Cassianum, Germano, qui septem antea diebus quæstionem ad Spiritus profectum spectantè proposuerat, ita respondit. Grata namq; est huius tenoris occupatio, quæ maiora, dum soluitur, augmèta conquirat: & non solùm percipientè ditat, verumetiam nihil imminuit largienti. Duplices siquidem congregat quæstus rerum spiritalium dispensator. Lucrum enim non solùm in illius qui audit, profectus;

Luca 24. 32.

Cassian. col. 23. c. 5.

A verumetiam in sua disputatione, consequitur, non minùs ferneripsum ad desiderium perfectionis accendens, dum instruit auditorem. Quamobrem vester ardor, meus profectus est: vestra sollicitudo, mea compunctio est. Nam vtique & ipse nunc mente torperem, nihilque in meo corde de his quæ expectis, retractarem, nisi me vester feruor atque expectatio ad rerum spiritalium recordationem suscitaret quodammodo dormitantem. Quod sanctus hic Abbas experiebatur, omnes (vt credo) sunt viri spiritalis experti; qui dum quasi nolentes aliquo casu ad colloquium spirituale incundum pertrahuntur, quasi torpore excusso in perfectionis amore flammantur. Ex quo discunt ita colloquia non tantùm audientibus esse proficua, sed & ipsorum loquentium corda in via spiritus adiuuari.

B Istud autem licet omnibus iustis sit vtile, nobis autem religionis videtur penitus necessarium, qui cùm valedixerimus sæculo, & pompis eius, ac solam vitam spirituales profiteamur, non debemus idioma nostrum, id est, colloquia spiritalia, dediscere, & linguam, quam iam non nouimus, vsurpare. Hispanus Hispanicè: Gallus Gallicè; & Italus, Italicè loquitur; similiter religiosus religiosè, & spiritalis vir spiritaliter eloquatur. Vtinam ergo nobis accideret, quod Dauidi latronum principi, sed iam ad Deum ex corde conuerso, accidit; qui cùm angelo sibi peccata dimissa esse reuelanti non crederet, tali silentio in pœnam incredulitatis multatus est, quo bona solùm effari, inepta verò loqui non posset. Vtinam etiam nobis eueniret, quod de Machete Abbate narrat Cassianus in hæc verba: Vidimus senem, Machetem nomine, à turbis fratrum eminus commorantem, hanc à Domino gratiam diuturnis precibus impetrasse, vt quotquot diebus ac noctibus agitaretur collaro spiritalis, nunquam somni torpore penitus laxaretur. Si quis verò distractionis verbum, seu otiosum, tentasset inferre, in somnum protinus concidebat, nec vsque ad aurem quidem eius pollutionem virus obloquij poterat peruenire. Si enim ad verba inania proferenda murti, & ad ea audienda dormitantes essemus, neque quæ nos ineptè iactamus, aliorum corda, nec quæ alij inaniter dicunt, nostra corda polluerent. Ita sanè essemus viri perfecti, quia, [qui verbo non offendit, hic perfectus est vir;] & humilitatem ac perfectionem, quam cupimus, verbis ostenderemus, & lingua id ipsum profiteretur, ad quod rigore sanctæ conuersationis obligatur.

In Prato spiritali. 141.

Cassian. 5. c. 19.

Lucas 3. 2.

De Modestissima Humilium incessu.

CAPVT XII.

POSTREMVS effectus, seu gradus humilitatis, à sancto Benedicto propositus, est submissus humilium incessus, & multiplex despicientiæ propriæ signum exterius exhibitum, quod à corde sui contemptore procedat. Multasque causas inuenit humilis, vt in ordinato prudenter capite, ac defixis in terram aspectibus progrediatur. Quid enim faciat homo assidua suorum peccatorum recordatione perterritus, iudicij diuini severissimi, quod expectat, memoriâ percussus, & humilium exemplis incitatus, nisi more reorum, & mortem expectantium, incedere, & ad terram oculos inclinare? Publicanus certè cùm se peccato-

Luca 18. 13.

rem

rem agnosceret, [à longè stans nolebat nec oculos ad cælum leuare.] Et David humiliatus est, vt vitam à Domino postularet. Humiliatus, inquit, sum vsquequaque: viuifica me secundùm verbum tuum. Qui ergo se peccatorem nouit, & veniam ac misericordiã promereri desiderat, istos in exemplũ humilitatis datos imitetur. Hãc externam corporis disciplinã, & dispositionẽ humilem in omni loco religiosus obseruet. In oratorio, siue in Ecclesia, in cella, aut in aliis locis cœnobij, in opere, quod præstat, in via, per quam ambulat, in agro, in quo laborat, in horto, in quo animũ pro leuanda imbecillitate remittit, & in quocumque loco sit humilitatis memor, hanc teneat corporis & cordis disciplinam, vt nullo superbiæ signo notatus incedat. Nam vbique oculi Domini super iustos; cuius reuerentia maiestatis nos semper intuentis hæc in nobis signa humilitatis exoptat.

In incessu ceruix erecta, & alia his quæ diximus, contraria signa, ex superbiã nascuntur. Quare Bernardus ait: Si videris monachum, de quo prius bene confidebas, vbicumque stat, ambulat, fedit, oculis incipientem vagari, caput erectum, aures portare suspensas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatam agnoscas.] Immutatus, inquam, est, vt ipse postea latè prosequitur, de bono in malum; & vt externam demissionem reliquit, sic ad curiositatem primũ superbiã gradum ipse deflexit. Ex his ineptis corporis motibus Gregorius Nazianzenus vafsum ac superbum Iulianũ Apostatã ingenium intellexit, de quo sic scribit. Sed me morum ipsius inconstantia, atque incredibilis quædam mentis emotio vatem efficiebat: siquidem vates ille optimus est, qui rectè coniciere nouit. Neque enim mihi boni quicquam significare, atque ominari videbantur ceruix non stata, humeri subsultantes, & ad æquilibrium subinde agitati, oculus insolens, & vagus, furiosèque intuens; pedes instabiles, & titubantes; natus contumeliam & contemptrum spilians; vultus lineamenta ridicula idem significantia; risus perulantes & effrænati; nutus & renutus temerarij; sermo hærens, spiritũque concisus: interrogationes sultæ & præcipites, responsiones his nihilo meliores, aliæ in aliis insultantes, nec graues & constantes, nec eruditionis ordine progredientes. Quid singula describere necesse est? Talem ante opera conspicius sum, qualem in operibus postea cognoui. Quod si quidam exiis, qui tunc simul erant, qui quicquid dixerim, audierunt, nunc mihi præstò essent, haud agrè testarentur. Quibus, vt hæc conspexi, statim proloquutus sum: Quale malum Romanorum terra nati, præfatus licet, ac mihi, vt falsus vates essem imprecatus.] Ex his signis Pater hic sapientissimus Iulianus superbiã, & arrogantiam agnouit, & ex eisdem, aut aliis similibus quisque, licet minus sapiens, eius, cum quo conuersatur, cor superbiã tumidum, & infectum intellegit. Quantum verò hæc signa superbiã Domino displicant, verba illa Isaiã aperte demonstrant. Pro eo quod eleuata sunt filia Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, ambulabant pedibus suis, & composito gradu incedebant: decalabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus cinem earum nudabit.] Hæc enim, quæ aut de sceminis Ierosolymã, aut de viribus Iudææ ad litteram dicta sunt, de animabus fidelium posse accipi, docet Hieronymus, quas Dominus ob hæc signa superbiã in infamiam deiicit, & peccata ea-

A rum hypocrisis quasi velo contecta, oculis aliorum exponit.

Humilis ergo opposita his vestimenta gestat, id est, dissimilita signa exhibet aspectibus intuentium, & humilitatem, quam corde possidet, in incessu, in facie, in voce, & in aliis modestiæ indicibus, ad gloriam Dei, & fratrum adificationem, ostendit. Memor est illius Paulini documenti: Modestia vestra nota sit omnibus hominibus:] & hanc gemmam, quæ ex voluntate Domini omnibus debet esse perspecta, nullo prætextu motus abscondit. Mens enim iusti in se ipsa (dum hinc viuatur) fratribus cognita esse non potest, at in signis & operibus nota esse potest. Vult ergo Dominus, vt quæ in se abscondita est, his signis se manifestet, vt exemplo alios adificet. Id optimè Ambrosius & rationibus & exemplis confirmat, qui sic ait: Habitum enim mentis in corporis statu cernitur. Hinc homo cordis nostri absconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior: aut contra grauior, & constantior, & purior, & maturior æstimatur. Itaque vox quædam est animi, corporis motus. Meministis, filij, quandam amicum cum sedulis se videretur commendare officij, hoc solo tamen in clerum à me non receptum, quod gestus eius plurimum dedeceret. Alterum quoque cum in clero reperissem, iubere me, ne vnquam præret mihi, quia velut quodam insolentis incessus verbere oculos feriret meos. Idque dixi cum redderetur post offensam muneri. Hoc solum cum redderetur post offensam muneri. Hoc solum cum redderetur post offensam muneri. Hoc solum cum redderetur post offensam muneri. Hoc solum cum redderetur post offensam muneri.

C vt qualis incessu probebatur, talis perfidia animi demonstraretur. Namque alter Ariana infestationis tempore fidem deseruit, alter pecuniæ studio, ne iudicium subiret, sacerdotem se nostrum negauit. Lucebat in illorum incessu imago leuitatis, species quædam scurrarum perculantium. Hæc Ambrosius.] Nec mirum si alter istorum in hæresim, alter in perfidiam inciderit. Si enim hæc signa superbiã indicabant, omnium vitiorum & peccatorum matrem, non multum est, quod superbi ex iniquo seminario ad riuiolos, & ex parente ad germina iniqua venirent. Horum superbiã sanctus hic Pater in signis immodestiæ deprehendit, & absque dubio reliquorum famulorum, aut comitum storum humilitatem ex oppositis modestiæ signis agnouit, & ideo libenter eos in suum consortium adiunxit. Et quidem nemo est tam rudis, aut ignarus, vt ex his exterioribus non interiora conieceret. Bona enim domus, vt idem Ambrosius alio loco ait, in ipso vestibulo debet agnosci; ac primo prætendat ingressu, nihil intrus latere tenebrarum: vt mens nostra nullis repagulis corporalibus impedita, tanquam lucerna lux intus posita foris luceat.] Ex artio quidem solet agnosci quanta sit domatis tum amplitudo, tum pulchritudo; & ex his modestiæ signis quanta in corde lateat humilitas. Nisi enim fingere velimus, & aspicientes fallere, & si habitum intus lateat operari sinamus, ipse quantus sit, an magnus, an moderatus, an pusillus, voce, & incessu, & corporis dispositione se detegit. Ex paruo igne non multè, nec magnæ scintillæ subsultant, neque ex parua humilitate magna signa externa submissionis procedunt, nisi forte virtus interna non agat, sed inane placendi desiderium ex professo aliud profitemens, quàm homo sit, in opus exeat. Quia tamen hoc quàm longissimè abest à viris iustis, dicamus, illos in his signis non gloriam inanem intendere, sed virtutem humilitatis in eorum cordibus residentem, hæc signa, quia ita æquum est, ad adificationem fratrum, demonstrare.

D **E**

Psa. 118. 107.

Bernard. 1. gradu superbiã.

Naz. iã. orat. 2. in Iulian.

Isaiã 3. 16.

Hieron. ibid.

Philipp. 4. 5.

Ambros. 1. Offici. c. 18.

Ambros. lib. 2. de virginitate.

Agit humilitas quod suum est, & quæ mentem sui met contemptu demittit, corpori etiam modestiæ actus, id est, signa internæ demissionis, apponit. Hæc virtus præstantissima charitate formata, animam, quam possidet, in Spiritus Dei templum ac habitationem convertit. Ad quem enim respiciam, ait Dominus, [vt scilicet in eo requiescam, [nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones meos?]] Pro foribus autem templi Dei velum erat appensum, quod & ea, quæ intrus erant, texit, & ea ipsa digna esse omni reuerentia demonstravit. Hoc velum, sapientum iudicio, in spiritali templo, scilicet in mente iusti, non est aliud, quam multiplex modestiæ & casti pudoris insigne. Quod ex vna quidæ parte virtutes interiores abscondit, sed ex alia, virum his insignibus decoratum, humilem ac omni reuerentia dignum esse declarat. Nihil ille habet exterius, quo aspicientium oculis minus gratus appareat. Illud potius Augustini in motibus suis obseruat: In incessu, statu, habitu, & in omnibus motibus vestris nihil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem. Ideoque dignus reuerentia putatur, in quo nihil reprehensione dignum videtur. Audi quid à nobis Hugo Victorinus in eundem locum regula scribens exquirat. Sic ergo; inquit, debemus viuere, vt vita concordet cum nomine, & professio teneatur in opere: vt si sanctus sit ordo, sancta sit conuersatio, & sicut bene de nobis dicitur, testimonio bonæ actionis comprobetur. Tunc enim religiosè viuimus, si illicitos motus sub disciplina coercemus, si membra & sensus nostros studeamus restringere, vt non possint lasciuia & leuitati deseruire: vt aspectus noster sit simplex, & humilis, ne fixè aspiciat oculus, quod illicite concupiscat animus: vt noster auditus sit purus, & discretus, ea, quæ superflua sunt, & vana, respiciens; ea, quæ Dei sunt, gratanter suscipiens: vt sermo noster sit sale conditus, otiosa & nocua detestans, bona & vtilia commendans: vt sit in corde munditia; in vultu pudicitia; in incessu grauitas; status cum reuerentia; motus cum maturitate; habitus cum religione, quatenus vbique resplendeat sanctitas, supereminet honestas, seruetur humilitas. Hæc ille. Qui hæc exterius præstiterit, & oculis se aspicientium obtulerit, non poterit non dignus reuerentia censerit. Illum sanè magni reputabunt, quem modestiæ vestibus ornatum aspexerint. Isaac, vt sensit Iacob filij sui vestimentorum fragrantiam, benedixit ei, & omnes similiter benedicunt, & bona imprecantur humili, cum vestimentorum eius fragrantiam, id est, modestiam, virtutum odorem, cordis odoratu perferunt. Odor vestimentorum tuorum, inquit sponsus sponsam alloquens, sicut odor thuris, nam hic bonus modestiæ odor, virtutes animæ non ad gloriam hominum captandam, sed ad Deum honore afficiendum, in opus prodire demonstrat. Iacob quoque fleuit, & ingemuit, cum vidit scissam tunicam Ioseph filij sui: sicque, quisque zelum Dei habens, tristitia conficitur, cum operimentum virtutum, nempe modestiam scissam ac contemptam esse considerat.

Isaia 66. 2.

2. Paral. 3. 14.

Auguf. in regulat. 6.

Hugo ib.

Gene. 27. 27.

Canti. 4. 11.

Gen. 37. 34.

Lit. 3. p. 2. ... c. 5. Doroth. doctrina 24.

Humiles ergo, in incessu, & in reliquis omnibus se modestiæ & pudoris amatorem exhibeat. Atque huius virtutis regulas, quæ humilitatis est casta progenies, ex iis, quæ superius dicta sunt, sine vlla difficultate cognoscat: minutura verò, sed non ob id contemptui habenda, ex ore Dorothei in rebus spiritualibus peritissimi, cuius verba, licet longiora, subiciemus, addisces. Hæc est, inquit, modesta & grata Deo compositio. Primum, non circumferre

A hue & illuc oculos, sed quæ ante te sunt, solum intruere, neque vana & otiosa loqui, sed tantum necessaria. Vestibus ita modicis vt, quæ ad corporis necessitatem sint; & cibus, qui corpus consolident, non gulam prouocent. Nihil discernere, de omnibus indifferenter degustare. Non cibos hos, vt viles, reicere; illos, vt delicatos eligere, seque his ad vomitum ingurgitare, maior quacumque virtute discretio est. Vino ne vtare extra symbolum, vel infirmitatis, aut imbecillitatis gratia. Ne interrumpas sermonem, altero loquente, neque vt rudis & indoctus respondeas, sed vt sapiens. Stabilis & firmus sis, & vbicumque locorum fueris, ministrum & seruum te puta fratrum tuorum. Ne denudaueris, præsentem aliquo, vllum membrorum tuorum, neque appropinques corpori alicuius absque manifesta & summa necessitate, aut permissa alium tibi appropinquare, absque rationabili causa. Fuge præsumptionem tanquam mortem. Sobrius & modestus esto. In somno ne longè fiat à te virtus, quæ tibi circumuigilat. Vbi autem cubes, nemo (si fieri potest) vel sciat, vel videat. Ne expuas, vel excreas ante aliquem. Quod si te tullis inuaserit sedentem ad mensam, verte faciem tuam retrorsum, & cum omni modestia expue. Comede & bibe, vt decet seruos Dei. Ne extendas manum impudenter, vt capias, quod ante fratrem tuum est. Si sederit tecum hospes, inuita illum semel & iterum ad comedendum. Composita mensæ asideas modestè & contractè, non confusè. Nullum membrorum tuorum enuda, cum æstuas, & cales, cum officinas, caue os tuum quispiam videat, comprimente autem te spiritum tuum, illico pertransiet. Cum ingrederis cellam præpositi, vel amici, vel discipuli tui, caue quippiam curiosus inspicias earum rerum quæ in illa fuerint. Qui enim in his impudenter se habet, mentitur monasticum habitum, & Christum, qui habitum huiuscemodi nobis gratificatus est. Cum modestia, & sine strepitu aperi, & claude ostia vel tua, vel amici tui. Ne tumultuariè ingrediaris ad quenquam, sed prius exterius pulsans, cum vocatus fueris, ingredere. Hæcenus ille. Cuius dictis nihil addendum est, nisi quod hic humilitatis effectus est, quasi aliorum complementum, quem qui reliquis adiunxerit, & se hac moderatione ac pudore exornauerit, erit in humilitate perfectus.

Hi sunt humilitatis gradus à Beatissimo Patriarcha Benedicto descripti, quos ob eius reuerentiam, nostra expositione perfecimus, & nostris desideris completimur. His autem transcurtis, ad eam charitatem perueniemus, quæ nos faciat corde puros, Deo gratos, & in conspectu Angelorum hominumque conspicuos. Vnde sic sanctus Pater doctrinam humilitatis concludit. Ergo his omnibus humilitatis gradibus ascensis, monachus mox ad charitatem Dei perueniet illam, quæ perfecta foras mittit timorem: per quam vniuersa, quæ prius non sine formidine obseruabat, absque villo labore velut naturaliter ex consuetudine incipiet custodire, non iam timore gehennæ, sed amore Christi, & consuetudine ipsa bona, & delectatione virtutum, quæ Dominus iam in operatum suum mundum à viris & peccatis, Spiritu sancto dignabitur demonstrare. Eisdemque verbis nos hanc materiam claudimus, vt postquam in sequentibus breuiter media & indicia humilitatis exposuerimus, per eam, tanquam per scalam, ad peruenire nitamur.

E

De Medijs assequenda Humilitatis.

CAPVT XIII.

HUMILITAS virtus sit, eadem media generalia, quæ supra pro assequendis virtutibus data sunt, huic etiam virtuti deseruiant. Et ex tertio huius voluminis libro petenda sunt, ne eadem (quod maxime fugimus) sapius repetamus. Vnum tantum hic medium subiticiam, sine quo diligenter executioni mandato, fat scio, nemo perfectam humilitatem acquirere. Illud autem est, o frater, vt si humilitatem cupis, humiliationem, ac tui deiectionem diligas, & in eam non raro, sed frequenter, non incuriosè, aut tepidè, sed accuratè & diligenter incumbas. Romam venies itinere, quod Romam ducit; & similiter, itinere humilitatis ad humilitatem accedes. Non est autem aliud iter humilitatis, nisi humiliatio & despectio tui: vnde ab humilitate fugies, ab eaque discedes, si te ab humiliatione subtraxeris. Audi nunc quanta exaggeratione id spirituales magistri doceant. Bernardus sic ait. Humiliatio, via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugas humiliationis. Nam si non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Et Bonauentura. Et quoniam ad humilitatem, inquit, humiliatio via est; non erubescant religiosi humilia, ne humiliatis officia facile respuant. Ioannes autem Climacus, memorabili exemplo cuiusdam Abbatis sanctissimi (qui per septem integros annos pro foribus monasterij cuiusdam, obedientiæ & humilitatis ergò moratus est) aptissime declarauit, quantum ab humiliatione pendeat humilitas. Interrogauit ego eum, inquit, cum adhuc superes, magnum hunc præclarum virum, quam exercitationem mens eius habuisset, cum ad portam moraretur. Neque abscondit à me, cum prodesse mihi cuperet, memorabilis ille ac dulcissimus pater. Inquit, hoc existimabam, quod pro peccatis meis essem venditus. Vnde cum amaritudine summa, & violentia, & sanguine prouoluebar omnium pedibus; impleeram vix annum, cum sine merore iam ac tristitia id faciebam, mercedem à Deo tolerantia expectans. Impleto autem rursus anno alio, toto affectu cordis indignum me ipsum existimare ceppi, conuersatione monasterij, Patrumque aspectu, & contubernio, diuinorumque participatione sacramentorum: indignum item qui in alicuius faciem intenderem. Quocirca defixis in terra luminibus, nec ab oculis discrepante animo, intrantes, atque exeuntes, vt pro me orarent, deprecabar.

Sanctus hic Abbas, & in vniuersum omnes iusti, per humiliationis viam humilitatem sunt assequuti. Ideo que Christus Saluator noster, qui magistrum se humilitatis & mititatis exhibuit, tantas ignominias & iniurias, tantasque aduersitates, dolores, & afflictiones elegit, vt videlicet doceret nos, humilitatem, non aliter quam nostri contemptu, & deiectione: & mansuetudinem, non alio modo quam aduersitatum & dolorum perpeffione cõquiri. Si ergo cupis ad humilitatis celsitudinem peruenire, hæc est via, qua ad hanc tutissimam arcem accendes. Humilitatem à Domino omnium bonorum, sed maxime humilitatis magistro, & satore, crebris orationibus, & gemitibus, atque suspiriis, nec non & matris Dei, ac humilium, Mariæ omniumque sanctorum, impetratione conquire. Deinde desideria huius virtutis in te

Augere quotidie ac promouere curabis, propolitâ ante oculos humilitatis pulchritudine, ac multiplicibus bonis huius vitæ, & ineffabilibus præmiis futuræ, quæ in humiles conferuntur. Postmodum scientiam notitiæ tui probè addiscere, atque comparare studebis; ita scilicet, vt vilitatem tuam, ac infirmitatem bene calleas, & quàm nihil possis sine Deo, tum in actionibus naturalibus, tum in moralibus, tum etiam in supernaturalibus, non tam cognoscas, quàm sentias, & quasi manibus tractes. Affuescalsque, te ipsum, vt saccum stercoris; abyssum infirmitatis, & fontem peccatorum, ad quæ propensus es, ac omnis iniquitatis, aspiceret. Non quia naturâ malus sis, abis; sed quia natura tua per originale peccatum corrupta, in peccatum & inobedientiam inclinat. Rursus assiduo actum interiorum studio te ipsum quotidie, non semel, aut iterum, sed multoties vilipendes, te minimum omnium cogitabis; reliquos, vt maiores & meliores, suscipies, & te indignum luce & vitâ, & communibus beneficiis, corde fateberis. Tandem humiliationem exteriorum, quantum status conditio permiserit, discretioque dictauerit, valde familiarem habebis. Dona, & talenta tibi data (si oppositum necessarium non sit) libenter abscondes: defectus & ineptitudines aperies: honores & plausus hominum fugies, omnem extremitatem concupisces, in abiectionis ministerijs sponte te ingeres, & fratribus inseruire, & pedibus eorum prouolui ac conculcari, magnum duces. Ac breuiter omnem deiectionem ac vilipensionem tui; omnem absconsonem & obliuionem, & omnem contemptum tibi diliges.

B Hæc tibi appetenda & suscipienda sunt, non propter seipsa, sed pro domandâ superbia tua, & pro fine virtutis, quem efficiunt. Si enim medicamenta amarissima suscipis, vt salutem carnis recuperes: quid multum, si hæc amara medicamina conseceris, vt humilitatem & animæ salutem consequaris? His igitur humiliationis propriæ, & vilipensionis studiis humilitatem, Deo cooperante, obtinebis: ex humilitate ad cumulû aliarum virtutum peruenies: ex aliis virtutibus, ad fastigium charitatis ascendes, & ex charitate gloriam humilibus preparatam obtinebis. Quia scriptum est: Veni, vt darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu meroris, & vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini ad glorificandum. Si humiliatio hæc cinis est, & puluis contemptui habendas, scito quia missus est Christus, vt daret gloriæ coronam pro cinere. Si tristis res est abscondi, & occultari: ille venit, vt daret oleum gaudij, & deuotionis pro luctu. Si abominanda res videtur pedibus aliorum proculcari: ille apparuit, vt daret pallium æternæ laudis pro spiritu meroris. Hi, qui sic suos spiritus cohibent, & elationi resistunt, sunt fortes, & constantes in iustitia, qui vocantur plantatio Domini, vt ipsam in hac vita suis sanctissimis moribus glorificent, & postmodum pro rectè gestis gloriam semper duraturam accipiant.

De Humilitatis Indicijs.

CAPVT XIV.

INDICIA generalia Virtutum supra descripta, ad hanc virtutem applicata, sunt etiam indicia humilitatis, ex quibus quisque quantum in humilitate profecerit, deprehendet. Sed Patres aliqua signa specialia humilitatis tradunt, quæ ad ple-

Bernard.
epist. 87.
ad Ogerium.Bonau. in
speculo. 2.
P. 6.

Climac.

Isaia 61.
3.

August.

Bern. ser.
13. in
Cant.Chrysof.
hom. 1. in
1. ad Co-
rinth.
Greg. 20.
mor. c.
22. c.
14.Cassia. li.
4. c. 39.Chrysof.
hom. in
Iulid. 2.
Reg. 7.
Quis sum
ego. Tom.
1. ad fin.

Luca 18.

nitidum huius doctrinae breuiter ac succincte
præbenda sunt. Augustinus duo signa tradit. Nam
quodam loco inquit: Quid est esse humilem? Nolle
laudari. Et rursus: Humilitas in scripturis sancta
probat infantia. Hæc est sancta simplicitas, verbis
& moribus exhibita. Bernardus, vnum. Magna pro-
fectio & rara virtus est, ait, vt magna licet operantem,
magnum te nescias, & manifestam omnibus, tuam
te solum latere sanctitatem. Chrysostomus alius:
Humilis euadit, qui humana contemnit, qui suæ con-
stitutionis initia considerat. Gregorius tria. Primum,
si bona sibi data aut non agnoscat, aut certe aliena
esse sciat, & eorum diuulgationem metuat. Secun-
dum, si libenter obediatur, & aliorum imperio se sub-
mittat. Tertium, si se corrigentem patienter audiat,
& grato animo correptionem subeat.

Ioannes Cassianus decem signa humilitatis in
medium profert, quibus breuiter omnem doctrinam
postea à sancto Benedicto traditam mirabili ratione
complectitur. Humilitas, inquit, his iudiciis com-
probatur. Primum, si mortificatas in se habeat omnes
voluntates. Secundum, si non solum actuum suorum,
verum etiam cogitationum, nihil suum celauerit fe-
norem. Tertium, si nihil suæ discretioni, sed iudicio
eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens li-
benter auscultet. Quartum, si in omnibus seruet obe-
dientiam, mansuetudinem, & patientiæ constan-
tiam. Quintum, si non solum iniuriam inferat nulli,
sed nec ab alio quidem sibi irrogatam doleat,
atque tristetur. Sextum, si nihil agat, nihil præsumat,
quod non vel communis regula, vel maiorum co-
hortentur exempla. Septimum, si omni vilitate con-
tentus sit, & ad omnia se, quæ sibi præbentur, velut
operarium malum, iudicari indignum. Octauum, si se-
metipsum cunctis inferiore, non superficie pro-
nunciet laborum, sed intimo cordis credat affectu.
Nonum, si linguam cohibeat, vel non sit clamorosus in
voce. Decimum, si non sit facilis, ac promptus in risu.
Talibus namque iudiciis, & his similibus, humilitas
vera dignoscitur.]

Chrysostomus iterum indicium humilitatis pu-
tat, si se ipsum quisque cognoscat. Cognitionemque
sui ab homine habendam quasi duodecim punctis
mitè complectitur. Nam verba faciens de sancto
Dauid, hæc inquit: Attenditis hominem gratia
plenum, & ideo non esse ingratum? Videtis quomo-
do agnoscat se quis fuerit, quis est, & quid erit? Ibi
est ergo plenitudo gratiæ, vt se in omnibus vnusquis-
que agnoscat. Primum, quia mortalis est. Secundum,
quia calibus vita humana plena est. Tertium, quia tri-
bulationes & dolores in sæculo inuenit. Quartum, vt
sciat, quia patientia pauperum non peribit in æter-
num. Quintum, vt norit, quia perseverantia perducit
ad Deum. Sextum, vt intendat, quia quanto magnus
est, humiliatus si fuerit, & humilitatis vias tenuerit,
inueniet gratiam in conspectu Dei. Septimum, quia
non est sine peccato, nec infans vnus diei natus super
terram. Octauum, quia contra insidias diaboli oportet
semper orare, & non deficere. Nonum, vt in oratione
non captiuemur terrena cogitatione. Decimum, vt in
spe non deficiamus. Vndecimum, vt contemplerur
delectationem Domini, & protectionem speremus
diuinitatis. Duodecimum, quia non tacebimus trino
illo clamore, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus, si-
ne cessatione. In his omnibus qui se agnoscat, vt in
capite posuimus, viam tenet humilitatis. Nam om-
nes Patriarchæ, Propheta, Apostoli, Martyres, Ere-
mitæ, in monasteriis constituti, Clerici, & Episcopi,
has tenuerunt semitas, in quibus potuerunt ad
Deum peruenire. Hæc ille.]

Trithemius Abbas, vsque ad triginta, hæc humi-
litas signa protraxit, quæ nunc breuiter pro legen-
tium vilitate contrahemus. I. Si iustus se omni-
bus inferiore & vilior agnoscat. II. Si omni
tempore negligentias suas coram Deo & hominibus
fareatur. III. Si bona opera occultate desideret, &
suum profectum abscondat. IV. Si sua mala con-
sideret, & quæ bona alij fecerint, manifestet. V. Si
aliorum defectus taceat, & cum ratione officij tene-
tur, eos in lenitate spiritus corrigat. VI. Si se ad
increpandum non facilem, sed tardum, non ex pu-
sillanimitate, sed ex propriæ vilitatis cognitione, re-
periat. VII. Si correptiones & emendationes pro
culpæ & negligentis libenter suscipiat. VIII. Si
correptus culpam non defendat, non neget, non
palliet, non excuset, non murmuret, & acculatus, se
sine causâ accusari non clamet. IX. Si sit in voce
dulcis, mitis, modestus, & non clamorosus. X. Si
quæ de proximis audit, in meliorem partem inter-
pretetur. XI. Si neminem, quantumuis peccato-
rem, despiciat. XII. Si laudari non appetat, &
cum laudatur, ingemiscens erubescat. XIII. Si
laudes, & fauores in veritate contemnat, & ab his,
qui eum laudant, & magni faciunt, se subtrahat.
XIV. Si ex detractioibus, & correptionibus, quas
patitur, gaudium concipiat, in diuino amore crescat,
& se sanquam reum, ex culpæ consideratione com-
pungat. XV. Si correptus non recalcitret, nec cri-
mina manifestissima corripientis obiciat, sed silen-
tium seruet.

Pergit hic venerabilis Abbas alia quindecim signa
Humilitatis edicere. XVI. est. Namque humilis
cuncta mundi huius solatia deserit, & nullas morta-
lium amicitias requirit. XVII. Non se distrahit ad
multa, & hominum auxilia ad ascendendum non
exquirens, in sua mediocritate consistit. XVIII.
Tribulatus ex corde compatitur, aliorum defectus
patienter tolerat, & pro delinquentibus orat. XIX.
Nulli Dei beneficia inuidet; dona omnibus impre-
catur, & cupit; & de fratrum profectu congaudet.
XX. Multitudinem suorum peccatorum in cordis
contritione in memoriam reuocat, & se omni Dei
beneficio indignum putat. XXI. Humilis suum
iudicium, & voluntatem abnegat, & aliorum iudicio
& voluntati submittit. XXII. Vestes nouas,
pulchras, pretiosas despicit; & indumenta vilia, &
ab aliis prolecta sibi dari concupiscit. XXIII. Est
obsequiosus aliorum deditus, & seruitiis abiectionis
domus addictus. XXIV. Viliora ministeria, quæ
alij refugunt, & abominantur, facere delectatur.
XXV. In congregatione sedem viliorum & poste-
riorem quaerit, & nec æqualibus, nec inferioribus se
præfert. XXVI. Humilis, etiam doctus & erudi-
tus, propter Dei amorem, suam scientiam & peritiam
abscondit. XXVII. Silentium diligit, & ne of-
fendat in sermone, aut lingua labatur, loqui paucis-
sima consuevit. XXVIII. Riûm immodera-
tum, & omnes inordinatos cachinnantium gestus
euitat. XXIX. Dominum timet, & ob timorem
eius omne peccatum declinare decernit. XXX.
Obedientiæ & subiectionis amator efficitur, & in
his omnibus, quæ propolita sunt, mentis stabilitate
firmatur.

Hæc sunt sanctæ humilitatis indicia à Patribus
assignata; ex quibus eius tum natura tum pulchritu-
do cognoscitur, & facies nostra rubore suffunditur,
qui ista dicimus, ista scribimus, ista mente voluimus,
& quam longissimè à vera humilitate distamus.
Quæ cum non in lingua, nec in ieiuna notitia, sed in
appetitione & actione resideat, non illis se commu-

nicat,

Trithem.
lib. 2. ser.
ad mo-
nachos.
serm. 3.

nicat, qui de ipsa multa loquuntur, sed qui secundum præscriptum illius, mundum, ac se ipsos contemnunt, & Christi vitam imitantur. Iam ergo receptui canamus, iam tandem taceamus, & quæ aliis ex bona (vt credo) intentione tradidimus, opere præstare curemus. Hæc virtus est, vt Chrysofomus inquit, quæ charitatem acquirit, pacem inuenit, &

A sereno corde totum intendit. Si ad charitatis perfectionem aspiramus, si pacem quærimus, si totum (& Dens est) ex medullis cordis intendimus, viam humilitatis, per quam itur ad Deum, gressibus velocissimis ambulemus. Quam præstet nobis Dominus per infinitas miserationes suas. Amen.

O R A T I O
AD POSTVLANDAM HVMITATEM.

DOMINE Deus meus, paruulorum sublimitas, & humilium celsitudo, qui vnigenitum Filium tuum velamento nostræ carnis indutum in Humilitatis Magistrum dedisti: eumque humilem in mundum ingredi, humilem in mundo conuersari, & humilem à mundo exire voluisti: respice, obsecro, ad desideria nostra, & miserere gemituum infirmitatis nostræ, virtutemque Humilitatis nobis tribue, vt eum Redemptorem nostrum, quem professione sequimur, conuersatione imitemur; & tibi, qui gloria nostra es, eius vestigiis inherendo, placeamus. Immitte in corda, quæ creasti, & ex æternitate dilexisti, veram, & claram notitiam nostri, desideria contemptus, & vilipensionis excita, ad ascendendos huius scale cælestis gradus roborata, & fructus Humilitatis in manibus nostris ostende. Da pacem Domine, da pacem nobis, quam in verissima huius sæculi, & nostri despicientia, & in tui amore collocatam intuemur. In animabus nostris hoc stabilissimum fundamentum structura spiritalis iniucito: vt dum illi (te donante) Virtutum lapides superponimus, & feruentissima charitate contegimus, templum in nobis, quod tu, ô Deus meus, semper inhabites, extruamus. *A M E N.*

FINIS LIBRI QVARTI.

